

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

AZ ÜNNEP, AZ ÜNNEPÉLY, A MEGEMLÉKEZÉS ÉS
HELYÜK A NEVELÉS FOLYAMATÁBAN

V Ö R Ö S J Á N Ó S

S z e g e d

1 9 8 1

T a r t a l o m j e g y z é k

I. fejezet: TÉMAVÁLASZTÁS

1. A disszertáció tárgya, a témaválasztás indoklása	4.
2. Bevezetés a téma strukturális feldolgozásához	8.

II. fejezet: AZ ÜNNEP

1. Rövid áttekintés az ünnepek történetéből	10.
2. Az ünnep, az ünnepély	18.
3. Az ünnep és kommunikáció	24.

III. fejezet: AZ ÜNNEPÉLYEK ÉS MEGEMLÉKEZÉSEK AZ ISKOLA ÉLETÉBEN

1. Ünnepélyek, megemlékezések az iskolai dokumentumok tükrében	29.
2. Iskolai ünnepélyek, megemlékezések	33.
3. Az ünnepélyek és megemlékezések a nevelési folyamat szerves részei	35.
4. A nevelési alapelvek érvényesülése az ünnepélyeken és megemlékezéseken	45.
5. Ünnepeink, ünnepélyeink, megemlékezéseink egy-sége	50.

IV. fejezet: ÜNNEPÉLYEK ÉS MEGEMLÉKEZÉSEK A MŰVELŐDÉSI JAVAK SZERINTI NEVELÉSI FŐFELADATOK RENDSZERÉBEN

1. Szerepük és jelentőségük a tudományos nevelésben	54.

2. Szerepük és jelentőségük a politechnikai nevelésben	61.
3. Szerepük és jelentőségük az esztétikai nevelésben	63.
4. Szerepük és jelentőségük az erkölcsi nevelésben	66.
5. Hazafias és internacionalista nevelés az ünnepélyek tükrében	74.
6. Szerepük és jelentőségük a testi nevelésben	88.
7. Ünnepélyek és megemlékezések a világnézeti nevelőmunkában	93.

V. fejezet: ÜNNEPÉLYEK ÉS MEGEMLÉKEZÉSEK A PSZICHIKUS FOLYAMATOK SZERINTI NEVELÉSI FŐFELADATOK RENDSZERÉBEN

1. Szerepük és jelentőségük az értelmi nevelésben	98.
2. Szerepük és jelentőségük az érzelmi nevelésben	102.
3. Szerepük és jelentőségük az akarat nevelésben	107.
4. Szerepük és jelentőségük a tevékenységre nevelésben	110.

VI. fejezet: AZ ÜNNEPÉLYEK ÉS MEGEMLÉKEZÉSEK KÖZÖSSÉGI VONATKOZÁSAI

1. Hatásrendszerük a közösségi nevelésben	113.
2. Az ifjúsági szervezetek szerepe és jelentősége az iskolai ünnepek rendszerében	120.
3. A pedagógus és pedagógus - közösség szerepe	130.

VII. fejezet: AZ ÜNNEPÉLYEK ÉS MEGEMLÉKEZÉSEK SZERVEZÉSE

1. Előkészítés, szervezési és rendezési tevékenység	137.
2. Az ünnepi rendezvény lebonyolítása	142.

VIII. fejezet: AZ ISKOLAI ÜNNEPSÉGEK HATÁSA A TÁRSAS-

DALOMRA

IX. fejezet: IRODALOM	149.
------------------------------	-------------

I. TÉMAVÁLASZTÁS

1. A disszertáció tárgya, a témaválasztás indoklása

A disszertáció tárgya az iskolai ünnepek, ünnepélyek és megemlékezések, valamint helyük a nevelés folyamatában. Mivel ezek az iskolai élet szerves részei, ezért nem különíthetők el a nevelés folyamatától.

Nagyon fontos annak együttlátása is, hogy mind a nevelés, mind az ünneplés, ünnepély vagy megemlékezés kettős arculatú társadalmi funkciójában: egyrészt konzerváló, a régit megőrző, másrészt viszont progresszív, mivel a jövőbe mutató, a fejlődést elősegítő. Társadalmunk fejlődése nemzedékváltozások folyamata is. Az ünnep mindig és mindenütt a társadalomszervező osztály önkifejezési formája. Az ünnepélyek szervezésénél nem az ünnepély a cél, és nemcsak az emlékezés érdekében rendezzük, hanem ezzel is úgy vagyunk, mint a történelem tanításával. Ugyanis a történelmet nem a múlt kedvéért, hanem a jelenért és a jövőért tanítjuk.

A témaválasztást az is indokolja, hogy egységes feldolgozásban szinte irodalma sincs. A régi iskolai évkönyvek általában arról tesznek említést, hogy a megrendezett iskolai ünnepélyek jól szolgálták a tanulók hazafiúi nevelését. A felszabadulás után megjelent rendtartások utal-

nak egy-két mondat erejéig fontosságukra és nevelő hatásukra. A nevelő iskolában szinte nevelési funkciót kell ellátniuk. Erre utal, hogy az 1972-es oktatáspolitikai határozat után 1973 augusztusában a Művelődési Közlönyben " Állásfoglalás " jelent meg az iskolai ünnepségek, megemlékezések előkészítéséről, rendezéséről.

Minden valószínűség szerint azonban még napjainkban is van probléma e téren, hiszen a Köznevelés 1979.évi 3.számában olvashatjuk a következőt: " Az emberi élet ritmusához évezredek óta hozzátartoznak az ünnepek. A pedagógiai munka szerteágazó tömegében mégis a " nemszeretem " feladatok között szerepel az ünnepségek előkészítése ". E gondolatokat pedig 6 évvel később vetették papírra, miután a hivatkozott állásfoglalás megjelent, amely pedig a többi között a következőket is kimondja: " Tapasztalataink szerint az iskolai ünnepélyek színvonala változó, esetenként felkészületlenséget, avagy túlszervezettséget mutatnak, ezért szükségesnek látszik, hogy az iskolai rendezvények néhány tartalmi, előkészítési és szervezési kérdésében az iskolákhoz forduljunk".

E kiragadott két gondolat is eléggé indokolja a téma feldolgozását, annak elméleti és gyakorlati kifejtését. Azaz a gyakorlat igényli a téma pontos körülhatárolását és megfogalmazását.

Ha az iskola és az élet kölcsönhatásából indulunk ki, akkor

látjuk, hogy az ünnep az életnek ma már nélkülözhetetlen tartozéka, s szoros kapcsolatban van az életörömmel, de az életöröm nemcsak az ünnepben, hanem a munkában is megnyilvánulhat. Sőt kell, hogy többnyire abban nyilvánuljon meg. Az iskolai életnek is értelmes munkának kell lennie, de nem nélkülözheti az ünnepet sem, mert az értelmes munka és az ünneplés valójában közös töről fakad az emberi gyakorlatban, s "amikor kiszárad az egyik, a másik is fonnyadni kezd". Így dialektikus egységet képeznek a nevelés legfontosabb műhelyében, az iskolában is. Ha ez igaz, akkor pedig az ünnepek és ünnepélyek elmélete része a neveléstudásnak is. Itt már eleve le kell szögezni, hogy néhány ünnepünk napja tanítási szünet az iskolában, de nem mindegyik általános munkaszüneti nap. Az ünnepnap nem lehet csupán munka nélkül eltöltött idő, mert az ünnep így negatív nevelési tényező lenne, az igazi ünneplés pedig tevékenységet feltételez.

Természetesen a modern társadalomban az ünnep is - mint sok más jelenség - problémát okoz, s ezért jelent egyre nagyobb gondot a nevelés folyamatában is.

Egyrészt azért, mert ünnepeink egy része talaját veszti, vagy átalakul, hiszen a mai ünnep már régen nem azonos a reneszánsz lakmározó ünnepeivel.

Másrészt a történelmi változások következtében egyes régi ünnepek elhalnak, és újak születnek, ez egyes családokban elvezet a kettős nevelés tényéhez is.

Nem lebecsülendő, hogy a felgyorsult életre való hivatkozással sokszor belső elkötelezettség és közösségi háttér nélkül is rendezzük ünnepeinket.

E gondolatok készítetnek bennünket, arra, hogy önvizsgálatot tartssuk és szüntessük meg, - ha van még ilyen - a formális ünnepeket, hogy az iskolai élet hétköznapijait beragyogják a belülről átélt igazi ünnepek.

2. Bevezetés a téma strukturális feldolgozásához

Az iskolai gyakorlatban az ünnep megjelenési formája az ünnepély és a megemlékezés. Ezért a tágabb értelmezés miatt szükséges az ünnepről mint fogalomról is beszélni. Az ünnep ugyanis sokkal tágabb fogalom, mint az ünnepély, mégis az iskolai ünnepélyeket és megemlékezéseket ünnepként is felfoghatjuk, sőt nevelési szempontból ez az értelmezés a legcélszerűbb, értelmezés.

Nem tekintjük feladatunknak a nem teljesen nevelő jellegű iskolai ünnepekkel való foglalkozást, mint amilyenek a karnevál-jellegű ünnepek, vagy a télapó, illetve a szeretet ünnepe. Bár szükségszerű leszögezni ezen ünnepek óriási nevelő hatását, mégis a rendtartásokban előírt ünnepek problémájára kell szűkítenünk a feldolgozást.

Az ünnep és ünnepély problematikája tulajdonképpen szakirodalmi vonatkozásban elhanyagolt jelenségcsoport, ezért is szükséges ráirányítani a figyelmet. Kevés olyan társadalmi megnyilvánulás található az emberiség történelmében és jelenében, amely integráltabb, sokszínűbb, eszme- és kifejezésgazdagabb információt és állandósult hagyományt nyújt a makro, illetve mikrocsoporthoz vagy közösségek, illetve nemzetek vagy akár az egész emberiség szokásairól, normáiról, belső viszonyrendszeréről, hagyományairól, értékeiről /különös tekintettel a nemzeti értékekre/, céljairól, mint az ünnepek, vagy azok kiteljesedésének csúcsai: az ünnepélyek.

Ünnep és hagyomány szorosan összefüggő fogalmak, akkor pedig pedagógiai vizsgálata még indokoltabb, hiszen Makarenko egyik sarkalatos nevelési alapelve a hagyományok kialakítása. Szükségszerű, hogy a történettudomány, a szociológia, a néprajz és filozófia által feltárt ismereteket a legoptimálisabban alkalmazzuk a nevelés folyamatában.

Az ünnep fogalmánál lényegesen többet mond az a számtalan megnyilvánulási forma, amely az ünnep jelenségekörébe sorolható; kezdve a törzsi ünnepektől, a mágikus és vallási ceremóniáktól, a féktelen népünnepélyeken keresztül a forradalmi diadalünnepekig és szocialista társadalmunk békés, állami ünnepeiig. Természetesen a kvázi ünnepeket, mint a mi vasárnapunk nem soroljuk az ünnepek közé.

Az egyes ünnepek megnyilvánulása az ünnep funkciót más-más oldalról mutatja be, éppen ezért nehéz volna mibenlétét röviden összefoglalni. Nagyon lényeges, hogy az ünnepeket az őket körülvevő hétköznappal együtt tekintsük dialektikus egységnek, kiemelve a szimbólumrendszert, térbeli lefolyásának szabályszerűségeit, s azt a társadalmi és kulturális környezetet, mely magáénak vallja.

Mivel az ünnepek szoros kapcsolatban vannak a társadalommal, ezért az iskolai ünnepélyek az iskola és társadalom kapcsolatának fontos láncszemévé válnak. Az iskolai gyakorlatban az osztálytársadalmi, állami és nemzetközi ünnepek szoros egységet alkotnak.

E gondolatok is arra serkentenek, hogy az iskolai ünnepélyek és megemlékezések nevelőhatását elemezzük a nevelési főfeladatok rendszerében, s kiemeljük azokat a sorsfordulókat, amelyek eljuttattak bennünket a fejlett, szocializmust építő társadalmunkba.

II. AZ ÜNNEP

1. Rövid áttekintés az ünnepek történetéből

Az ünnep természetszerűleg szinte egyidős az emberiséggel. Az ősemler első ünnepe minden valószínűség szerint a vad elejtése lehetett, amely minden bizonynyal az öröm érzetét is kialakította az ősemlerben. Óriási a fejlődés a mai ünnepekig. E téma lehetne külön tanulmány is, éppen ezért csak történeti felvillantásra vállalkozhatunk.

Írásos emlékeink leginkább a római birodalomtól számottevők. Az ünnep régebbi keletűségére utal az a tény, hogy a rómaiak rendkívül büszkék voltak vallásuk szertartásainak ősi voltára. E szertartások már az emberiség történetében az ünnepek kialakulását jelzik. A rómaiak a monda szerint Romulus királynak tulajdonították ünnepeik rendjének és naptáruknak a megalkotását. S ünnepeikben jelentős szerepet játszottak a hagyományok, ezeknek eredetét és értelmét igyekezett már magyarázni i. e. I. században Terentius Varro. Ugyanebben a században Ovidius tankölteményt írt a római ünnepek magyarázatáról. Tehát ebben az időben is jelentős helyet kaptak a társadalomban az ünnepek, sőt egyértelműen az ünnepek átgondolt, kidolgozott rendszert alkottak, s ezért még Caesar naptári reformja sem módosította. Ezen túlmenően keresték a dialektikus kapcsolatot az ünnepek között, vagy éppen ellentétes motívumokat tártak fel egyes ünnepek kapcsolatában.

Napjainkban /2000 év távlatában/ is fennállnak ugyanezek az égető problémák a nevelési folyamatban lezajló ünnepélyekkel kapcsolatban.

A római naptár elkészítésekor arra törekedtek, hogy az ünnepnapok logikai sorba illeszkedjenek, egymást előkészítsék, egymásnak megfeleljenek. /Ennek rendező elvnek kell lennie az iskolai munkaterv elkészítésénél is!/ Sajnálatos, hogy ezen pozitív törekvések később megkövesedtek, és értelmetlen hagyománnyá váltak.

A római naptárban igen sok az ünnep, hiszen 118 nap, "tilalmas nap" /dies nefastus/ volt. Ezt azért emeltük ki, mivel iskolai rendtartásainkban voltak ünnepély- és megemlékezés dömpingek, amelyek szintén megkövesedtek. /Ilyen gondolatok is szükségessé teszik a téma pedagógiai feldolgozását./

Hamarosan rádöbbenek, hogy a 118 dies nefastus túlságosan sok ürügy a munkaszünetre, s az nem szolgálja a társadalom fejlődését. Így szükségessé vált az ünnepek átértelmezése és szelektálása. E szelektálásban kiemelkedő szerepet kaptak a közösség fenntartását célzó ünnepek, s így központi helye jutott a római társadalomban a mai társadalomra is jellemző közösségi ünnepeknek. Sőt az eredetileg természeti ünnepek is társadalmi telítődést kaptak, s megteremtették az alapját a történelmi emléknapok kialakulásának.

A római ünnepek tanulmányozása alapul szolgál szociológiai és lélektani háttérük megértéséhez is, sőt ezek az ünnepek már megfelelnek Hahn István definíciójának: "Az ünnep: mindig egy társadalom szükségleteit fejezi ki jelképrendszerével, szertartásaival, tartalmával és hangulatával, és a társadalmi funkció megszűnésével, illetve átalakulásával együtt hal el, alakul át, vagy él tovább megváltozott formában és tartalommal az ünnep maga is."

A római ünnepek hatásának jelentőségét a kereszténység első terjesztői is felismerték, s hosszú évszázadokon keresztül kialakították /természetesen későbbi követőik/ a keresztény ünnepek rendszerét. Így kialakítottak különböző ünneprendszereket, valamint a szentek kultuszát. Ezt csupán azért szükséges megemlíteni, mert saját nevelési céljainak rendelték alá az ünnepeket. Bár sok esetben inkább az ünnep megrendezése volt a cél, mint maga az ünnep.

Mivel neveléstörténetből tudjuk, hogy jelentős az egyház-nevelői tevékenysége, ezért nem hagyható figyelmen kívül a keresztény ünnepek múltja sem.

A bigott keresztény ünnepek kialakulásának ellensúlyozására alakultak ki a reneszánsz időszakának ünnepei. Talán nem túlzás az a megállapítás, hogy e korban volt a legnagyobb jelentősége az ünnepnek. Bár ezek az ünnepek sokszor szélsőséges végletek között zajlottak le. Többnyire nagy lakmározásban teltek az ünnepek, de számunkra ennél sokkal lé-

nyegesebb annak a ténye, hogy a technika, a tudomány, a művészet, a politikai és a közélet megjelenítő tanulságát is reprezentálták ezek az ünnepek. Ugyanis a reneszánsz ember számára az ünnep dokumentálta a világ harmonikus egységét is.

A reneszánsz ünnep az ujplatonizmus térhódításával, illetve elterjedésével a végletek kialakítását tetézte be. Ugyanis a szellemi és a fizikai gyönyörűség egyformán kerül latba a nagy harmónia létrehozásában.

Ebben az időben külön foglalkozási ág alakul ki, megjelenik a főhivatású ünneprendező, /Firenzében a "festajuoli"/ ki- nek legfontosabb munkaeszköze a fantázia.

Nagyon lényeges azonban, hogy a reneszánsz gondolkodásmód, az életfelfogás lényegében nem tett különbséget a hétköznapi és az ünnep között. Ez abban is megnyilvánult, hogy az ünnepek gasztronómiai színvonala nem különbözött a hétköznapiokétól.

Közéleti, illetve politikai szempontból nem lényegtelen megemlíteni, hogy a fényűzés, a gazdagság mutogatása, vagy a mérhetetlen pazarlás a reneszánsz ünnepeken jelenik meg, és ezek már a maguk korában is propagandacélokat is szolgáltak. Bár ez nemcsak korjellemző. /Ennek megemlítését a gazdasági életünkben sokszor lejátszódó licitálásszerű reprezentációk miatt tettük./

Nevelési vonatkozásban azonban nagyon jelentős számunkra, hogy ebben a korban jelenik meg a misztériumjáték, főleg erkölcsnemesítő célzattal. Szükségszerű magyar vonatkozású kiemelés, hogy a XV. században Bártfán iskolásgyermek a tanítójuk vezetésével mutattak be misztériumjátékot. Tulajdonképpen az irodalmi színpad őst vélhetjük felfedezni benne.

Az ünnepi felvonulás a középkorból ered, s napjainkban is megtaláljuk, mint az ünnep lényegbeli kiemelésére szolgáló eszközt, bár minden bizonnyal karneváli színezetet ad ez a társadalom ünnepének is.

Tulajdonképpen a reneszánsz ünnepe közvetve a ma esztétikai nevelését is szolgálta, hiszen az előadóművészetek ünnepi alkalmazását hordozta magában; mint amilyen az ének, a zene, a színjátszás, a versmondás, a pantomim, a bábjáték, vagy akár az akrobatika. A ma pedagógusának az ünnep előkészítéséhez, megszervezéséhez példaként szolgálhat.

A kellékek itt már az ünneplés fontos alkotórészei.

Nemzeti történetünkben a reneszánsz ünnep tulajdonképpen sohasem bontakozott ki a maga teljességében, ennek nyilván megvoltak az okai, de - mint ahogya bármai példa is mutatja - nevelési szempontból az ünnepek, ünnepélyek mindig jelentősek voltak. A reneszánsz ünnep mutatja igazán a maga teljességében, hogy az ünnep mindenkor valóban a társadalomszervező osztály önkifejező formája. A reneszánsz hanyatlá-

sa és ennek következtében a megváltozott politikai és társadalmi viszonyok véget vetettek e kor feltehetően legnagyobb pompájának, az ünnepnek.

Nevelési vonatkozásban a legjelentősebb a francia forradalom egyik fontos következménye, hogy szinte tematikusan kialakította, illetve megteremtette a nemzeti ünnepek rendszerét. Ez természetesen összefüggésben van azzal a ténnyel, hogy kb. 250 éve kialakult a nemzeti történelmek tanításának módszere. Ez a nevelés nemzeti jellegének a kialakulásához vezetett. Így az ünnepek történetében fordulópontot jelent a francia forradalom, amely elindította a nemzeti és hazafias nevelés tágabban értelmezett folyamatát, s jelentősége nagyon lényeges az internacionalista nevelésben is. Kialakultak a hivatalos állami ünnepek. A forradalom ünnepeinek jelképei is ebben az időszakban jelentek meg.

Az ifjúság ünneplésének egyik napjainkban is divatos szokása: az ünnep előestéjén rendezett fáklyás felvonulások a francia - nagy véráldozatokat követelő - "nemzeti napok ünneplésekor" alakultak ki. Megrázó valóságban, hiszen sokszor véres harci eszközökkel vonultak fel a nagyobb hatás és a "süritett" kifejezés érdekében. Fordulópont ez számunkra a mai iskolai ünnepélyek szervezése szempontjából. Ezen felvonulásokra még jellemző a "vad ünnep" /Fete sauvage/, s a győzelmes nép diadalmámban tette le fegyverét. Ezek még

spontán ünneplések voltak.

A hivatalos állami ünnepek már igazi felvonulások és pompás diszszemlék voltak. Jellemzőjük volt a magasztos szónoklat, valamint a hazafias férfikarok szereplése. Kialakultak a népies hangulatú örömunnepek is.

A francia forradalom vezetői már felismerték, hogy a kialakult vallási ünnepek pótlásáról is gondoskodniuk kell, hogy a széles néptömegeknek ne legyen hiányérzetük, sajnos ez csak próbálkozás maradt, mert a vallási ünnepeket nem tudták a szélesebb néptömegek között megszüntetni, mivel igen nagy volt a klérus befolyása. Spontán népi kultusz alakult ki viszont "a szabadság mártírjainak" ünneplésére.

Nem tartjuk feladatunknak annak elemzését, hogy milyen torzulásai lettek a francia forradalom "nemzeti ünnep" kultuszának, amely bizonyos szempontból érthető, hiszen a kapitalizmus időszaka következett, amely elvezetett az elidegenedett emberhez. Így az ünnep is elidegenedett a néptől, s csak jóval később, a fejlett szocialista társadalom építése során kap újra igazi emberi értelmet, igazi humánusot az ünnep.

Az ünnepek történetéből csupán még egy magyar nemzeti eseményt emeljünk ki, amely szintén az elidegenített társadalomban zajlott le. A milleneumi ünnepekre kell utalnunk, amelyek inkább aktuális politikai célokat szolgáltak, mint egy nemzet igazi ünnepének a megrendezését. A nemzeti jel-

leg kidomborítását, illetve a nemzeti összefogást a magyarosnak nevezett ruha viseletével kívánták reprezentálni, amelyből így anyagi okok miatt már eleve kizárták a szegényebb néprétegeket. A látszólagos múlt felé fordulás "a magyar nemzeti győzelmek" középpontba állítása sem adta meg az igazi nemzeti jelleget. A viselettel az "úri" Magyarországhoz tartozást szimbolizálták. Természetesen ennek ideológiai alátámasztása is megfogalmazódott a "valamint nyelvén, szokásaiban és erkölcsében, úgy viseletében is él a nemzet". Lényegében a sóvinizmus szítására használták fel, amely néhány évtized múltán a "kulturfölény" elméletében testesült meg.

A két világháború között a munkásság ünnepei legálisan és illegálisan jelennek meg hazánkban is. S ekkor tűnek fel nálunk is az igazi, emberi ünneplés formái és felemelő belső tartalmai.

Sajnálatos, hogy a két világháború között nemzeti történelmünk ünnepei a politika alárendeltjeként jelennek meg, s csupán néhány bátor és önfeláldozó politikusnak, munkásnak, értelmiséginek köszönhető, hogy ezek néha igazi, nemzeti tartalmat kaptak.

2. Az ünnep, az ünnepély

Az ünnepek nagyon rövid történeti áttekintése után egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a természeti társadalmaktól a legmagasabbrendű civilizációkig minden emberfajtának, népek, etnikai csoportnak megvoltak és megvannak a maga ünnepei. A nagy közösségek-birodalmak, népek, nemzetek, vallások, s a kisebb közösségek: osztályok, csoportok, iskolák, rokonság, család egyaránt megállnak olykor az idő végtelen folyamának partján, hogy néhány órára, néhány napra másként szervezzék, alakítsák életüket. A racionálisan gondolkodó modern ember azt hiszi: csupán azért ünnepel, hogy "kikapcsolódjék", kipihenje a hétköznapiok fáradalmait. Valóban az ünnep pihentet, elnyugtat, magasabb életszférába emel, amelynek megszépítő messzeségéből a hétköznapiok is vonzóbbaknak tűnnek fel. Valóban az ünnep egyik létalapja az, hogy biztosítsa az emberek számára a testi-lelki újjászületéshez, a regenerációhoz szükséges pihenőidőt. Bár ezt a funkciót teljesíti a kvázi ünnep, azaz a heti munkaszüneti nap is. /A munkaszüneti pihenőnap ugyanis az egyes vallási kultúrákban alakult ki, mint a dolgozós hétköznapiokat betetőző ünnepnap./ Így a pihenőidő még önmagában nem ünnep - az ünnep fogalma szerint. A pihenőidőt ugyanis nagyon lényeges különválasztani az ünneptől, mivel az ünnep általában optimális fizikai és pszichikai erőfeszítést is követel. Ebből következik, hogy a fejlett szocialista társadalomban az ünneplés sem lehet passzív "tétlenséggel" eltöltött idő, mint ahogy

nem lehet az a szabadidő sem. E vonatkozásban kapcsolatot fedezhetünk fel az aktív szabadidő és az "emberies" ünnepelés között. Még egy érdekes asszociáció: az évi rendes szabadság és az ünnep kapcsolata, hiszen a jól töltött nyári szabadság épp oly fárasztó, mint a z ünnepi előkészület, vagy az ünnep fizikai megélése.

Vajon hány "szürke" hétköznapi kell ahhoz, hogy napjaink egyformaságából pirosan és karcsúan emelkedjék ki egy-egy ünnep, amelyet kiválasztunk a többi közül, hogy emlékével megajándékozzuk önmagunkat?

Ezt a gondolatot még külön kell majd vizsgálnunk az iskolai ünnepélyek vonatkozásában, hogy jó-e a sok, vagy a kevés ünnep a nevelés folyamatában. Már erre utaltunk a bevezetőben is, hogy a rendtartások is változtak az elmúlt három évtizedben e vonatkozásban.

Sokszor úgy tűnik az ünneplés, hogy az ünnep bizonyos szabadságot engedélyez az embereknek, s csupán az ünnepély idejére kötelező a "feszés" magatartás. Tulajdonképpen a "féktelenségben" sem a fékezhetetlen anarchia nyilvánul meg, hanem ennek a szokatlan magatartási intenzitásnak az oka, hogy különböző idősíkok: a múlt, a jelen és a jövő szinte egybeesnek, s ez olyan feladat elé állítja az embert, mint a négydimenziós tér létezésének elképzelése. Tehát az egyszerű újjongás súlyos elméleti és pszichikai terhet is jelent.

E gondolatok lényegében felismerhetők Ancsel Éva ünnep definíciójában is: "Az ünnepek a nembeli-történelmi hagyaték átörökitésének, belsővé tételének kivételes kollektív aktusai".

Az Értelmező Szótár 1442. oldalán viszont a következő meghatározás található: "Ünnep: nagyobb közösségben jelentős személy, esemény emlékezésének, valamely eszme tiszteletének szentelt nap." /Általában munkaszüneti nap./

Ezekből a definíciókból egy fontos következtetést olvashatunk ki, mégpedig a dialektikus kölcsönhatás problémáját; hogy az ünnep sajátosan tartalmazza valamely "elmélet", azaz ideológia/ valamint a "gyakorlat" /szokáscselekvés/ megjelenítését, illetve kölcsönhatását. Az ünnep tehát nagyon összetett és sokszínű, sokarcú jelenség.

Azt is észre kell vennünk, hogy ez a sokszínűség az állandó faktorok ellenére állandóan változik a történelem folyamán.

Gondoljuk meg - a pogány ünneptől a francia forradalom megünneplésén keresztül - eljutni egy olyan magasztos ünnepig mint amilyen 1945. május 9.-e volt Európa és a Szovjetunió számára! S erről az ünnepről még csak azt sem mondhatjuk, hogy csak valamely közösség ünnepe lett volna. S ilyen csúcscsok léteznek az emberiség történetében, ha tényként is fo-

gadjuk el azt, hogy az igazi ünnepek csak valóságos emberi közösségben alakulnak ki. Az emberiség történelmének nagy sorsfordulói azért jelentősek az internacionalista nevelésben is, mert nem szükíti le az ünnepet valamely csoport "tulajdonává".

Az emberi közösségek ünnepi magatartásukkal mintegy tagolják életüket, ritmust visznek bele. Kiemelik és a kollektív emlékezetbe vésik mindannak a jelentőségét, amit az emberi cselekvésből fontosnak, értékesnek, követésre méltónak találunk. Az ünnep a valóságos magatartás emlékműve, amely kifejezi és erősíti az ünnepben résztvevők összetartozását, megteremti a folytonosságot az élő, a holt, sőt a még meg sem született nemzedékek között.

Az ünnepek nem vezethetők le a termelés /ide sorolva a tanulást is/ gyakorlatából, de értelmüket sem lehet taglalni, vagy magyarázni a társadalmi praxis totalitásának tekintetbe vétele nélkül.

Tehát az ünnepi magatartás azért különleges, mert a tevékenységnek nyilván nem a reprodukció a célja, hanem a történelmi praxissal való kontaktus megteremtése. Így az igazi ünnep állandósult emlékezés és jövőbe tekintés. /Kiemelés tőlem V.J./ Tehát egyrészt harc a felejtés ellen, a történelemben megélt létfontosságú események megtartása érdekében, de egyben fontos tevékenység a hétköznapiak monotóniájának feloldására. /Gondoljuk meg azt a törvényszerűséget,

hogy bizonyos idő után természetessé válik szeretteink elvesztése./ Tehát a felejtés elleni küzdelem állomása: az ünnep alkalmából rendezett ünnepély, amely aktus bizonyos emlék, vagy tény /esemény/ - akár pozitív, akár negatív - megőrzésére, esetleges átélésének állandósítása érdekében szervezett ceremónia vagy rendezvény. Így tehát a nemzedékek túlélésével a történelmi folytonosság kerül kifejezésre.

Már utaltunk az ünnep és vallás kapcsolatára, nem árt még aláhúzni azt a párhuzamot, hogy mindkettő a hétköznapiakból nőtt ki: Az újkorban azonban megindult az ünnep és a vallás integrálódása, szétválása. Egyre jobban elhalnak a vallási ünnepek, és mind nagyobb tért hódítanak a nemzeti és forradalmi ünnepek.

Ezeknek következtében az ünnepély feladata, hogy a történelmi folyamatba kapcsolja a ma emberét, s biztosítsa a jövő nemzedékének is az egységes közös múlton alapuló "vérkeringést". Az ünnepélyek nem maradhatnak meg a produktív funkció szintjén. Amennyire fontos a felidézés, az emlékezetben tartás, olyan fontos a jövő feltárása is. Az elidegenedett társadalomban leginkább csak fetisizált ceremónia zajlik, ami viszont idegen a fejlett szocializmust építő társadalomtól.

A történelem sorsfordító jelentőségű eseményei törvényszerűen állandósulnak kiemelten piros betűs ünnepekké. Nyilván-

valóan ilyen események az emberiség jövőjét pozitív irányban alakító forradalmak. Nagyon kifejezően állapította meg Lenin elvtárs, hogy a "forradalmakban ünnepi energiák szabadulnak fel, s az emberek megnőnek a közönséges, álmos élet napjaihoz képest". Természetesen a forradalmi mozgalmakban nem az extázis-jelleg a domináns, ezért figyelmeztet Walter Benjamin, hogy a forradalom nem fogyasztási, hanem termelési eszköz.

A munkásmozgalom ünnepei teljesen új-jellegű ünnepek, melyeknek fő ismérve nem a ritus, bár azt teljesen nem nélkülözhetik. Nagyon lényeges azonban, hogy igen gyorsan kialakultak a szimbólumai: vörös zászló, sarló, kalapács stb. Ezeknek az ünnepeknek a legfőbb motivuma a kollektív elkötelezettség. Az ünneplés egyik céljának tekinthetjük azt is, hogy megállunk a gyorsuló idő forgatagában és odafordulunk valamihez; akár eszményhez, akár eseményhez, átélve és újra befogadva megújulunk, és újra gazdagabbak leszünk.

Ha a mindennapi életben át is alakul az ünnep, esetleg el is hal, a nevelés gyakorlata nem nélkülözheti ezeket a pompás nevelési szituációkat.

Az ünnepek tárháza kifogyhatatlanul gazdag, skálája is nagy; a családi ünnepektől a társadalom ünnepeiig, ezért sem hagyhatjuk figyelmen kívül.

3. Ünnep és kommunikáció

A nevelés és oktatás is egyfajta kommunikáció, hiszen végső soron információk közvetítése, vagy tájékoztatás. Az ünnep, illetve ünnepély is egyfajta kommunikáció. Így szintén kölcsönhatást állapíthatunk meg.

A nevelésben fontos helyet tölt be a kommunikálás, ennek egyik megjelenítési formája az ünnepély. Ezért szükséges a téma érintése.

Mivel az ünnep minden kulturára jellemző, ezért kulturális univerzális. Fontos volna egyértelmű definiálása, de az előbbi fejezetben már láttuk, hogy több megközelítés lehetséges, s így nem adható egyértelmű definíció. Tulajdonképpen az ünnepek közös tulajdonságait emeljük ki csupán, s próbálunk határvonalat húzni ünnep és nem ünnep között. Tehát, ha eljutunk az ünnepnek egy nem genus proximumához, akkor ott már másnak kell léteznie, mint ünnepnek. Természetesen a nagy változatosság miatt az ünnepek összes tulajdonságait sem tudjuk felsorolni. Még nehezebb feladat lenne az ünnep funkcióinak pontos és mindenre kiterjedő felsorolása. Így pragmatikusan belenyugszunk a "Nem tudják, de teszik" elv érvényesülésébe.

Minden esetre többek között azt leszögezhetjük, hogy amelletts hogy az ünnepek kitüntetett időtartamok, még egy fontos jellemzőjük van: a periódikus ismétlődés. Ez a periódus pedig

általában évenként ismétlődik, ezért foglalnak el "Központi helyet" a nevelés folyamatában az ünnepélyek, megemlékezések. Az iskolai életre a rendszeres ismétlődés a jellemző.

A rendszeres ismétlődést azért kell kiemelnünk, mert a modern társadalomban az ünnepek is egyre problematikusabbakká válnak:

1. A korábbi ünnepek sok vonatkozásban átalakulnak.
2. Az új viszonyok között új kapcsolatok, új közösségek alakulnak ki az emberek között.
3. Sokszor szerveződnek olyan ünnepek, melyek nem rendelkeznek megfelelő közösségi háttérrel, és hiányzik a belső telítődés iránti igény.
4. Sokszor csak "aktív" szemlélői vagyunk az ünnepeknek.

Rögtön szembetűnik az ünnep iránti igény ellentmondásossága. Ebből az is kitűnik, hogy nagyon sokszor hiányoznak a belülről átélt ünnepek és ünnepélyek, és bizony sokszor kísért a formalizmus.

Az ünnepek, ünnepélyek előkészítésének olyannak kell lennie, hogy megnyilvánuljon az ünnep kiemeltsége a hétköznapiakhoz viszonyítva, vagy még inkább a mindennapi élethez képest.

Az előzetes kommunikációnak olyannak kell lennie, hogy az ünnep iránt belső igényt fakasszon, s a kiteljesülés ne az "ünnepi fogyasztásban" csúcsosodjon ki. Valószínűleg erre is vonatkozik azaz elv, hogy tanítsuk meg népünket szocia-

lista módon élni. Az ünnep iránti pozitív igény kialakulásában közvetlen szerep jut a termelésnek is, hiszen az ünnepi fogyasztást meg is kell termelni.

Igy feltehető, hogy az ünnepnek vannak funkciói, melyek sajátosak és semmi mással nem pótolhatók. De feltehető az is, hogy ma már nincs funkciójuk, s ezt a szociálanropológia surviválnak /túlélésnek/ nevezi. /A nevelés gyakorlatában ezt feltétlenül tagadjuk, mert ott egyértelműen van funkciója./ A társadalmi életben pedig nem lehet olyan regeneráló funkciója, mint a heti pihenőnapnak, a vasárnapnak. Meg kell még jegyezni, hogy az ünnepek egyedi funkcióiból nem vonhatunk le általános következtetéseket.

Mivel nevelési szempontból vizsgáljuk az ünnepeket, ünnepélyeket, ezért kell kiemelnünk a nevelés vonatkozásában jelentős funkciókat.

Mint nevelési tényező, mint társadalmi kommunikáció az iskolai gyakorlatban feltétlenül kiemelendő a stabilizációs funkció. A nevelés ugyanis bizonyos értelemben átveszi az "apáról fiúra" hagyományozás funkcióját. Ennek a tradíciónak természetesen része az ünnep hagyományozása, stabilizálása is.

Az iskola is olyan intézmény, melynek feladata a társadalom folyamatos fejlődésének biztosítása, az ifjúság társadalmi

gyakorlatra való felkészítése. Az ilyen intézményekre pedig jellemzőek a kötöttségek, sőt a tilalmak is. Ezért is oly jelentősek az ünnepek, melyeknek idejére a kötöttségek és tilalmak részben, vagy egészben feloldhatók. Minden esetre a tanulóknak pszichológiai többletet kell biztosítani erre az időre, ugyanis minden társadalom értékrendszerében az ünnepeknek magasabban kell elhelyezkedniük a köznapokhoz viszonyítva. Ez rejti magában a nevelés "sűritését", ez a kommunikáció köti a jelen nemzedéket az ősökhez.

Másik lényeges nevelési funkciója is ezekből következik: az információ-megőrzés. Már előbb is leszögeztük, hogy nem az ünnepély a cél, hanem a történelmi tény állandósítása a tudatban, azaz a pszichikus rendszer /állandósult/ pszichon/ kialakítása. Az információ közvetítése a kommunikálás. Az ünnepély, mint a "kollektív emlékezés aktusa", motivációs bázis az információ megőrzésében.

Az információ megőrzésére jelrendszereket használunk, mint általában az iskolai gyakorlatban. Van sűrűn és ritkán használt jelek csoportja. Az ünnepeken a ritkán használt jelek csoportja a domináns.

Az ünnepélyeken a ritkán használt jelek halmozott előfordulása információs maximum lesz a nevelés folyamatában, mert érzelmi telítettség következtében magasabbfokú lesz a megőrzés

pszichológiai hatékonysága.

A nevelés gyakorlatában az ünnep és ünnepély szinte egyet jelent. Szükséges azonban felhívni a figyelmet egy rendkívül fontos torzulásra mégpedig arra, ha az elidegenült ünnep jelenik meg ünnepély formájában. Sokszor olvasunk, hallunk "ünnepélyes külsőségek"-ről, "ünnepélyes keretek"-ről, s ritkán az ünnep bensőséges, vagy tartalmas voltáról. A mi ünnepélyeinkre az utóbbiaknak kell jellemzőnek lennie, mert ha csak az első kritériumok teljesülnek, nem felelnek meg nevelési célkitűzéseinknek. A passzív részvétel, ahol a tanulók az ünnepélyes aktusnak vannak alárendelve, s a részvétel az ünnepély "elszenvedése", nyilván inkább az elidegenítést szolgálja, mint a stabilizáló, vagy megőrző funkciót. Ez is lehet egyfajta kommunikáció. Ennek elkerülésére a későbbiek során visszatérünk.

Az iskolai és iskolán kívüli munkában az ünnepélynek mint az ünnep pozitív megjelenítésének kell megvalósulnia.

III. Az ünnepélyek és megemlékezések az iskola életében

1. Ünnepélyek, megemlékezések az iskolai dokumentumok tükrében

Az iskolai élet megszervezésének teoretikusai is fontos helyet és szerepet szántak a nevelés folyamatában az iskolai ünnepélyeknek és megemlékezéseknek. Valamennyi iskola típusra kiadott valamennyi rendtartás külön fejezetben pontosan előírja az iskolai ünnepélyek és megemlékezések tartását, kiemelve a nevelési vonatkozások fontosságát. Természetesen bizonyos tartalmi változások - a közoktatáspolitikának megfelelően - megtalálhatók bennük. Ez kifejeződik abban is, hogy egyes megemlékezések ma már ünnepélyként szervezendők. Bizonyos évfordulók szelektálódtak, sőt a periodicitásban is tapasztalhatók változások.

A rendtartások és a tanévnyitó utasítások részletesen meghatározzák az ünnepélyek és megemlékezések rendjét. A tanévnyitó utasítások mindig tartalmazzák az aktualitásokat, a rendtartások inkább keretjellegűek.

A jelenleg érvényes rendtartások, ünnepélyek és megemlékezések című paragrafusai a következőket tartalmazzák minden alsó- és középfokú iskola-típusra vonatkozóan: "Az iskolai ünnepélyeknek és megemlékezéseknek tartalmukban és külsőségükben a tanulók szocialista nevelését, az iskola hagyományainak

a kialakítását és ápolását kell szolgálniuk."

Ezek a gondolatok nem újak, mert ezen rendező elvek a felszabadulás után megjelent rendtartásokban már megtalálhatók.

A fejlett szocialista társadalom építésének időszakában is érdemes visszatekinteni a szocialista nevelés kezdeteire, mert az akkori célkitűzések ma is érvényesek a nevelés gyakorlatában.

Az 1952. évi általános iskolai rendtartás útmutatása napjainkban is megszívlelendő: "Az iskolai ünnepélyeknek és megemlékezéseknek célja az iskolai munkák jobb elvégzésére való buzdítás, a haladó hagyományok ápolása, és az igazi hazafiság fejlesztése. A jól rendezett ünnepélyek hosszú ideig megmaradnak a tanulók emlékezetében, megszilárdítják bátorságukat és hazánk boldog jövőjébe vetett hitüket". Eme rendtartás megjelenése után 21 évvel jelent meg az a minisztériumi állásfoglalás, amely az ünnepélyek rendezetlensége miatt látott napvilágot.

Ugyanez a rendtartás leszögezi a következőket is: "Az iskolai ünnepély és a tanítási órákon folyó nevelési munka között szoros kapcsolat legyen. Felvetődik önkénytelenül a kérdés harminc év távlatában, vajon megvalósítottuk ezt az iskolai gyakorlatban? Ez a rendtartás 6 ünnepély és 8 megemlékezés megtartását írja elő. Természetesen kifejezi az időszak politikai célkitűzéseit és a megemlékezéseket a napi

politikának rendeli alá. Nagy hiányossága, hogy a Tanácsköztársaság kikiáltásának, illetve megalakulásának napját nem vonja az ünnepélyek körébe.

Az 1964. évi közös általános iskolai és gimnáziumi rendtartás 4 ünnepély és 10 megemlékezés megtartását írja elő. Ez számában növekedést mutat az előző rendtartáshoz viszonyítva.

Az 1973-ban kiadott rendtartás bizonyos differenciálást vezet be. Ugyanis az iskolai ünnepélyek számát 6-ra emeli fel, a minden tanévben megtartandó megemlékezések száma viszont 5-re csökken, és új programként jelenik meg 2 megemlékezés öt évenkénti megtartása. Ez utóbbiak érdekes következménye, hogy lesz olyan tanuló, aki nem vesz részt ezen két megemlékezés valamelyikén, vagy egyikén sem. Ebben a rendtartásban csökken az összes ünnepek száma.

Az 1976-ban kiadott általános iskolai rendtartás 5 iskolai ünnepély, évenként 6 megemlékezés, és öt évenként 2 megemlékezés megtartását írja elő.

A szakközépiskolai és gimnáziumi rendtartások ettől csupán abban térnek el, hogy évenként 4 megemlékezés megtartása kötelező.

A hivatkozott rendtartások maximum 14 és minimum 11 ünnep kötelező megtartását írják elő. A csökkenés nyilván össze-

függésben van az ünnep jellegének átalakulásával a fejlett szocialista társadalomban.

Felvetődhet a kérdés, hogy a sok, vagy a kevés ünnep megtartása szolgálja-e jobban a nevelés ügyét. Ellentétes álláspontok alakultak ki e vonatkozásban. Mindenesetre szükséges az ünnepek szelektálása, mert ellenkező esetben szinte ünnepdömpingből állhatna a tanév. Ma már október 6.-ról való megemlékezés a történelem tanítása érdekében történik meg. Természetesen az egészséges arány kialakítása szükséges.

Végso soron nem az ünnepek száma, hanem tartalma határozza meg azok nevelési értékét, valamint azok sztrukturális beépítése a nevelés folyamatába. Ezt támasztja alá az 1973.évi minisztériumi állásfoglalás is: "Az iskolai ünnepélyek, megemlékezések tehát akkor érik el céljukat, ha az iskolai nevelőmunka szerves részeként gazdagítják a tanulók érzelmi és gondolatvilágát, s olyan közösségi élményt jelentenek, amely segít egy-egy osztály, illetve az egész iskola tanulóifjúságának egységbe kovácsolásában".

2. Iskolai ünnepélyek, megemlékezések

A nevelés a társadalom örök és alapvető funkciója, ebből következik, hogy a nevelés az emberi társadalom fejlődésének alapja.

A nevelés feladata tehát átörökiteni a történelem sorsfordulóit és a társadalmi hagyományokat. Eme átörökítésnek egyik fontos gyakorló, illetve megvalósító területe az iskolai ünnepély, megemlékezés. Így már érzékelhetjük, hogy a látszólag sok iskolai ünnep nem is sok, ha eszközjellegét domborítjuk ki. Így már az is természetes, hogy az iskolában sokkal több az ünnep, mint a felnőtt társadalomban.

Gondoljuk meg, történelmi emléknapijainknak némelyike csak az iskolai életben tanításmentes nap, a termelő munkában nem munkaszüneti nap.

Az iskolai élet ünnepei sokban különböznek a felnőtt társadalom ünnepeitől, ami egyértelműen az iskolai ünnepek nevelési eszközjellegéből adódik. Az iskolai ünnepi alkalmak szervesen kapcsolódnak a nevelőmunkához, sőt annak céljait erősítő események, tehát tartalmi mondanivalójuk kialakítása sajátosan pedagógiai-pszichológiai feladat. Ezek a nevelőmunka szerves részei, hiszen évenként visszatérő események. Többféle iskolai ünnepély és megemlékezés van, ezért célszerű valamilyen csoportosításuk, mely a rendszer- és folyamatjellegét biztosítja a tervezés és a megvalósítás szakaszában egyaránt.

Ilyen felosztás lehet a következő:

1. Az iskolai élettel kapcsolatos ünnepek
2. Nemzeti történelmünk ünnepei
Ezen belül is kiemelkedő jellegűek a "történelmi emléknapi-
pok", ami egyben tanítási szünet is.
3. Internacionalista ünnepeink
4. Az ifjúsági mozgalom és a gyermeki világ ünnepei
5. Egyéb ünnepélyek és megemlékezések
6. Karnevál-jellegű rendezvények és összejövetelek

Mint minden felosztás, ez is tartalmaz bizonyos erőltetett-
séget, s nem húzhatók pontos választvonalak. Ugyanis november
7.-e egyrészt /péld./ internacionalista ünnepünk, de lehetne
történelmi emléknapi is; két vonatkozásban: Először hatása
és kapcsolata van nemzeti történelmünkkel, a másik egy prak-
tikus oldalról tanítási szünet, mint a nemzeti történelmi em-
léknapijaink. Nagy ellentmondásnak látszik a két szempont,
sajnos többször a csoportosítások ilyen önkényesek és nehezen
magyarázhatók.

Az egyes csoportokba való besorolást szükségtelennek itéljük
meg, mivel gyakorló pedagógusnak nem nehéz eligazodni ezen
erőltetett rendszerben. E felosztás azonban azért szükséges,
hogy az egyes ünnepek ne száálytalanul "szóródjanak" az is-
kolai életben, hanem a szervezés, a tervezés és a végrehaj-
tás dialektikusan találja meg a strukturális kapcsolatot.

3. Az ünnepélyek és megemlékezések a nevelési folyamat szervezési részei

Brecht mondja egy helyen: "Amikor képet alkotunk a világról, azt nem a kép, hanem a cselekvés kedvéért tesszük". Így vagyunk az ünnepélyek és megemlékezések szervezésekor is, hogy ezek nem célok, hanem eszközök a kommunista embereszmény ki-neveléséhez. Az ünnepélyek és megemlékezések múltunk felidézése által alakítják, formálják a felnövekvő nemzedéket.

Feladattunk, hogy az ifjúság maga valóságában ismerje meg nemzeti múltunkat. Természetesen törekedni kell az objektív valóság hiteles megismerésére. Nemzeti történelmünket a maga valóságában mutassuk be, a győzelem legyen győzelem, a vereség pedig vereség. Nem szükségszerű a múlt keserű tapasztalatait elhallgatni, de reflektorfénybe se kell állítani.

Legyen vezérgondolatunk, hogy a forradalmak csak időlegesen szenvedhettek vereséget, de nem bukhattak el, mert az igazi forradalom végül is mindenkori győzelemre jutott.

Nevelőmunkánkban törekednünk kell arra, hogy az ünneplés ne spontán és rendszertelenül jelenjék meg a köznapok forgatagában. Ha ez így volna, akkor nem lehetne a folyamatnak része. A megemlékezés azért is fontos, mert belső készítésünk, hogy elmúlni nem szabad. Azzal, hogy másokra emlékezünk, biz-

hatunk abban is, hogy ránk is emlékezni fognak. Így igézzük meg az örökletet. Ha az ünnepély, vagy megemlékezés bensőséges, felemelő, akkor az az ifjúság nevelődését szolgálja, és erkölcsi arculata is gazdagodik általa. Az igazi ünnep a belső megélés. Az ünnepély akkor tölti be nevelési funkcióját, ha ezt kiváltja. Már utaltunk arra, hogy vitatható, sok vagy kevés ünnep legyen-e az iskolában. Ha arra gondolunk, hogy a gyermeknek nevelődnie kell, akkor sok ünnepre van szükség, hiszen gyermekkorában az érzelmi hatások maradandó élményeket alakítanak ki. Ebből adódik, hogy ünnepeltetni csak nagyon átgondoltan, szisztematikusan lehet. Az iskolai ünnepélyeknek és megemlékezéseknek azt a funkciót is át kellett venniök, amit évszázadokon keresztül a néphagyomány valósított meg.

Az iskolai ünnepélyek és megemlékezések majd mindegyike évenként ismétlődik, ez pedig magába rejti az egyhangúság, a sablon veszélyét. Ezért alapos körültekintéssel szervezhetők csak meg, ha évenként sablonosan térnek vissza, akkor esetleg a felsőbb évfolyamok tanulói már tudják, hogy milyen műsor következik, sőt az is előfordulhat, hogy az ünnepi beszédet is előre tudják, azaz felismerik.

Dimitrov Pencsóné mondja, hogy egy népművelő ismerőse mondta neki: "Ja, maguknak örökké évről-évre visszatérő ünnepségeket kell tartani. Ez egyenesen szörnyű lehet." Valóban, a felszínes külső szemlélőnek lehet, hogy szörnyűnek tűnik.

Azonban figyelembe kell vennünk, hogy az iskolában évről-évre változik a gyermekanyag. Minden évben változhat az ünnepély, minden évben adhatunk újat ebben a témában. Az ünnepély és a megemlékezés a gyerekek egyidejűleg több tevékenységet is biztosít. Tudjuk, hogy ünnepélyeink és megemlékezéseink visszatérnek, ezért nagy figyelmet igényelnek, hogy méltóképp megőrizték patinájukat és nevelő hatásukat. Az ünnepek strukturális összefüggésének és dialektikus egységének megjelenése jól mutatja egy-egy iskola nevelő munkájának arculatát is. Az igazi munkát azon lehet mérni, hogy az ünnep mennyire átgondolt, folyamatos és hány gyerek vett benne részt aktívan, azaz hány embernek lett igazán ünnep, az ünnep.

Már utaltunk az ünnepélyek és megemlékezések munkatervben való rögzítésére. Arra is gondolnunk kell, hogy egy-egy eseménnyel, személlyel, vagy annak életművével nem elegendő egyetlen alkalommal foglalkozni, hanem a rá való emlékezés át kell, hogy szője az iskolai munkát, beleértve mind tanórai, mind a tanórán kívüli tevékenységet.

Történelmi feladatunk az új ember nevelése, ami a kommunizmus építésének egyik fontos fundamentuma. Ez pedig megköveteli, hogy történelmi eseményekkel és személyekkel, azok objektív értékelésével foglalkozzunk. Marx nyomán magunkénak valljuk a tényt, hogy a történelmi személyiségeket nem szük-

séges dicsfénnyel és kotornusszal ábrázolni, de pizsamában sem szükséges. A maguk egyediségével hozzuk őket emberközelbe. Törekedjünk a valóság hiteles ábrázolására. Kerüljük a rózsaszinre festést, vagy a másik végletet; a fekete lakkozást. Csak az objektivitás taláján érhetjük el magasztos célunkat. Érzékeltessük ifjúságunkkal, hogy akaratunktól függetlenül örökösei vagyunk egész ellentmondásos múltunknak. Vonjuk le belőle a megfelelő tanulságot úgy, ahogy József Attila mondta: "Werbőczi és Dózsa kavarog e szivben". Ebből a megközelítésből az ünnepély és megemlékezés történelmi tapasztalatcsere. A tapasztalatcsereből mindig a pozitív átvétele, illetve átadása a cél. E gondolatokkal párhuzamosan újra ki kell emelnünk, hogy nagy a felelőssége annak, aki az új nemzedéket neveli.

A nevelés felépítmény-jellegéből következik pártossága. A fejlett szocialista társadalom csakis a szocialista embereszmény kimunkálását tűzheti céljául.

Feladatunk a marxizmus ama követelményének a teljesítése, hogy a proletariátus államában folyó nevelésnek proletár-osztálynevelésnek kell lennie. A nevelés biporális jellege is kidomborodik abban, hogy az ünnepre való felkészülés még a pedagógus "nevelődését" is szolgálja, hiszen a tényanyag feldolgozása újabb és újabb összefüggésre, felismerésre irányítja a figyelmet.

Nem véletlenül állítottuk, hogy az ünnep történelmi tapasztalatcsere, hiszen ezeken keresztül mutatjuk be ifjúságunknak, hogy a társadalom nem spontán önmozgással fejlődik, hanem tervszerű, tudatos, áldozatos munkával, mely sokszor véráldozatokat is követel.

A gyermek aktivitását a nevelés nem nélkülözheti, a folyamat tevékeny részesének kell lennie, de nem mint "szenvédő alany". A gyermek aktivitását nem lehet eléggé hangsúlyozni a nevelés gyakorlatában. Az aktivitás pedig akkor nem valósulhat meg, ha állandóan csak ráhatások érik a tanulókat. Lehetőséget kell biztosítanunk e ráhatások pozitív kifejlődésének és gyakorlásának. Célunk, hogy tanulóink azonosuljanak azzal a gondolat-tal, melyet fejlett, szocializmust építő társadalmunk kialakulása érdekében elődeink vallottak magukénak. Ennek a lehető legegyszerűbb, vulgáris gyakorlati megvalósulása az, amikor tanulóink aktív szereplői egy-egy ünnepélynek, megemlékezésnek. A szereplő, tevékenykedő tanuló azonosul a gondolat-tal, az eszménnyel, az eseménnyel és tudatában maradandó emlék marad a történelmi ténnyel kapcsolatban, melyet a további nevelési ráhatások még inkább elmélyítenek. Bizonyos emléknymot hagy a "szemlélve ünneplő" tanulócseregben az is, hogy ha messzemenően nekik való műsorral és megfelelő ünnepi beszéddel nem "erőszakoltan" nevelő hatású ünnepet szervezünk.

Nagyon nehéz az iskolai ünnepélyek szervezése az általános iskolában, ahol jelen van az 1. osztályos és a 8. osztályos

tanuló is. Erre a problémára még a későbbiek során visszatérünk. Azonban már itt is leszögezhetjük, hogy az iskolai élettel kapcsolatos ünnepélyeknek közöseknek kell lenniük. A történelmi emléknapi ünnepélyeit célszerű bizonyos differenciálással szervezni.

A nevelés ezt a tényt nem mellőzheti, ugyanis igen sok tanulóban a külső megnyilvánulás, a külsőségek és formaságok szépsége, amelyek a lényegre, a belső tartalomra kívánják a figyelmet felhívni, megindítják az érzelmi telítődés folyamatát, majd a kialakult érzelmi telítettség és emlékezés beépül a tanuló személyiségébe. Tehát egyértelműen állíthatjuk, hogy az iskolában folyó nevelő munkának fontos eszköze az ünnepély és a megemlékezés.

Az iskolai ünnep egyik sarkalatos ismérve, hogy a jelenhez kapcsolja a múltat, és kaput nyit a jövőbe. Nemzeti ünnepeink emléket állítanak népünk történelmének és a történelmi események ismert és névtelen hőseinek.

Nagyon lényeges kiemelnünk, hogy az ünnepélyeknek az elmélet és gyakorlat egységét kell megvalósítaniuk. Gyakorlótere ez a hagyományok kialakításának is. A makarenkoi elveket érvényesítve kimondhatjuk, hogy hagyomány nélkül nincs jó nevelőintézmény. A régit megőrizve, azt újakkal ötvözve új hagyományokat teremthetünk. A hagyomány nagy mértékben elősegíti az eszmény kialakítását. E gondolat ismerhető fel

Ágoston György Pedagógia II. c. tankönyvében is: "A történelmi, forradalmi események évfordulójának megünneplésére szánt rendezvények a legközvetlenebbül szolgálják az ifjúság politikai nevelését, de a többiek előkészítésénél is lényeges szempont, hogy az egész rendezvény nevelő hatását jól átgondoljuk, és előkészítsük, s így hathatósan segítsük elő az ifjúság eszményeinek a kialakulását". A továbbiakban megállapítja, hogy "A rendezvényeknek eszmei és politikai szempontból kifogástalanoknak kell lenniük."

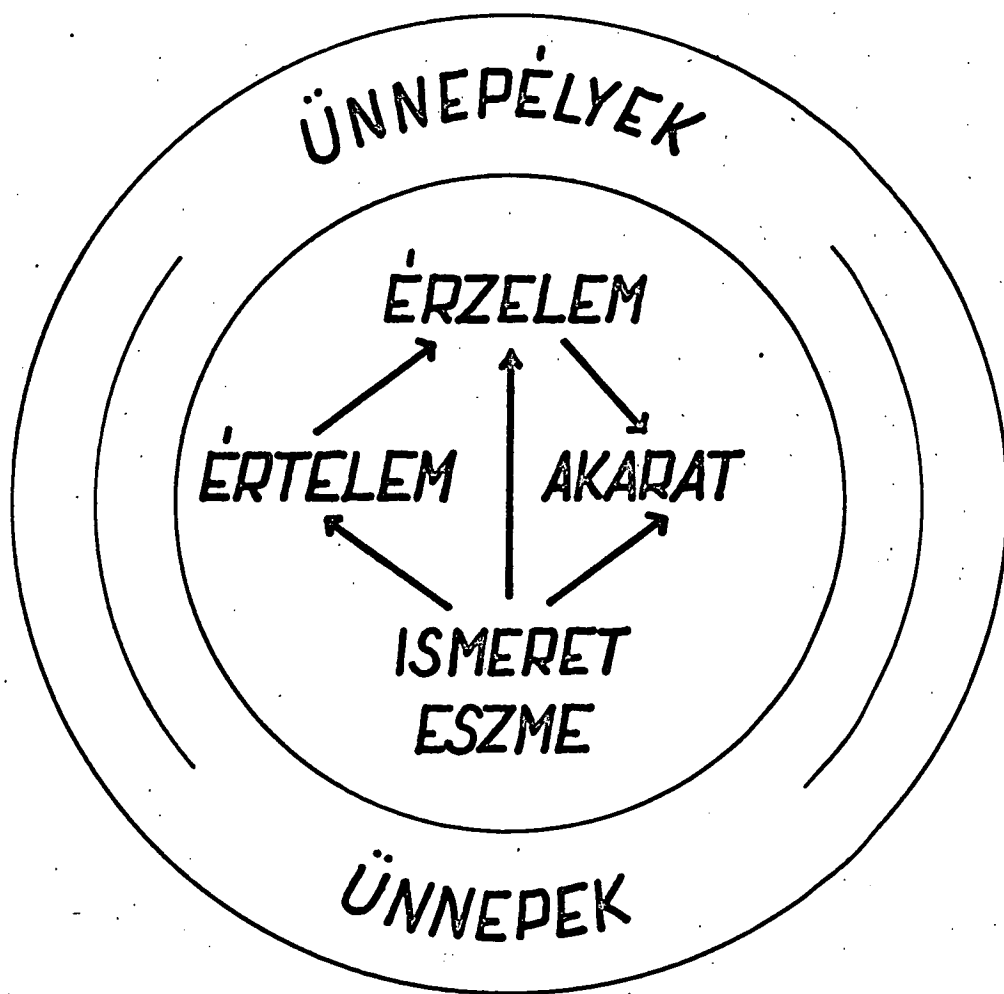
Mintegy összegezésként konstatálhatjuk, hogy az iskolai oktató-nevelő munkának a felnövekvő ifjúság értelmi-érzelmi nevelésének fontos kiegészítő területe az ünnep tartalmi ismerete és a hozzákapcsolódó rendezvények szervezése. Noha napjainkban - a tömegkommunikációs eszközök általános elterjedése következtében - a felnövekvő gyermek és ifjú számtalan lehetőséget talál a történelemmel és a művészetekkel való megismerkedésre, mégsem mondhatunk le a gyermek és az ifjú életkori sajátosságaihoz, intellektuális emocionális fejlettségi szintjéhez igazodó, a konkrét pedagógiai célkitűzést jó művészi eszközökkel megközelítő iskolai ünnepek megrendezéséről. Nem mondhatunk le, mert szegényessé, szürkébbé válnék politikai, esztétikai és morális nevelőmunkánk.

Tanulóifjúságunk a tanterv alapján, az iskolai tananyagból tények segítségével ismeri meg nemzetünk történelmi múltját, évszázados küzdelmét az egész társadalmunkat érintő

történelmi fordulópontokat.

Az ünnepélyek nemes és élvezetes szórakozások is, amelyeket a tanuló átérez. Ez egyben lélekemelő tevékenység is. Az ünneplő-szereplő gyermekek közművelődési feladatot is teljesítenek. Önmagukat is nevelik és másokat is nevelnek. Bővitik társadalmi és történelmi ismereteiket.

A rendezvények mozgósítják az értelmi, érzelmi és akarat szférákat is. Ezt sematikusán ábrázoljuk is:

Nemzeti ünnepeink eszmékben, ismeretekben gazdagok legyenek.

Az eszme és ismeretek igazi érzelmekben csúcsosodjanak ki, és akaratú indításokban csapódjanak le.

Ünnepeink jelentőségét fokozatosan bontakoztathatjuk ki tanulóink előtt. Lényegük megértése a gyermeknek a társadalomra vonatkozó ismereteitől függ. Az ünnepek hozzájárulnak ezeknek az ismereteknek a bővítéséhez és elmélyítéséhez.

Kellő pedagógiai előkészítés nélkül még a legszebb ünnepély és megemlékezés hatása is korlátozott. A szólamokkal és formalitásokkal terhelt rendezvény pedig csalódást okoz a gyermeknek.

Alaposan ismernünk kell a tennivalókat az ünnepély és megemlékezés komplex nevelő jellege miatt. Az utóbbi években egy kicsit erre a jelenségcsoportra irányult a figyelem. Örömdetes, hogy ma már sem a tanuló, sem a nevelő nem abban éli meg az ünnepet, hogy egy-egy tanítási óra elmarad, vagy tanítási szünet van az ünnep kapcsán. Örömmel tapasztalhatjuk, hogy ebben a munkában is érvényesül a "jót s jól" elve.

Az iskolának jelenleg is kulcsszerepe van jövőbeli fejlődésünkben és ez a kulcsszerep a jövőben sem csökken. Az iskola életében ilyen kulcsszerepük van az ünnepeknek. Alapelvünk: legyen az iskolai közeg ingergazdag. Eme ingergaz-

dagság egyik nagyon lényeges megjelenítési formája az iskolai ünnepély és megemlékezés.

E fejezet záró gondolataként idézzünk a Pedagógiai Lexikon második kötetéből: "iskolai ünnepély: nevelési célból, pedagógiai tartalommal, ünnepélyes külsőségek között, az iskola vezetőségének, tanárainak és tanulóinak, valamint meghívott vendégek részvételével szervezett közös rendezvény.

4. A nevelési alapelvek érvényesülése az ünnepélyeken és megemlékezéseken

Az ünnepélyek és megemlékezések a pedagógiai munka folyamatában döntően eszközjellegűek, bár bizonyos céljelleg is ki-domborítható a személyiség fejlesztése vonatkozásában.

Ünnepélyeink és megemlékezéseink alkalmasak a személyiség sokoldalú fejlesztésére, hiszen a sokrétű feladatok között minden tanulóra "méretezett" feladat található.

Az ünnepek kapcsán fontos számbavennünk a megvalósítható pedagógiai alapelveket és a nevelési elvek megvalósítását.

A nevelési alapelvek vizsgálhatók az ünnepélyek megszervezésére, tartalmára és az alkalmazott módszerek szempontjából egyaránt.

A szocialista eszmeiség a műsor tartalmában és kifejezés-módjában kell, hogy megnyilvánuljon. Egyértelmű a nevelési jelleg, melyet a nevelési főfeladatok rendszerében fejtünk ki részletesebben. Itt csupán a jó műsorváltozásra, annak kiemelt fontosságára utalunk. Mindenesetre a szocialista munka és kultúra eredményeinek a megbecsülése alapvető feladat. Az eszmeiség érvényesülésében is alapvetően jelentkezik a céljelleg, mint személyiségformáló tényező.

A tudatosságuk érvényesülnie kell mind a szervezők, mind a rendezők, mind a szereplők tevékenységében. A cél érzékelése a fontos, melyhez az ünnep csak eszközjellegű.

A tervszerűség biztosítja a dialektikus egységet a köznapok forgataga és az ünnepek kicsúcsosodó napjai között. Már többször tettünk utalást az ünnepélyek és megemlékezések egymásra épülésére, folyamatjellegére. Mint ahogy a történelmi események nem lehetnek kiragadott, kiemelt események, hanem a társadalmi fejlődés következményei, ennek kell tükröződnie az ünneplés egymásutánjában is. Az ünneplések ne elszigetelt jelenségek legyenek, hanem a nevelés és oktatás összefüggő láncszemei. Messzemenően értékelni kell az objektív tényezőket és a társadalmi kölcsönhatásokat. Törekedjünk a tanórai és az ünneplés dialektikus egységének a megvalósítására. Legjobb megoldás, ha az ünnepélyek terve az ifjúsági szervezetek munkatervében is szerepel. Az iskolai munkaterv és az ifjúsági munkaterv ünnepélyekre és megemlékezésekre vonatkozó részét a pártszervezetek, vagy az iskolai pártcsoportnak kell koordinálnia és elvi iránymutatást kell adnia.

Az ünnepély az ifjúsági szervezet aktív részvételével szervezhető. A pedagógia és a pszichológia egyaránt hangsúlyozza az aktivitás fontosságát, lényeges szerepét a nevelésben, a személyiségfejlődésben. Arányos szétosztással az ifjúsági szervezet minden tanuló számára tud megfelelő feladatot adni.

Ezáltal nagymértékben biztosítható, hogy az ünnepre való felkészülés minden tanuló élménye lesz.

Fontos az ébtkori sajátosságok és a gyermeki személyiség figyelembevétel. Mint alapelv ez az előbbiekkel lényeges összefüggésben van. Amikor ugyanis az ünnepélyek és műsorok tartalmának minőségét és a szerepek terjedelmét, mennyiségét vizsgáljuk, tudnunk kell mindezt a tanulók fejlettségéhez viszonyítani.

Bármennyire is igaz, hogy minden iskolai ünnepély vagy megemlékezés beillatást enged az iskolai nevelő-oktató munkájába a megjelent felnőttek számára, e tény nem eredményezheti azt, hogy a műsor a megjelent felnőtteknek szóljon. Nem adhatunk a tanulók szájába olyan mondatokat, amit a tanuló nem élhet meg, nem lehet élménye.

Az ünnep terjedelmét, a műsor tartalmának minőségét mondanóját, mennyiségét mindenkor a résztvevő tanulókhöz kell méreteznünk. Ügyeljünk arra, hogy a műsor a korosztálynak szóljon. Könnyebb a helyzete a középiskolának, s nehezebb az általános iskolának, ha az alsó és felső tagozat együtt van egy ünnepélyen. Célszerű az iskolai élettel kapcsolatos ünnepeket nagy iskolai közös ünnepélyként szervezni. A történelmi, internacionalista és egyéb ünnepeket differenciáltan, külön-külön az alsó és felső tagozat részére, így emelhető az ünnepélyek eszmei mondandója. Ez azért is súlyos probléma, mivel a megemlékezések szervezése feltétlenül differenciáltan oldható meg, de a történelmi iskolai ünne-

pélyek mind az életkori sajátosságok, mind az ismeretek vonatkozásában pedagógiai-pszichológiai problémákat okoz. Talán jó megoldásnak ígérkezik - erről pozitív tapasztalataink vannak - , hogy évente 1 közös iskolai ünnepélyt rendezünk, a többit pedig külön alsós és külön felsős ünnepélyként szervezzük meg. Négy ilyen ünnepélyt ír elő a rendtartás: november 7; március 15; március 21 és április 4. E szerencsés véletlen folytán kézenfekvő, hogy minden évben más-más évforduló legyen a közös ünnepély, így az alsó tagozat négy éve alatt minden tanuló részt vesz 1-1 alkalommal valamelyik nagy iskolai ünnepélyen. Ez a módszer lényegesen megkönnyíti az alsó tagozatban a "ráhangolási" tevékenységet, s messzemenően érvényesülhet a tanulók életkori sajátosságainak és értelmi fejlettségének szintje.

Tapasztalataink bizonyítják, hogy a közös nagy iskolai ünnepélyek rövid idő múltával kevés nyomot hagynak az alsó tagozatos tanuló emlékezetében, lényegesen több marad meg a külön szervezett ünnepély kapcsán.

Érvényesülnie kell ugyanis annak, hogy a jelenlévők meggyőződést erősítő élményhez jussanak. Ennek egyik lényeges feltétele a résztvevő tanulók életkorának figyelembe vétele.

Az időtartam megtervezése is nagyon lényeges szempont, hiszen tudjuk, hogy a 45 perces tanítási óra is hosszú a figyelem intenzív lekötésére. Feltétlenül a változatosság és a "megfelelő" időtartam az optimális.

Összegezve tehát a személyiségfejlesztést nem az ünnepélyen, hanem a folyamatban való részvétel biztosítja. A nevelési alapelvek akkor valósulnak meg teljességükben, ha érvényesül a nevelőhatások egysége és azonos iránya mind az előkészítésben, mind a "ráhangolásban", mind a kivitelezésben. Ezen megállapítás természetesen vonatkozik a nevelőtestületre és a szülőkre, s így az egész társadalomra. Tehát meg kell valósulnia az egész társadalom akcióegységének.

Az igazi nevelőmunka nem akciók, ünnepélyek és tevékenységek szervezésében teljesül ki, de nem is nélkülözheti ezeket.

5. Ünnepeink, ünnepélyeink, megemlékezéseink egysége

Az iskolai ünnepélyek felosztását megkísérteltük egy megközelítésben elvégezni. Ennek a felosztásnak, illetve csoportosításnak a létrejötte nem jelenti azok szétválasztását. Kölcsönös összefüggésük alapján szigorú egységet képeznek.

Nem olyan régen még az ünnepek és ünnepélyek között létezett nagyon halvány megkülönböztetés. Külön beszéltünk haladó hagyományainkról és külön munkásmozgalmi ünnepeinkről. Ezek egységének a megvalósulásával kapcsolatban pld. 1969-ben a Művelődésügyi Minisztérium pályázatot írt ki. Nyilvánvalóan azóta már egyértelműen a történelmi ünnepek "rangjára" emelkedtek a munkásmozgalommal és az internacionalizmussal kapcsolatos ünnepeink.

Ma már természetesen dialektikus történelmi egységet képeznek nevelőmunkánkban a haladó, demokratikus hagyományok és munkásmozgalmi ünnepeink, hiszen történelmünkben külön kiemeltük a haladó demokratikus hagyományokat, akkor még inkább ki kell tüntetnünk a haladó szocialista hagyományokat, amelyek egyet jelentenek a munkásmozgalom történetével. Nyilvánvaló, hogy fejlett, szocializmust építő társadalmunkhoz a demokratikus és szocialista reformok és forradalmak, vagy tevékenységek vezettek el. Dialektikusan kellett egymást követniük, és így vált folyamatossá nemzeti történelmünk.

Nem kétséges, hogy az iskolai nevelő munkában sem ezeket az ünnepeket, sem a többi ünnepet egymástól elválasztani, elszigetelni nem lehet, hiszen valamennyi iskolai ünnep pótolhatatlan nevelési szituáció a nevelés összes színterére való kihatással, lévén egymást felerősítő hatáseggyüttes; az ünnepély és a megemlékezés.

Természetes, hogy mind a történelmi, mind a munkásmozgalmi eseményekről való megemlékezés azonos által történik, és ezért szerves egységet kell alkotniuk. Ennek biztosítására már a szervezésben, a külsőségekben is az egységesség elvét valószínűsítjük meg, hiszen ha nem ezt tennénk, akkor kettősséget, sőt képmutatást váltanánk ki tanítványainkból.

A ma tanulóinak nagyszülei és némelyek szülei is megélték a 30-as évek sovíniszta nevelését. A sovínizmusra nevelés egyik területe éppen március 15.-e volt. Élnek a "látványos" március 15.-e emlékei. A kettős nevelés megelőzése érdekében szükséges, hogy megfelelő ünnepélyt rendezzünk, vagy hogy a Tanácsköztársaság emlékűnnepélye péld. ne legyen kirívóan nagyobb méretű, mint március 15.-e, de fordítva sem lehet, mert a nevelés egységes arányokat kíván, hiszen még napjainkban is itt-ott fellelhető a kettős nevelés. Ennek teljes visszaszorítása miatt is ügyelnünk kell az arányokra. Ha ezeket a rendező elveket nem tartjuk be, nagyon könnyen kialakíthatjuk a cinizmust ifjúságunkban, melynek ve-

szélyét nem szükséges részleteznünk.

A dialektikus és történelmi materializmus tanítása alapján be kell következniük bizonyos törvényszerű történelmi eseményeknek az általános emberi és társadalmi haladás miatt. Ebből adódóan már egyértelműen nyilvánvaló, hogy a haladó demokratikus mozgalmak már előkészítői voltak a munkásmozgalom kialakulásának és a szocialista forradalomnak. Az eseményeket csak történelmi összefüggéseik alapján tárhatjuk a tanulók elé; ráirányítva a figyelmet a történelmi haladás folyamat-jellegére. Neünk, magyaroknak még szerencsénk is van, hogy történelmünk 3 nagyon jelentős emléknapja a naptárban is kronológiai sorrendben követi egymást 6, illetve 15 nap különbséggel. Ez egyrészt szerencsés, de az ünnepélydömping pedagógiai szerencsétlenség.

Minden történelmi ünnepünkön egységesen keressük elődeinkben az erényt, a jó tulajdonságokat, amelyekkel népünket egy boldogabb társadalomba akarták juttatni az adott körülményeinek megfelelően. Nem riadunk vissza a haladószellemű főurak ünneplésétől sem. /Széchenyi, Károlyi Mihály/. Természetesen az iskolai ünnep arra is hivatott, hogy a pozitív törekvések mellett értékelje azokat a körülményeket is, amelyek miatt nem járt győzelemmel az 1848-49-es szabadságharc, vagy amiért 1918. október 31.-e nem hozta meg a várt és kívánt eredményt, sőt amiért a Tanácsköztársaság megbukott. Történelmi és politikai tisztánlátás kell

ahhoz, hogy egészséges szemlélet és értékelés alakuljon ki tanulóinkban.

Nemzeti történelmünk három sorsfordulója a három tavaszi ünnep, mind más-más időben játszódott le. Három esemény, három történelmi időszak, három ideológiai háttér, egy nemzet egy történelmének, egy céljának, a fejlett szocialista, illetve kommunista társadalom építésének kiteljesüléséért, egységéért. Ha ilyen egységben készítjük elő és rendezzük meg ünnepeinket, akkor azok ilyen egységben lesznek egységes nevelésünk állomásai.

IV. ÜNNEPÉLYEK ÉS MEGEMLEKEZÉSEK A MÜVELŐDÉSI JAVAK SZERINTI NEVELÉSI FŐFELADATOK RENDSZERÉBEN

1. Szerepük és jelentőségük a tudományos nevelésben

Az ünnepélyek és megemlékezések szerves részei az iskolai nevelő-oktató munkának, éppen ezért biztosítaniuk kell ezek szerves egységét az iskolai oktatás és nevelés terveivel. Nagyon lényeges, hogy tanulóink érezzék az ünnepek és a megtanulandó művelődési anyag szerves kapcsolatát, egységet. Az ünnep és megemlékezés az élet és a tudomány velejárója, illetve egyik megjelenési formája, ezért ezeket nem kell erőszakolni az iskolai munkában, mert annak strukturális részei.

Az ünnepélyek és megemlékezések segítséget nyújtanak a megtanulandó művelődési anyag elsajátításában, s így dialektikus kölcsönhatásban vannak a tananyaggal.

Az ünnepélyekre való felkészülésnek úgy kell koordinálnia, hogy az kapcsolódjon egy-egy osztály tantervi anyagához, és az általános iskola elvégzéséig minden tanuló minden ünnepélyre konkrét aktivitással készüljön fel. Élje meg valamennyi ünnepünket. A középiskola így bizonyos vonatkozásban tulajdonképpen a másodlagos rögzítés "funkcióját" vállalja magára, és szélesebbre tárja az ismereteket egy-egy ünnepel kapcsolatban. Ennek az elvnek az érvényesítésével lehetővé válik, hogy egy általános iskolai ciklusban minden ünnep rögződik a tanuló tudatában, sőt ismerete állandósult

ismeretté válhat. Nagyon célszerű iskolarendszerünk tagozódását három négyéves ciklusra osztani, s ünnepeinket a tagozatok színvonalának megfelelően ünnepeltetni. Azáltal biztosíthatjuk a változatosságot, hogy egy-egy tanulócsoport négy éven keresztül nem mindig ugyanazt az ünnepélyt, vagy megemlékezést rendezi, mert a monoton ismétlődés unalmassá válik, s nem az ünnep megélelését eredményezné, hanem annak negatív hatásait.

Meg kell valósítanunk, hogy az ünnepélyre való felkészülés segítse a tantervi anyag elsajátítását, és a tantervi anyag ismerete pedig adjon nagyobb lendületet az ünnepre való készülődésben. Mivel a tantervi anyag a tudományos nevelést is szolgálja, így ezen ponton lesz jelentős az ünnep és megemlékezés a tudományos nevelésben. A szaktanárok feladata, hogy az ünnep jelentőségéből adódó nevelési lehetőségeket dolgozzák be az oktatási tervezetbe /tanmenetbe/. Így a megfelelő időszakban domborodik a nevelő és oktató munka egysége, s az egység objektív megjelenése növeli a hatékonyságot, mind a nevelésben, mind az oktatásban. Az így koordinált nevelés nem beerőszakolt a tantárgyi oktató munkában. Különös jelentőséget kap ez a középiskolában, mivel a középiskolás tanuló általánosító képessége és dialektikus együttlátása magasabb szintű az általános iskolai tanulókénál. Ugyanis a középiskolában a rendtartások nem irnak elő újabb ünnepélyt, vagy megemlékezést, mint az általános iskolában, sőt szűkül

a mennyiség, ezért ott már az élet praktikumának figyelembe vételével kell szervezni az ünnepeket.

Minden tantárgyhoz keressük a közvetlen kapcsolatot, de legjobban az irodalom, a történelem és a földrajz kínálja a lehetőségeket, azonban ez nem jelentheti azt, hogy a többi tárgy nélkülöz minden kapcsolatot az ünnepekkel.

Kiemelten minden osztály arra az ünnepélyre vagy megemlékezésre készüljön, amelyik legközvetlenebb kapcsolatban van a tantervi anyagával, vagy amelyhez a legtöbb tudományos ismerettel rendelkeznek.

Ünnepeink jelentőségét fokozatosan bontakoztatjuk ki tanulóink előtt. Lényegük megértése a gyermekeknek a társadalomra vonatkozó ismereteitől függ. Az ünnepélyek és megemlékezések hozzájárulnak ezeknek az ismereteknek a bővítéséhez, elmélyítéséhez. A felső tagozaton és a középiskolában a tantervi célkitűzésben nem meghatározott az emelkedő szint és nincs olyan tárgy, vagy központi ismeretterjesztő óra, amely vállalhatná, vagy megoldaná a szükséges ismeretek közlését, és rendszerezését. Tehát a tantárgyi nevelő-oktató munka folyamatában kell megvalósulnia az összegező, általánosító funkciónak az ünnepekkel kapcsolatban. Esetenként magyarázó és értelmező feladatokat is teljesíteni kell, a legtöbb esetben ezt az osztályfő oldja meg saját szaktárgya keretében. Általában is a tanuló az ismereteket szétszórtan hallja, tehát a rendezés szinte minden esetben az osztályfőre

hárul. Az alsóbb osztályokban a tanulók még kevesebb történelmi ismerettel rendelkeznek. Az előkészítés során kell pótolnunk a hiányzó tudományos ismereteket, fontos feladat a történetiség érzékeltetése és az események pontos megismertetése.

Az ünnepélyek és megemlékezések szervezésének tervezésénél a négyéves ciklusokat figyelembe véve az egész tanulóifjúságot be kell vonni azok előkészítésébe. Ezzel is módot és lehetőséget biztosítunk a tantárgyak közvetítte művelődési anyag és a történelem konkrétumai összefüggéseinek és törvényszerűségeinek a meglátására, illetve felismerésére. Így érvényesülhet a fokozatosság elvének a biztosítása, valamint a tanulók életkori sajátosságainak a figyelembe vétele. Itt is domborodik a nevelés folyamat jellege, s az iskolai élet minden mozzanata nevelés is, oktatás is, s a tudományos oktatástól nem idegen nevelés, s a nevelés igényli az oktatást is. Összegezve a személyiségfejlesztés az iskolai élet mozzanataiban valósul meg, természetesen részben, mivel egyéb tényezők is hatnak.

Az ünnepély és megemlékezés is azt a célt is szolgálja, hogy tanulóink felismerjék a társadalom tudatos, tudományos formálásának lehetőségét. Fontos annak megláttatása, hogy a társadalom is csak az emberi tevékenység és a tudomány fejlődésével alakulhat. Ehhez szükséges a természet és társadalom törvényeinek az ismerete. A természeti törvények meg-

ismerése koncentráltan a tanítási órákon történik, a társadalmi törvények pedig a tanítási órán és az ünnepélyeken párhuzamosan jelennek meg, sőt az ünnepélyek és megemlékezések állandósítják a tanórán szerzett ismereteket. Ebben a megközelítésben felfoghatjuk az ünnepélyt és megemlékezést rendszerező és általánosító ismeretközvetítésnek is.

Nagyon jelentős probléma ez a fejlett szocialista társadalom építésének folyamatában, hiszen a társadalom törvényeinek a megismertetése, valamint a termelés társadalmi vonatkozásainak az ismerete csak a dialektikus materialista ismeretközvetítésben valósul meg. A szocialista demokratikus közösségi élet viszont e nélkül lehetetlen.

Az iskolai munkának a tudományos nevelést kell szolgálnia minden lehetőségében, ezért az ünnepélyek és megemlékezések nagyon jelentősek a következő feladatok megoldásában:

1. A tudományos világkép és világnézet kialakításában
2. A tudományos gondolkodás fejlesztésében
3. A maga valóságában és összefüggéseiben ismerjék meg a történelmet

Ez utóbbi vonatkozásában a vereség legyen vereség, a győzelem győzelem, s ne a vereséget ünnepeljük, hanem az eszmét, a célt, és reálisan értékeljük nemzeti történelmünket.

A tudományos nevelést szolgálja a tudatra való céltudatos hatás: ünnepi beszéd, vagy megemlékezés. Mindenkör vezér-

elv legyen a tudományosság érvényesülése, a történelem dialektikus vizsgálata, s kicsengése lehetőleg mindig pozitív legyen. Lássák meg a tanulók azt az igazságot, hogy forradalmat időlegesen le lehet verni, de forradalom a történelem során még sohasem bukott el. Nagyon fontos, hogy az ünnepi kommunikáció meggyőződést erősítő élmény legyen minden résztvevő számára. Tanulóinkban a múlt ismerete nélkül nem alakulhat ki meggyőződésből eredő társadalmi elkötelezettség fejlett szocializmust építő társadalmunkkal. Ünnepeink szolgálják múltunk értékeinek megőrzését. Itt is meg kell jegyeznünk, hogy nem könnyű megtalálni a szocializmushoz méltó módját az ünneplésnek. Tudományos nevelési alapgondolat az is, hogy megszűnik a nép nemzet lenni, ha nincs emléke. Az ünnepély pedig az emlék állandósítását szolgálja, valamint a hagyományok kialakítását. A hagyományok kialakítása során fontos, hogy a régi értékek megőrzése mellett újakat is teremtsünk.

A tudományos nevelést szolgálják nagymértékben az ünnep évfordulójára meghirdethető tanulói pályázatok is. Hiszen az önálló anyaggyűjtés, tapasztalatszerzés, következtetés és általánosítás a tanuló ismereteinek a bővítését szolgálja az ünnep kapcsán. Ezzel elmélyíthetjük a tanulóknban a tudományos megismerésbe vetett hitet. Kialakíthatjuk a tudományos kutatás iránti igényt is.

Az ünnep, és ünnepély, megemlékezés közvetít a múlt és a jelen között. Nagyon lényeges, hogy értsük meg a mának szóló

üzenetet, s tudományos igazság kicsengésével tanulóinkban alakítsuk ki a tudományos igazság iránti igényt és annak szeretetét. Lenin írta "Az ifjúsági szövetség feladatai" című munkájában, hogy a tanulók elméjét "a legfontosabb tények ismerete alapján" fejlesszük, és úgy neveljük őket, hogy "tudatukban dolgozzák fel a szerzett ismereteket."

A történelem vallatása, illetve megidézése pedig bemutatja tanulóinknak, hogy az emberiség megjobbítását szolgáló eszme győzelmétől nagyon hosszú az út a boldogság kiteljesedéséhez, ez pedig tudományos nevelésünk egyik principiuma.

2. Szerepük és jelentőségük a politechnikai nevelésben

A politechnikai nevelés szoros kapcsolatban áll a tudományos neveléssel, s ezen keresztül találjuk meg a hidat, hogy valóban lehet szerepe a politechnikai nevelésnek az ünnepélyekkel és megemlékezésekkel kapcsolatban.

Csak a teljes ember képes megélni a maga valóságában a történelmet, a teljes ember pedig politechnikai ismeretek nélkül nem létezik.

Dr. Ágoston György írja "Neveléselmélet" című egyetemi tankönyvében: "A politechnikai képzés során tapasztalatilag igazolódna a tanulók előtt a történelmi materializmus tételei a termelés emberi és társadalmi jelentőségéről, a termelés természetét és társadalmat átalakító szerepéről". S vajon ünnepélyeink és megemlékezéseink alapja, azaz történelmi ténye nem a társadalom átalakítását célozta vagy tette? Természetesen igen a válaszuk. Az ünnepélyre és megemlékezésre való felkészülés során szoros émeleti és gyakorlati kapcsolat teremthető a politechnikai neveléssel. Bár ennél lényegesen sokrétűbb és objektívabb a mindennapi gyakorlat.

Itt is le kell szögeznünk, hogy a politechnikai nevelés nem műszaki képzés. A politechnikai nevelés során biztosítanunk kell az alkotó tevékenységet. Hát az iskolai munkában van-e olyan széles skálája a lehetőségeknek, mint az ünnepre való készülés során? Gondolva a rendezés, a műsor összeállítás, a

próbák lebonyolítása, az ünnepi dekoráció elkészítésének munkálataira. Ez utóbbi még technikai megoldásokat is igényel. Tehát a teljes emberi, vagy az egyes ember képességeinek és adottságainak olyan kibontakozási lehetőséget biztosít a nevelés folyamatában, amely más területen nem valósítható meg.

Nem kiegészítő terület, hanem fontos gyakorló lehetőség a dramaturgiai és rendezési készségek kibontakoztatására. Azoknak zöld utat engedve, az egyes tanulók olyan képességeiről győződhetünk meg, amelyek az iskolai gyakorlatban szinte máshol meg sem jelenhetnek.

A közös munka segít a kollektív gondolkodású ember kifejtésében.

A világnézet kialakításában is fontos e terület adta lehetőségek kiaknázása.

A politechnikai képzés működteti a lelki funkciókat, az ünnepélyek és megemlékezések egy vonatkozásban ugyanezt teszik.

Mivel a politechnikai képzésben nagyon lényegesek a történelmi és politikai gazdaságtani kérdések, ezért az ünnepélyek főleg az előzőek vonatkozásában visszahatnak a politechnikai képzésre azáltal, hogy mélyítik a tanulók történelmi ismereteit. E vonatkozásban a visszahatás a lényeges momentum.

Mivel e terület nem főterülete a feldolgozott témának, ezért csak röviden érintettük a lényeg kiemelésével.

3. Szerepük és jelentőségük az esztétikai nevelésben

"A marxizmus azt tanítja, hogy az emberek viszonya a világhoz sokoldalú, és ennek a sokoldalú viszonnak egyik lényeges oldala az esztétikai viszonyulás a valósághoz, másképpen kifejezve: a valóság esztétikai elsajátítása". - írja Ágoston György.

Az esztétikai nevelés hagyományos gyakorló területe az irodalomtanítás, azonban nem korlátozható csak erre. Az irodalom és a művészeti tárgyak oktatása biztosítja az esztétikai nevelés vertikális tevékenységi rendszerét, azonban ez feltétlenül kevés a teljes ember modelljéhez viszonyítva. Az esztétikai nevelés akkor eredményes, ha ennek a vertikális tevékenységi rendszernek megfelelően átélt horizontális tevékenységi rendszerű folytatása van, azaz folytatódik és még jobban kiteljesül a tanítási órán kívül, erre alkalmas az ünnepély és a megemlékezés is.

Az ünnepély és megemlékezés így válhat az esztétikai nevelés komplex gyakorló területévé. Ha ezek jól szervezettek, látványosak, a műsorokat a különböző művészeti ágakból állítjuk össze, az ünnepi beszéd igényes, /irodalmi mérce is állítható/ s mindezt jól kiegészíti az ünnepi dekoráció, akkor valóban képesek esztétikai élmény nyújtására. Nemcsak a felsoroltak jelentősek, hanem az ünnepi magatartás is, mint ahogy Makarenko már a magatartás esztétikumáról beszélt.

Az esztétikai élmény is átélt tevékenység, de az ünnep megélése ugyanaz, ezért erősíthetik is egymást, de ki is oltathják az átélést. Nevelési tevékenységünk az utóbbit nem engedheti meg, tehát az előkészítésnek és lebonyolításnak az érzelmek működtetésével kell az esztétikai nevelést szolgálniok.

Az esztétikum kötött az érzékszervi felfogáshoz, ezért olyan ünnepélyeket és megemlékezéseket kell szervezni, amelyek szinte valamennyi érzékszervet működésbe hoznak.

Az ünnep fényében szükséges a társadalom esztétikumának a bemutatása is. Bővíthetjük a megvalósítás területét a szűk tantárgyi kereteken túllépve. A tanulók gyűjtőmunkájára építve akutális kiállításokat szervezhetünk, vagy a faliújságot is felhasználhatjuk az ünnepi kommunikációra, azonban ezeknek a tartalom mellett esztétikai feltételeknek is meg kell felelniük. A gyűjtési tevékenység kiterjedhet tárgyakra, adatokra, emlékekre. Az így összegyűjtött és feltárt anyagoknak a bemutatása elengedhetetlen. Az alkalmi kiállításnak vagy a faliújságnak a funkciójában nehéz volna eldönteni, hogy melyik nevelési feladat az elsődleges, nyilván valamennyinek szisztematikusan meg kell felelnie.

Nagyszerű lehetőségek az ünnep kapcsán a múzeumlátogatások, melyek már vitathatatlanul szolgálják az esztétikai nevelést, s a képzőművészet szélesebb skáláját tudjuk bemutatni, mint egy iskolai emlékkiállításon.

Mégegyszer felhivnánk a figyelmet az ünnepi beszéddel kapcsolatban arra, hogy a tartalom mellett stílus gyakorlat is legyen, csengjen ki belőle nyelvünk gazdagsága.

Természetesen az ünnepély és megemlékezés műsora képes a komplex esztétikai hatásra, hiszen szinte valamennyi művészeti ág megjelenhet benne a szépirodalmi művek, színpadi művek, zeneművek és egyéb művészetek /tánc, báb stb./ Nagyon sok tanulót szerepeltethetünk is. Természetes alapelv, hogy mi nem csak művészeket akarunk nevelni, hanem a művészetek segítségével neveljük tanulóinkat. Közösségerősítő a közös éneklés. Veres Péter hiányolta a mai ifjúságból, hogy nem köti össze őket a közös éneklés. Ő pedig évtizedek múlva is szívesen emlékezett arra, amikor cimboráival degeszre énekeltek magukat.

Az ünnepélyeken és megemlékezéseken úgy jelenjenek meg a művészetek, mint az eszme és az esztétikum kifejezői. Akkor pedig az esztétikum személyiségformáló tényező lesz.

4. Szerepük és jelentőségük az erkölcsi nevelésben

A téma jobb tagolása érdekében a hazafias és internacionalista nevelés kérdéseit kiemelve a következő paragrafusban tárgyaljuk. Természetesen szem előtt tartva azt a tényt, hogy azok az erkölcsi nevelés szerves részei.

Az ünnepélyek és megemlékezések vonatkozásában is le kell szögeznünk, hogy az új embert nem lehet prédikációkkal és kioktatásokkal kialakítani, hanem csak a személyiség harmonikus fejlesztésével tehetjük hatékonyabbá az erkölcsi nevelésüket is.

Lenin mondotta: "A mai ifjúság egész nevelésének, képzésének és oktatásának arra kell irányulnia, hogy ezt az ifjúságot a kommunista erkölcsre nevelje." Bár azt is rögtön érzékelteti, hogy ez nem gyönyörködtető szavakból és szép szabályokból áll, de nem nélkülözheti azokat. Jelen időszakban, a fejlett szocializmust építő társadalomban a legfontosabb a legfejlettebb társadalom felépítéséért folytatott munka és harc véghezvitele. Ünnepélyeink és megemlékezéseink tükrözzék a társadalom fejlődésének tényét, hogy a történelem során minden haladó tulajdonképpen a végső cél kialakításához közelebb vitte az emberiséget.

Ünnepélyeink és megemlékezéseink szolgálják a felnövekvő nemzedék magasfokú eszmeisége és szocialista, majd kommunista tudatosságának a kifejlesztését. Célunk a kommunista

erkölcs kialakítása. Ennek folyamatában a következő nagyszemű tulajdonságok kialakítása a célunk: a szocialista hazaszeretete, és a proletár internacionalizmus, a humanizmus, a kollektívizmus, a munkaszeretet, a tudatos fegyelem és a tetteinkért érzett felelősség, a kötelességtudat és a lelkiismeretesség, az igazmondás és a becsületesség. Ezen alapelveknek érvényesülniök kell a tanítási órákon kívül folyó nevelő munkánkban is.

A nevelés és oktatás folyamatában természetesen a legfőbb az, hogy a tudást hogyan használja fel az ember, és nemcsak a tudás megszerzése a cél, azonban az ünnepélyek és megemlékezések e vonatkozásban inkább ismeretközlő és állandósító lehetőségek, de természetesen ki kell hogy csendüljön belőlük a felhasználás pozitív ténye is. Mivel ünnepélyeink egysége a történelem dialektikus fejlődését kell hogy tükrözze, lényeges annak kicsendülése, hogy a kommunista erkölcs alapja a kommunizmus győzelméért folytatott harc, és ezen belül is a kollektívizmusnak, mint alapkövetelménynek az érvényesülése.

Az erkölcs értelmezésében nagyon fontos az elveknek a társadalomhoz való viszonyának a tükröződése. Egy megközelítésben az emberek társadalmi tudatának a megnyilvánulása, és ez ünnepélyeink és megemlékezéseink központi témája is. A tudati elemek a társadalom által támasztott követelmények rend-

szere, amely a forradalmak láncolatában mindig változott és jelen volt. Természetesen más erkölcsi normák érvényesültek az 1848-as szabadságharcban, mint a Tanácsköztársaság harcaiban. A nevelés szempontjából a haladóbb, a forradalmibb megéleltése, megláttatása a cél. Minden forradalmi megmozdulást erkölcsi eszményrendszer motivált a történelem során.

A marxizmus-leninizmus elmélete szerint az erkölcs nem abszolút "örök eszmétől" vagy "isteni parancsból" fakad, hanem az ember társadalmi természetének a megnyilvánulása. Minden történelmi időszakra és minden népre érvényes örök, változatlan, általános emberi erkölcs nincs. A társadalmi és termelési viszonyok változásával átalakulnak az erkölcsi normák. Az ünnepélyek és megemlékezések vonatkozásában a társadalmi viszonyok változásának függvényeként kell érzékelnie tanulóinknak az erkölcsi normatívák változását. Minden egyes történelmi korszaknak, eseménysorozatnak megvan a sajátos erkölcsi arculata, míg a forradalomban való részvételnél az eszme fölé emelkedhet a létnek, s az ember saját élete feláldozásával is kész résztvenni benne, de a békés időszakban pl. jelenleg a fejlett szocialista társadalom építésének időszakában ez nem lehet motiváló tényező. Bizonyos erkölcsi normák elhalnak, mások átalakulnak, s ez is dialektikus egység az ünnepekkel, mivel azokra is jellemző a változás.

Az ünnepek rendszerében folyó erkölcsi nevelés is a megismerés általános elvei szerint megy végbe: a tapasztalat, a tudatosulás, az elvont gondolkodás és gyakorlat útján. E vonatkozásban ki kell emelnünk a tapasztalást, mint az ismeretek forrását. Az ünnepélyeken és megemlékezéseken a gyakorlás nem általános, hiszen sok tanuló csak "passzív" szemlélő.

Az erkölcsi magatartás kialakulásának fázisa nélkülözhetetlen elem. A tevékenység tudatosítás nélkül az állatvilágban is megtalálható alkalmazkodás, amely azonban a bonyolult társadalmi viszonylatokban az embernél nem ad elégséges eligazodást. Az értelmezés - erkölcsi norma, fogalomismeret - tapasztalati bázis nélkül lehetetlen, az ünnepélyek pedig üres szólamná válik. Így nő a szerepük az ünnepélyeknek és megemlékezéseknek, mint motivációs bázisoknak. A tapasztalat és annak tudati feldolgozása még nem nyújt garanciát a cselekvésre, ha azt az egyén akarata mozgósításával kellőképpen nem gyakorolta be.

Tehát mindhárom fázis együttes érvényesítésétől várható a társadalmi követelmények elvárásának megfelelő cselekvési mód, magatartás kialakulásának a belső igénye. Tehát e vonatkozásban is újra leszögezhetjük, hogy az iskolai nevelő-oktató munkának, s a felnövekvő ifjúság erkölcsi nevelésének is fontos kiegészítő területe az ünnepélyek és megemlé-

kezesek megrendezése, illetve megtartása. Szegényebbé és szürkébbé válna morális nevelőmunkánk, ha lemondanánk a gyermek és az ifjú életkori sajátosságaihoz, intellektuális és emocionális fejlettségi szintjéhez igazodó, a konkrét erkölcsi célkitűzést megvalósító iskolai ünnepségek és megemlékezések megtartásáról.

Kétségtelen, hogy e rendezvényeken az erkölcsi nevelésben nem hasznosíthatunk akármiféle műveket, hanem csak a jó művészi alkotással, s igényes interpretálással növelhetjük a gondjainkra bízott ifjúság érzelmi gazdagságát. Az erkölcsi nevelést jól szolgáló műsorok összeállításának teljesítése a pedagógustól a szaktárgyain sokszor kívül eső, komoly elmélyedést kíván meg a nevelés eszközeként felhasznált irodalmi, zenei, képzőművészeti alkotások kiválogatásában, a műsor megszerkesztésében. Erkölcsi nevelésünk vonatkozásában az ünnepélyeken és megemlékezéseken nagyon szükséges a differenciálás a 6-10; a 10-14 és 14-18 éves korosztály műsorai-ban, a legnagyobb nehézség a közös műsorokon adódik. Hiszen tudjuk, hogy a nevelés mennyire ellentmondásos, s ugyanaz a nevelési szituáció más és másképpen hat az egyes korcsoportokra.

Az ünnepélyeken és megemlékezéseken a legnagyobb probléma, hogy a tanulók zöme csak befogadó, passzív szemlélői a műsor-nak. Átélik - ha átélik - , de közvetlenül nem vesznek részt benne, nem kell döntenüik, cselekedniük. Ennek következtében

szabatosabb magatartásuk, vagy akár erkölcsi ítéletük is. Hiszen ebből a közvetettségéből fakad az is, hogy az ünnepségen felidézett történelmi hősöket, - a tanulók megítélése szerint - csodálni lehet, de követni nem.

A szocialista erkölcs ismereteit, fogalom - norma - és értékrendszerét a tanulókkal fejlettségi szintjüknek és életkori sajátosságaiknak megfelelően erkölcsi helyzetek felismertetése, tudatosítása révén kell elsajátíttatni. Hogy tanulóink erkölcsi magatartása jó legyen, ehhez nem elég az, hogy részt vegyenek különböző ünnepélyeken, megemlékezéseken, megismertessük őket történelmi és irodalmi nagyjainkkal, akik nem úgy hagyták itt a világot, mint ahogy találták, hanem példaképeiknek érezzék azokat belső készletéből. Ezzel az erkölcs tudati elemei rögzülnek a tanulóknak, de a gyakorlati elemek nem. Ezért szükséges olyan szituációkat teremteni, melyekben a tanulók gyakorolhatják erkölcsi megnyilvánulásait. Tulajdonképpen az eszmei élmény nyújtásának legyen következménye a gyakorlat megszervezése. Mint ahogy a nevelés is részben a környezeti hatások céltudatos megszervezése.

Az erkölcsi nevelésben nagyon fontos az igazság szeretetére való nevelés. Ünnepeink hivatottak a történelmi igazság bemutatására. Gyakorló területei ezek az igazság megismerésének és megítélésének. Segíti tanulóinkban a helyes kritikai

gondolkodás kialakítását, s a történelmi események, szituációk lehetőséget adnak az ember megítélésére. Egészen pontosan igazságos megítélésére.

Ez annál is fontosabb, mivel még a fejlett szocializmust építő társadalmunk is átmeneti társadalom, ezért ellentmondásos, s ezen belül nagyon ellentmondásos a felnőttek néha igen negatív példája. Ünnepeinknek hozzá kell ahhoz járulnia, hogy a helytelen nézetek felett úrrá legyen tanuló ifjúságunk, és segítse őket a felelősségtudat kialakításában, amely az igazsághoz vezet.

Ünnepeink szerves folyamata biztosítsa annak érzékelését, hogy népünk egész történelmünk során rendületlenül a társadalmi igazságosság megvalósításáért küzdött.

A munkához való viszony alakításában nagyon fontos az ünnep helyes értelmezése, s az ünnep kapcsán ne annak "örüljenek", hogy elmaradt néhány tanítási óra, s "munkamentes" napként értékeljék. A "lógás" nem ünneplés, s mi teljes embert kívánunk nevelni, ezért nagyon jelentősek ezen események a munkára nevelés vonatkozásában.

Igy közvetve lényeges nevelési szituációk ezek a fegyelemre nevelésben is, amely lényegében szoros összefüggésben van az előzőekkel.

Erkölcsei nevelésünk tetőpontjaként az ünnepek és ünnepélyek jól szolgálják a társadalmi tudat kialakítását és helyes ki-

bontakozását. Erre az iskolai gyakorlatban ezek a nevelési szituációk a legalkalmasabbak. Hiszen az erkölcsi nevelés egyúttal politikai nevelés is, ez pedig társadalmi magatartás formálás. A szocialista társadalmi tudat, pedig a teljes ember személyiségének természetes szükséglete. E tény pedig segíti tanúbírók jellemformálását. Az ünnepély történelmi tapasztalatcsere, így ennek következtében pedig erkölcsi-társadalmi tapasztalatszerzés is.

E felvilágított gondolatok irányítják rá figyelmünket, hogy az ünnepély és megemlékezés erkölcsi nevelésünk fontos gyakorló színtere.

5. Hazafias és internacionalista nevelés az ünnepélyek tükrében

Az 1973 évi MM állásfoglalás leszögezi a következőket: "Külön hangsúlyozzuk a nemzeti - történelmi - politikai évfordulók megünneplésének jelentőségét. Szükséges, hogy az ezekről való megemlékezések segítsék a tanulók eszmei - politikai, hazafias és internacionalista nevelését, társadalmi - gazdasági törekvéseink mélyebb megértését. Mindenekelőtt a történelmi örökség alkotó továbbgondolásához nyújtsanak ösztönzést a fiataloknak, erősítsék szocialista társadalmunk iránti érzelmi kötődésüket."

Egy korábbi fejezetben leszögeztük, hogy a haladó demokratikus történelmi hagyományaink és a munkásmozgalmi ünnepeink szoros egységben válsulnak meg az iskolai gyakorlatban. Mégis a szocialista hazafiság és internacionalizmus kialakításával bővebben foglalkozunk. Ennek egyrészt oka Szabolcs Ottónak ama állítása 1978-ban a szocialista hazafiságról Egerben megtartott tanácskozáson: "A tanítás dokumentumaiban a nemzeti történelem és a munkásmozgalom története inkább még békésen egymás mellett él, mint szerves egységet alkot, ezért azután a munkásmozgalom hatása a hazafias érzés és tudat kialakítása szempontjából kevésbé bizonyítható, mint a nemzeti jelzővel emlegetett nagy történelmi hagyományoké."

Hát ez elgondolkodtató, és kilátásba is helyezi, hogy van még jócskán tennivaló e vonatkozásban.

Az állásfoglalás is sürgeti, hogy hatékonyabbnak kell lennie a nevelésnek e vonatkozásban is.

Hogy milyen bonyolult a történelem értékelése, és felhasználása nevelésünkben, akkor az ünnepélyek tükrében idézzük Vass Henriket: "Az egész történelmet be kell vallani, de ne mossuk egybe a haladót és a retrogádót, sőt a haladó hagyományokon belül is differenciálnunk kell." Egy másik helyen még jobban élezi gondjainkat: "A munkásmozgalom története azonban nem csupán a nemzeti történet része. A proletáriátus harca alapvetően internacionalista jellegű". E gondolatok jegyében fonódik egybe a hazafias és internacionalista nevelés nemcsak az ünnepélyeken, hanem minden alkalommal.

A nevelési folyamatban igen jelentős helyet kap a hazafias és internacionalista nevelés. /Az internacionalizmuson e fejezetben mindenkor proletár internacionalizmust értünk./ Ezen nevelési feladatok megvalósítását minden körülmények között be kell tervezni és ágyazni az ünnepélyek és megemlékezések rendszerébe.

Ha megrázó idézetekből indulunk ki, akkor azonnal érzékeljük a veszélyt is. Szóljon hát Gárdonyi: "A magyarság nem kalapdisz, hanem a szive mélyén viseli a magyar, mint a tenger csigája a gyöngyét. A magyarságunk érzete mélyen

bent él bennünk. Olyan, mint a tűzhányó hegyek, melyek hideg kőhegek, de egyszer megmozdulnak." Nem új megállapítás ez, ebből következik, hogy tanulóink már a szülői házból hoznak magukkal hazafias érzelmeket, sajnos ezekben az érzelmekben felfedezhetők néha az álhazafiság, az egészségtelen nacionalizmus és a sovinizmus csirái. Pedig már régén valljuk, hogy magyarságunkban csak addig mehetünk, amíg nem sértjük más népek érdekeit.

Mi évente rendezzük ünnepélyeinket ugyanazon történelmi eseménnyel kapcsolatban, ugyanazzal a nevelő célzattal. Itt azonban Gárdonyi már egyértelműen figyelmeztet bennünket: "Valaki meghallgatására azért megyünk el, hogy újat halljunk tőle". Tehát évente szólunk ugyanarról a történelmi eseményről, ugyanolyan szemlélettel, mégis mindig újat és marandót kell nyújtánunk. A tanulók meglévő ismereteire kell építenünk úgy, hogy a kívánt hatásfokot és célt elérjük.

A hazafias nevelés vonatkozásában általában nemzeti hősként ismerik tanulóink Kossuthot - ebben benne van a szülői, illetve nagyszülői ház hatása is - ezzel párhuzamosan meg kell mutatnunk és be kell bizonyítanunk, hogy ugyanilyen nemzeti hősök Rózsa Ferenc, Ságvári Endre, a II. Világháború névtelen magyar partizánjai, vagy az 1956-os ellenforradalom kommunista mártirjai, mint Kalamár József, Asztalos János stb..

A szocialista hazafiságra nevelés területén célunk, hogy tanulóinknak alapvető jellemvonása legyen fejlett szocializmust építő társadalmunk ismerete és szeretete, aktív részvétel ennek erősítésében. Legyenek mindenkor hűek hazánkhoz, és készek legyenek megvédésére. Ez csakis úgy érhető el, ha átpalántáljuk tanítványainkba a haladó demokratikus és munkásmozgalmi hagyományokra épülő szocialista hazaszeretetet. Erre kiváló nevelési eszközünk az iskolai ünnepély, megemlékezés. Az ünnepek tükrében is ki kell alakítanunk, hogy a kommunisták Kossuth demokratikus kezdeményezésének továbbfejlesztői a nemzet és a haza felvirágoztatása érdekében.

Az ünnepélyeken és megemlékezéseken elhangzottak indítékot adnak tanulóinknak a haza szeretetére, megbecsülésére, s a szorgos munkavégzésre, mellyel e haza, e nép felemelkedését szolgálják. Belső késztetéssé tesszük a hazaszeretetet aktív gyakorlását. Érezzék át az ünnepély felemelő hangulatában, hogy mit jelent méltónak lenni arra, hogy e hazát szerethessék, melynek boldogabb jövőjéért, oly sokan hullatták véréket a történelem során. Az így szervezett ünnepélyek alkalmasak arra, hogy kialakítsák a nem elméleti, hanem a tevékeny hazaszeretetet. Ugyanis a szocialista ember erkölcsi arculatának egyik legjellemzőbb vonása, hogy aktívan szereti hazáját, és megbecsüli történelmi és kulturális hagyományait. Felismeri és átérzi a proletáriátus jelentőségét, és távla-

tait. Az ünnepélyeknek is tükrözniük kell, hogy a hazaszeretet ismereteken alapul. Egy-egy ünnepélynek az is feladata, hogy a tanulókat a hazaszeretet érzelméből fakadó - az életkornak megfelelő - tettekre készítse. Ugynevezett hétköznapi becsületes tettekre.

A hazafisággal kapcsolatos ismeretek a dolgozó nép kategóriájához rendeződnek. A szocialista hazafiság jellemző vonása, hogy elsősorban nem a haza földrajzi és kulturális ismérveit tartja szem előtt, hanem a dolgozó népet, társadalmi rendjét és kiemelten társadalmi fejlődését, melynek az egész nevelés folyamatában az ünnepélyek rendszerében vezérgondolatként kell érvényesülnie.

A megismerési folyamatban természetesen érzelmek is keletkeznek. Éppen ezért szétválaszthatatlanok az ismeretek feldolgozásának és az érzelmek kibontakozásának módszerei.

Ezeket az érzelmeket mélyíti és tartósítja egy-egy történelmi ismerethez kapcsolódó ünnepély, megemlékezés. Hangsúlyozottan kell kifejezésre jutnia annak is, hogy a szocialista hazafisághoz szervesen hozzátartoznak a más népekhez való viszonyok és érzelmek is.

A szülőföld és a hazai táj megismertetése az ünnepek vonatkozásában inkább a kirándulások alkalmával kerülnek előtérbe.

Az ünnepélyek és megemlékezések rendszerében jelentős szerepet kap a nemzet történelmi múltjának megismertetése annak valóságában, realitásában. Nagyon lényeges, hogy ezek a rendezvények is tükrözzék azt, hogy nemzeti történelmünk az egyetemes emberi történelem része. Jelentős szerepet kapnak az eszményképek választásában, hiszen egy-egy ünnepély alkalmas annak bemutatására, hogy nemzeti történelmünk "nagyjai" nem személytelen hősök. A tanulók érzelmeire ható eszközök koncentrált gyakorló tere az ünnepély és megemlékezés.

Ünnepeinknek tükrözniük kell a dolgozónép életének a bemutatását, a napi aktualitásokon keresztül, a nyitott iskola szellemében ember, azaz dolgozóközelbe hozni az embereket.

Nagyon jelentős a módszeres, mértéktartó összehasonlítás más társadalmi formációban élő emberekkel.

Az összehasonlítás tartalmazza és jól fejezze ki hazánk fejlődését is.

A hazafias nevelés vonatkozásában új érzelmeket kell kialakítanunk és a helytelen érzelmi reakciókat pedig meg kell szüntetnünk, e két feladat a gyakorlatban szerves egységet képez.

Az ünnepélyeink, megemlékezéseink tükrözzék a múlt elképzeléseinek a megvalósulását. Ez azért is nagyon jelentős, mert ifjúságunkban a haza szeretete inkább a múlt eseményeire,

történésére korlátozódik. Feladatunk, hogy fejlett szocializmust építő társadalmunk eredményei e rendezvényeink tükrében is csodálatra készítsék tanulóinkat.

Hazafias nevelésünknek fontos területe a hazafias tettekre való nevelés. Ma hazánkban a szocialista hazafi aktív, cselekvő, azaz a fejlett szocialista társadalmat építő ember. Az igazi, átélt hazafiság csak akkor válik a társadalom hasznára, ha tettekben nyilvánul meg. Ezért nevelő munkánkban úgy kell formálni a tanulók személyiségét, - s ez főleg ünnepélyeink és megemlékezéseink egyik következménye legyen, - hogy igénynyé alakuljon ki bennük a hazáért végzett cselekedetek végrehajtására való készség.

Nemzeti ünnepeink elsődleges tárgyai a forradalmak és a szabadságharcok. Ezek mutatják a közösség történelmi teljesítményeit a legmagasabb fokon, a legsűrűbb koncentráció állapotában. A történelmi sorsfordulók és az ünnep kapcsolata dialektikus következmény. Ha alaphoz tekintjük a történelmi eseményt, akkor az ünnepély eme alaphoz tartozó felépítményjellegű rendezvény. Nem véletlen, hogy Lenin szerint a forradalmak ünnepi energiákat szabadítanak fel, és sokszoroznak meg szinte láncreakciószerűen. Az emberek ilyenkor fölébe emelkednek a "közönséges", álmos életnek", és egy magasabbrendű élet részeseivé válnak.

Ünnepeink hazafias nevelési funkciójának vizsgálata során feltétlenül szükséges felvillantani néhány gondolatot nemzeti ünnepeink történetéből, hiszen ennek kihatása fontos a tudományos nevelés területére is.

A legrégebbi máltra március 15 tekint vissza. Történetében az utolsó 130 év történelme nyüzsg minden lényeges sorsforduló-
jával. A kiegyezés korában március 15.-e választóviz volt a nagy történelmi eseményt megmerevítő, haladó társadalmi tartalmától megfosztott és nacionalista célokra kisajátító liberális erők és a március 15.-e aktualitását valló, demokratikus befejezését sürgető és internacionalista szellemben értelmező progresszív erők között, amelynek egyre inkább a forradalmi munkásság állt az élére.

A Galilei Kör megalakulásától kezdve /1910/ 1918-ig minden évben megünnevelte március 15.-ét.

Hivatalos nemzeti ünneppé legelőször a Tanácsköztársaság 1919. évi XXI. néptörvénye tette, s a nép jogaiba iktatta a megünneplését.

Majd az ellenforradalmi Magyarország is vállalta képmutatóan március 15.-e megünneplését. Nemzeti ünneppé csak az 1927. évi XXXI. t.c. tette.

Március 15.-ének igazi örököse a magyar progresszió volt, é-
lén a kommunistákkal, Sajnos a népfront politika minden e-

rőfeszítése ellenére sem érte el azt a fejlettségi fokot, hogy megmenthette volna az országot a fasizmustól, a második világháborútól. A felszabadulás után azonban a népfront politika valósította meg 48 örökségének az átvételét, illetve továbbfejlesztését. A hazafiság és nemzetköziség történelmi újratalálkozását juttatta szimbólikusan kifejezésre az ideiglenes nemzeti kormány 1945. április 23.-án kibocsátott 1390/1945.ME számú rendelete, amely március 15.-ét nemzeti ünnepé, április 4.-ét a felszabadulás ünnepévé, május elsejét pedig a munka ünnepévé nyilvánította./Megjelent a Magyar Közlöny 1945. május 1-i számában/. Az ünnep több válságon is átment, gondoljunk 1956. októberének negatív következményeire, s sajnos még napjainkban sem nacionalizmus mentes.

A többi nemzeti ünnepeink március 15-hez képest mind újabbkeletűek, s a felszabadulásunk után lettek nemzeti ünnepeinkké. Ezek első sorában legnagyobb nemzeti ünnepünk április 4.-e, hazánk felszabadulásának napja. Nem véletlenül mondja Kállai Gyula, hogy : "Nemzeti történelmünk kivételesen nagy dátuma ez a nap! nemzeti ünnep!....nemcsak mint egyike nemzeti ünnepeinknek, hanem a legnagyobb nemzeti ünnepünk."

Természetesen elsődlegesen nemzeti ünnepünk, de ismérvei alapján a szocialista internacionalista ünnepekhez is besorolhatnánk. /Valóban igaz egy korábbi megállapításunk, hogy minden csoportosítás mesterkélt/. Az ünnep törvénybeiktatása az 1965. évi II. törvényben szentesített.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom emlékűnepe április 4-vel párhuzamosan vált nemzeti ünnepünkkel. A kapcsolat nyilvánvaló. Ez is egyidejűleg nemzeti és internacionalista ünnepünk. Erre utalt már Horváth Márton a Szabad Nép 1945. november 7.-i számában.

Legviszontagságosabb a sorsa nemzeti ünnepeink közül az 1918-as magyar polgári demokratikus és az 1919-es szocialista forradalomnak. Annak ellenére, hogy fejlett szocializmust építő államunk ennek a két forradalomnak törvényes örököse, a rokonság tudata csak lassan és különböző akadályokkal küzdve hatolt be népünk tudatába, s csak 1959-ben ismerik el állami ünneppé.

E nagyon rövid áttekintés úgy ítéljük a téma értelmezése miatt szükséges volt. Ezek a gondolatok is jobban hozzásegítenek bennünket eszmei-politikai tartalmának értelmezésében a szocialista hazafiság és internacionalizmusra nevelésben.

Tehát nemzeti ünnepeink sorát 1948. március 15., a XIX. század derekán Európán végighullámzó polgári forradalmak és nemzeti szabadságharcok egyik tetőpontja nyitja meg.

Az 1848/49-i forradalmak a XIX. század első fele politikai és társadalmi küzdelmeinek csúcspontját jelentik. Engels "az európai kontinens forradalmi drámája első felvonásaként" jellemezte, a népek társadalmi és nemzeti elnyomás elleni harca első felvonásának tekintette.

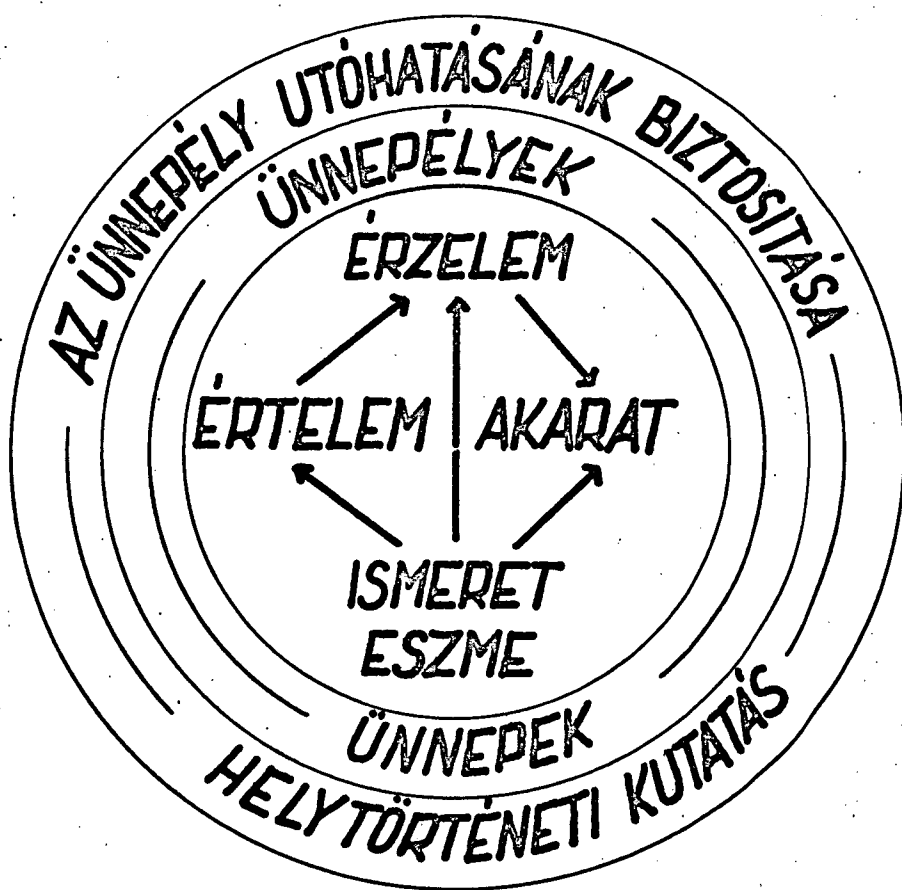
Az 1848/49-es forradalmak nemzetközi jelentőségűek. Marx és Engels: "A magyar forradalom európai jelentőségre tett szert azzal a hősiesség küzdelemmel, amit az európai reakció egyesült erőivel szemben kifejtett." A forradalmak jelentősége mind az európai fejlődés, mind a nemzetközi munkásmozgalom szempontjából óriási.

A szocialista hazafiság és nemzetköziség összefüggéseit főleg az általános iskola 7. és a gimnázium 3. osztályos irodalmi és történeti anyagával hozható összefüggésbe, ez pedig az ünnepélyek szervezésénél figyelembe veendő tény.

Az ünnepélyek rendszerében érvényesüljön a történelmi fejlődés gondolata és domborodjon ki a közös gondolat.

A hazafias nevelést szolgálják az ünnepi előkészülethez, majd az ünnepély következtében az ünnep után szervezendő gyűjtőmunka, akár általános történeti, akár helytörténeti. Kiss Kálmán mondja: "A szülőföld történetének a haza történelmébe való szerves beépítésével, a gondosan kiválogatott helytörténeti anyaggal szemléletesen a tanítványok képzeletét és érzelmeit megragadó módon tudjuk kialakítani azt a meggyőződést, hogy a jelen a múltban gyökerezik, s a jelen megértése, a jövő formálása feltételezi a múlt megismerését."

Ezek következtében bővíthetjük az ünnep fogalmáról előbbieken már megrajzolt grafikus elképzelést:

Igy képzelhetjük el ünnepeink rendszerében a hazafias és a proletár internacionalista nevelést.

A helytörténeti munka jelentős helyet kap hazafias nevelésünkben.

A hazafias és internacionalista nevelés szoros egységben kell, hogy megvalósuljon nevelésünk folyamatában, ezért szükséges még néhány speciális gondolat felvetése az internacionalizmus eszméjének egyre hatékonyabb érvényesülésének megvalósítása érdekében.

A hazafiság és internacionalizmus összefonódása és kölcsönhatása nemcsak a fejlett munkásmozgalom kialakulására jel-

lemző. Az 1870-80-as években a magyar munkásság együtt ünnepelte a magyar polgári forradalmat és a francia forradalmat, sőt 1871. március 18-át, a Párizsi Kommünt. 1880. március 15-én ugyanannak a munkáspárti hallgatóságnak beszélt Frankel Leó a magyar forradalomról, a francia polgári forradalomról és a Kommunőről. Vajon hányan merítenek ezen objektív nevelési feltételből? Bátran nyúlunk hozzá az eseményekhez.

Igy mutathatjuk meg, hogy a hazafiságtól elválaszthatatlan az internacionalizmus. A nevelés folyamatában e két tulajdonság kialakítása nem választható el egymástól. Az előbb felvillantott kis példából is, de haladó nemzeti és munkásmozgalmi hagyományainkból is egyértelműen adódik, hogy a nemzetköziség mindig érvényesült.

A hazafiság gondolatánál is végigkísérte gondolatunkat a más népek megbecsülése és pozitív értékelése. Hazafiságunkkal, hogy történelmileg mennyire egybeforrt az internacionalizmus, emlékezzünk csak a szabadságharc idegenszármazású tábornokaira /Bem, Damjanich/, s a másik oldal Kovács tábornok az amerikai szabadságharcban.

Vagy mennyire összefügg nemzetünk fejlődése más népek születéseinek elméleteinek az alkalmazásával. Gondoljunk csak a Marxizmus klasszikusaira.

Avagy közeli kézzelfogható esemény a II. világháborúban
hány ország és nemzet fiai vettek részt hazánk felszabadí-
tásában, természetesen élükön a szovjet katonákkal.

Mint ahogy a nemzeti történelem sem elszigetelt az egyete-
mes emberi történettől, úgy a hazafiság sem elszigetelt a
nemzetköziségtől. Ki kell alakítanunk a nemzetek közötti
érdekközösség gondolatát.

A rövid történeti áttekintésben is tapasztaltuk, hogy nem-
zetünk történelme minden korban összekapcsolódott más népek
és nemzetek történelmével. Ma a haza sorsa a proletáriátus
nemzetközi harcával, a szocializmusért vívott világméretű
harccal van elválaszthatatlan kapcsolatban. S ez az elvá-
laszthatatlan kapcsolat csúcsosodjon ki az ünnepek és meg-
emlékezések biztosította hazafias és internacionalista ne-
velés egységében.

6. Szerepük és jelentőségük a testi nevelésben

Talán az ünnepektől legtávolabb tűnő fő feladat, ha jelentőségét és fogalmát vizsgáljuk. Hiszen a szervezet megóvása, a test harmonikus fejlesztése, az egészséges életmód kialakítása és a mozgáskészségek fejlesztése a cél.

Ennek ellenére még történeti szempontból is igen közel kerül az ünnepekhez. Az ünnep egy szűkebb értelmezése: valamely esemény emlékének szentelt nap. A testi nevelés, s ezen belül a sport is megfelel ennek a kritériumnak, sőt vannak érintkezési pontjai az ünnepek kialakulásával.

Mindenekelőtt a verseny sport kialakulása ünnepi eredetű. Az ókor ünnepeinél része volt az ünnepségsorozatnak, vagy az ünnepi rituálénak. Együtt jelent meg az ünnepeken a tánc és az énekkel.

A jelentősebb sport események maguk is ünnepekké alakultak. Gondoljuk az újkori olimpiára, mint az ifúság nemes vetélkedésére, de még inkább az eredeti olimpiai játékokra. Sok nemzeti sport kialakulása együtt fejlődött a nemzeti ünnepekkel. Sőt még kialakultak a túlzások is, melyek napjainkban is éreztetik negatív hatásukat.

A sport bizonyos történelmi időszakokban a sportolók és nézők igazi ünnepévé vált. Kiszabadulás, felejtés, megújulás, örömeinek ünneplése. De gondoljunk hazánkban a két világ-

háború közötti Munkás Testedző Egyesületek tevékenységére, melyek a munkásmozgalom bizonyos szempontból legális szervezetei voltak. Ezek égisze alatt ünnepelték a forradalom ünnepeit. A munkás természetjárás pedig tényleges politikai tevékenységet takart.

Napjainkban pedig a meghosszabbodott szabadidő célszerű kihasználásaként alakulhat ünneppé a turisztika., az ifjúság békemenetei stb.

E történeti felvillantás pedig analógiákra hívja fel a figyelmet, s az ünnep kapcsán sportolási, testnevelési lehetőségeket kínál a nevelő munkához.

Az ünnepre való felkészülés is fizikai aktivitás, mely nyilván testi terhelést jelent a tanuló számára. Figyelembe kell venni azt a tényt, hogy ezt mindennapi kötelező munkája mellett - a tanulás - mellett végzi. A tanulók állóképességét teszi próbára egy hosszúra méretezett ünnepély, melyet még az is befolyásolhat, hogy a hely megválasztása egyáltalán nem felel meg a követelményeknek. Legtöbbször, jó idő esetén az árnyatlan iskolai sportudvar, ahol egy tanévzáró ünnepélyen tömegesen dőlnek ki a sorból a tanulók. S még csak készenléti egészségügyi szolgálat sincs! Tehát az elsődleges szempont az ünnepély vagy megemlékezés helyének a jó megválasztása. Megfelelő felkészülés az elsősegélynyújtásra. Gondoljuk meg, hány iskolai rendezvényen vettük számításba, vagy terveztük meg ezeket a gondolatokat! Kerestük-e a

kapcsolatot az ünnepély és a testi nevelés között? Sok pedagógus hajlamos ezt figyelmen kívül hagyni, pedig ilyen "apróságokon" is múlik a nevelési főfeladatok megvalósítása.

Hány anyáknapi ünnepélyt rendeznek a vidéki iskolák a közösségi művelődési házak nagytermében! Bezsúfolva háromszor annyi tanulót és édesanyját, mint ahány személyre tervezték a termet! /Természetes, hogy ezen az ünnepélyen legalább minden alsótagozatos anyuka is ott van/. Ünnepe lesz-e ez az ünnep gyermeknek és szülőnek egyaránt? Természetesen nem. Pedig "csak" az egészségre nevelés szempontjait hagyták figyelmen kívül, de ki gondol erre az ünnep fényében, ragyogásában? Természetesen a pedagógus feladata és felelőssége ez is.

Tehát az ünnepélyeken és megemlékezéseken nemcsak a pszichikai teher koncentrált, hanem a testi is, ezért lényeges a mentálhigiénés szempontok érvényesítése.

Azokon a helyeken, ahol a közelben vannak történelmi emlékhelyek, mint pld. Bács-Kiskun megyében Orgovány, az ünnep kapcsán/itt a Tanácsköztársaság emlékére/ emléktúrák szervezhetők. Az emléktúrák lehetnek egy, vagy kétnaposak. Kétnaposak a nagyobb tanulónak pld. kerékpárral és saját motorral. /Még negyven év távlatában is emlékeztetések az ilyen túrák./ A túra kapcsán valóban személyes élmény köti a tanulót az eseményhez és a testi nevelés megvalósulást nem

kell magyarázni.

/Nevelői gyakorlatom egyik legemlékezetesebb eseménye, amikor szeptember 29.-én az egész iskola tanuló ifjúságát vónattal kirándulni vittük. A kirándulás és a tevékenység következtében a pákozdi csata ideje és ténye egyetlen tanulónál sem okozott problémát./

Igy kapcsolódhat az ünnephez a turisztika. Az ország egész területén találhatóak valamennyi ünnepünkhöz kapcsolódó kirándulási, turisztikai helyek. Országjárások, tanulmányi kirándulások időzítése és tervezése ugyancsak segítheti testi nevelési feladataink megvalósítását. Kialakíthatunk egyfajta "ünnepi" turizmust is.

A testi nevelést szolgálják a műsorok változatosságát segítő mozgásos műsorszámok, mint a tánc, a gimnasztika, a művészi torna, vagy akár a talaj- és szertorna bemutatók is. Ezek egyben fejlesztik az általános mozgás műveltséget is.

Jelentős helyet foglalnak el az ünnepek kapcsán szervezett versenyek is. Ezek szervezése alapos körültekintést és megfontolást igényel. Ugyanis ünnepeinken egyik feladatunk, hogy tanulóink morálisan mindig épüljenek, de a versenyeken veszíteni is lehet. Arra is meg kell tanítani őket. Igaz, hogy történelmünk sem örök győzelem, hanem vereség is volt benne.

Igy az ünnep fényében megtanulhatják a kudarcok elviselését is.

Felemelő és sok tanulót aktivizáló tevékenység a különböző staféták szervezése is, melyek lehetnek az ünneplésnek szervezésrészai.

Az ünnepélyeken gondoljunk arra is, hogy a szabad levegőn való tartózkodás a legegészségesebb tanulóink számára.

Jelentősek lehetnek az ifjúsági szervezetek által szervezett járőrversenyek az ünnep kapcsán.

Nagyon jelentős, hogy ünnepeinkben kellő helyet kapjon a honvédelem kérdése is, s a honvédelemre képes egészséges ifjúság nevelése egyik fő feladatunk is.

7. Ünnepélyek és megemlékezések a világnézeti nevelőmunkában

Az iskolai ünnepélyek és megemlékezések világnézeti nevelő jellegét az előkészületek és maga az ünnepély együttesen biztosítják. Kellő pedagógiai előkészítés nélkül a legszebb ünnepély hatása is korlátozott; szólamokkal, formalitásokkal terhelt, vagy szervezetlen ünnepély pedig csalódást jelent a még jól előkészített tanulónak is. A világnézeti nevelés eredményessége is végső fokon cselekedetekben nyilvánul meg. Ezért helyes már az előkészületekben érdekeltté tenni a tanulókat, építeniük aktivitásukra.

Az ünnepélyek és megemlékezések alkalmasak a világnézeti nevelő munka komplex jellegének biztosítására. Természetesen ügyelnünk kell arra, hogy az új embert nem lehet prédikációkkal és kioktatásokkal kialakítani, mint ahogy azt sajnos elég sok esetben próbálják.

"A világnézet.... meggyőződéssé szilárdult eszmerendszer". A nagyszámú meghatározás közül ez segít hozzá a legjobban az ünnepélyek és megemlékezések biztosította nevelési feladatok legjobb megközelítéséhez és megoldásához. Kifejezi, hogy a világnézet erkölcsi normák rendszere. A meggyőződésé vált világnézet az ember erkölcsi arculatát is meghatározza. Mivel a világnézet a személyiség egészét határozza meg, ezért a világnézeti nevelés nem elszigetelt nevelési feladat, ezért minden olyan helyzetben megtalálható, ahol

nevelési feladat érvényesülhet.

A világnézeti nevelés egyrészt folyik a tanítási órán, melynek alapja a tanterv. Az így elsajátított ismeretanyag birtokában juthat el a tanuló oda, hogy az ünnepélyek nyújtotta érzelmi telítettségben állandósuljanak benne azok az eszmék, eszmerendszerek, melyek a világnézeti meggyőződést szolgálják. A világnézeti nevelést csak koordinált nevelési ráhatások biztosíthatják, melyeknek fontos területei az ünnepélyek és megemlékezések. A tanulók aktivitására már az előzőekben is utaltunk, mégis újra hangsúlyozzuk, hogy önérdékeltté kell tenni saját világnézetének formálásában. S a tanítási órán, illetve annak következményeként létrejött értelmi azonosulás az ünnepélyeken és megemlékezéseken érzelmi azonosulássá válják. Az ünnepélyek nagyszerűen tudatosítják a forradalmak történelmet, társadalmat, sőt természetet formáló szerepét. A társadalom összefüggései bonyolultabbak, mint a természeté. Az ünnepélyek ilyen vonatkozásban betöltik a természettudományi "kísérletek" szerepét./Kiemelés tőlem V.J./ A jól elkészített és megtartott ünnepély szinte egzakt jelleget ad társadalom vizsgálatának, amely visszahat a tanuló tudatvilágára.

A tanulók tanítási órán kívüli tevékenysége a világnézet formálásának igen fontos tényezője. Különösen a közösségekben való tevékenységben, amelyek a közös munkát lehetővé teszik. Ilyenek ünnepélyeink és megemlékezéseink. Lényegük

megértése a tanulók társadalomra vonatkozó ismereteitől függ. Ugyanakkor a viszony kölcsönös: az ünnepélyek hozzájárulnak ezeknek az ismereteknek a bővítéséhez és elmélyítéséhez. A világnézeti nevelőjellegét az előkészület és a kivitelezés együttesen biztosítja.

Tehát itt is az ismeretek az alap ahhoz, hogy az ünnepek kiemelkedően hassanak pl. nemcsak a hazafias nevelésre, amint azt már előbb is jeleztük, hanem a világnézeti nevelés vonatkozásában is.

Ha jó az ünnepély előkészítése, akkor többoldalúan érvényesül nevelőhatása is.

Felvetődik a kérdés, mi az útja az ünnepélyek világnézeti nevelő hatásainak az ismerettől az ünnepély lezárásáig és azt követően? Hogyan kapcsolódnak össze és épülnek egymásra a feladatok?

Világnézeti nevelés vonatkozásában szükséges kiemelni, hogy az ünnepélyek előkészületének vannak távolabbi és közelebbi szakaszai. A távolabbi előkészület a tantervi anyag feldolgozása. A közelebbi a szervező munka, amibe beletartozik a szereplők kiválasztása, szerepek kiosztása stb./Természetesen valamennyi nevelési vonatkozásban e szakaszok megvannak, de legkoncentráltabban e területen jelentkeznek./

A távolabbi előkészület cél- és feladatrendszerét a tanterv határozza meg, amelyen végig kell vonulnia vezérgondolatként a világnézeti kialakításának. Ehhez megfelelő témákon keresz-

tül vezet az út a követelmények megvalósítása által. Ebben a távolabbi előkészületi szakaszban kell, hogy egyszer csak csúcsosodjon a közelebbi szakasz: az ünnepélyek konkrét eszmei kifejeződése.

Minden ünnepélyen, megemlékezésen az eszmei tartalomnak tükröznie kell a világnézeti nézőpontot, amely már konkrét nevelési feladat. Az ünnep eszmei mondanivalójának kifejeződései állandósult érzelmeket alakítsanak ki a tanulóknál, azzal állandósult pszichonok jöjjenek létre, hiszen a világnézetet felfoghatjuk a világfelfogásból és a világképből szerveződő komplex pszichikus rendszernek. Az egyes műsorszámok legyenek szoros összefüggésben az eszmei tartalommal.

A tervszerűen, tudatosan előkészített rendezvény kitűnő eszköze nevelő munkánk hatékonyságának. Már a II. fejezetben hivatkoztunk arra, hogy az "Ünnep mindig és mindenkor a társadalom szervező osztály inkifejezési formája", ennek idevonatkozó érvényét csak hangsúlyozni tudjuk. Az ünnepi aktusok mindenkor segítik a meggyőződés kialakulását, a világnézet pedig szintén egyfajta meggyőződés, ezért központi helyet kell biztosítani számára az ünnepélyek rendszerében. Az osztályharc és világnézet elválaszthatatlanok, nemzeti ünnepeink pedig az osztályharcok nyílt megjelenítését is szimbolizálják.

Nemzeti ünnepeink a társadalmi fejlődés lineáris kifejezői,

s a társadalmi fejlődés dialektikus megismerése kölcsönhatásban van, a világnézet alakulásával. Ezen belül is jelentős, hogy ünnepélyeink, megemlékezéseink jól szemléltessék a munkásosztály történelmi és ideológiai fejlődését, és történelmi hivatását.

Meg kell valósítani az elmélet és gyakorlat egységét, mert ha csak a tudományos ismeretek szinte tanórai megerősítését tesszük, nem érünk el pozitív hatást.

Az ünnepre való készülés távolabbi szakasza nem zárul az ünnep megrendezésével, hanem ciklikusan újra kezdődik, mert az ünnep után nem zárhatjuk le az eseményt, és eszmét, hanem az ünnepély értékelésével elindítjuk az újabb ciklust. /Olyan ez, mint a rendszer irányítása, mely ciklikusan ismétlődik/.

Az eszmény, a nevelési cél úgy válik a személyiség belső értékévé, ha tudatosítjuk azt a tanulóban. A jól végzett munka tanulságokkal és újabb célokkal vezeti el tanulóinkat a vágyott dolgos életre.

V. ÜNNEPÉLYEK ÉS MEGEMLÉKEZÉSEK A PSZICHIKUS FOLYAMATOK SZERINTI NEVELÉSI FŐFELADATOK RENDSZERÉBEN

1. Szerepük és jelentőségük az értelmi nevelésben

Az értelmi nevelés célja többek között olyan emberek nevelése, akik képesek a társadalmi valóság lényegének megértésére, és megértik annak alapvető törvényeit. Emé cél megvalósítását segítik a jól szervezett iskolai ünnepélyek és megemlékezések is. E célból adódik, hogy nem passzív befogadásról van szó, hanem alkotó felismerésről és alkalmazásról. Igaz, hogy e nevelési szituációk a tanulók zömét passzív befogadásra kényszerítik, mégis a céltudatos értelmi nevelés nem nélkülözheti ezeket.

Az értelmi nevelés tulajdonképpen intellektuális nevelés. Az ünnepélyek és megemlékezések pedig kimondottan intellektuális nevelési szituációk, s ezek mozgósítják a tanulóknál az értelmi szférákat. Nagymértékben segítik a bevést és megőrzést. Sőt igen jelentősek az általánosító képesség kialakításában és fejlesztésében.

Az értelmi nevelés főfeladatai: a korszerű általános műveltségi anyag átszarmaztatása, az értelmi képességek magasfokú fejlesztése és a tudományos világnézet kialakítása.

Az értelmi képességek fejlesztésében fontos szerepet kap a figyelem, az emlékezet, a képzelet, a gondolkodás.

Az ünnepélynek és megemlékezésnek olyannak kell lennie, hogy az lekösse a tanuló figyelmét. A figyelem nem külső kényszer hatására, hanem belső késztetésre alakul ki. Ezért a nevelési szituációk szervezésénél a pszichológiai szempontoknak maximálisan kell érvényesülniük.

Az emlékezet fejlesztése a tantárgyak keretében oktatott anyag és az ünnep által nyújtott ismeretanyag kölcsönös összefüggéseinek és kiegészítésének felismerése vonatkozásában fejleszthető.

A képzelet és a gondolkodás az ünnepély és a megemlékezés következtében létrejövő elemzések alkalmával fejleszthető.

A korszerű társadalmi műveltség szerves része az ünnepélyek és megemlékezések kapcsán kialakítható korszerű nemzeti és internacionalista történeti műveltség. /Kiemelés tőlem V.J./
Ez a nevelési szituációk szervezésének ez is lehet egy teleológiai szempontja. Tulajdonképpen századunkban kialakult nagymérvű tantárgyi integrációban az értelmi nevelés koordinálása szinte teljesen megszűnt. E koordináló feladatot részben az osztályfő végezheti el, de nagymértékben segíthet a szisztematikus iskolai ünnepek rendszere is. E koordináló munkában nagyon fontos, hogy optimális információ mennyiséget kapjon a tanuló. A tanórai és tanórán kívüli információ

menyisége az értelmi képesség kifejlődésének optimumára juttassa el a tanulót.

Mivel ismereteink érzékelésből származnak. Az ünnepélyek és megemlékezések pedig eme érzékelés bázisai. Magasfokon fejleszthetik a látási és hallási érzékelést. Általában az érzékelés gyakorlottsága, az érzékszervek magasfokú fejlettsége teszi lehetővé a jelenségek /jelen esetben a társadalmi törvények/ egységben történő felfogását. E folyamatban kell fejleszteni a megfigyelést is, hogy a különbségeket és azonosságokat felismerjék a tanulók. Természetesen a legfőbb feladat, hogy a lényeges vonásokat és a legfontosabb összefüggéseket, ismerjék fel. Így az érzékelés következtében kialakul az észlelés, s a céltudatos észlelés a megfigyelés. S a figyelem is olyan, mint a sportteljesítmény, edzeni kell! A tanulók figyelme csak akkor válhat szokássá, ha ehhez megfelelő az alapszituáció, amely kiváltja a belső készletet.

Tehát az észlelés csak az érzékeléssel kölcsönhatásban fejlődhet.

Az érzékelés és észlelés következtében fejleszthető a tanulók emlékezése. Az ünnepély egyik definíciójánál mondtuk, hogy állandósult emlékezés. Akkor az értelmi nevelés vonatkozásában az ünnepély és megemlékezés egyfajta inger, melynek következtében bizonyos általánosítást végez a tanuló ön-

állóan vagy közösen és ennek következtében fejlődik az emlékezés is. Így a nevelés folyamatában ezek a következő funkciókat is teljesítik: bevésés, megőrzés, felidézés, felismerés.

Az előbbiek következtében pedig alkotó módon alakulhat ki a tanuló képzelete, amely az értelem működésének lényeges komponense. Az ünnepélyek és megemlékezések hatására megindul a reproductív képzelet működése, melynek következménye a produktív képzelet kialakulása. A történelem megelevenítésének élőnek kell lennie, mert személyes tapasztalatból azt nem ismerjük, tehát a tanulónak el kell tudni képzelnie. Ezek a nevelési szituációk, tehát nem lehetnek a történelem egyszerű "fényképei", hanem művészi megjelentetésnek kell lenniök.

S végül nagy jelentőségük van a gondolkodás fejlesztésében. A tankönyvek és tantervek nem végzik el az általánosításokat, az együttlátást, és a következtetések megállapítását. S e vonatkozásban valósulhat meg minden tanuló "aktív részvétele", hogy gondolkodásra kényszerüljön. Belátja, hogy jelenünk nem létezhet a múlt gyökere nélkül. S önállóan is fel kell ismernie a társadalmi törvényszerűségeket, és igazságokat.

Ezek megvalósítása pedig csak jól tervezett és szervezett, s dialektikus egységet alkotó ünnepélyek és megemlékezések rendszerében lehetséges.

2. Szerepük és jelentőségük az érzelmi nevelésben

Az érzelem az én szubjektív átélése, s eme átélés a nevelési szituációkban mindig feltételezett momentum. Az érzelmek nevelése főleg iskoláskorban lehetséges, ezért minden lehetőséget ki kell használnunk. Az érzelmek egyik fontos alap tulajdonsága a polarizáltság, s az ellentétek /pl. szeretet-gyűlölet/ domináns elméleti tényezők az ünnepek rendszerében. E polarizáltság fejlesztésének fontos gyakorló területe az ünnepély és a megemlékezés.

Az ünnepély és megemlékezés egyik funkciója az is, hogy új érzelmeket alakítson ki, illetve a helytelen érzelmi reakciókat szüntesse meg. Nem elegendő azonban csak érzelmeket kelteni. Arra kell törekednünk, hogy a kialakult viszonyulás személyiségvonássá alakuljon át, amely meghatározza a tanulók cselekedeteit, viselkedését.

A felébresztett érzelmeket tehát tartóssá kell tenni. A környező, vagy a történelmi múlt társadalmi valóságával sokoldalú kapcsolatban szerzett benyomások erősítik, mélyítik el a társadalom, a nemzet iránti érzelmeket.

A kialakítandó érzelmek egyaránt lehetnek pozitív és negatív minőségűek. Gyakori hiba a nevelés folyamatában, hogy csak a pozitív érzelmek /pl. nemzeti büszkeség/ kialakítására törekszenek. Pedig az ellenséget meg kell gyűlöltetni, azokat pld. akik háborút akarnak, akik az emberek millióit

pusztitanák el hasznvágyból, akik más emberek munkájából élnek stb.

Az érzelmi nevelés vonatkozásában az ünnepélyek és megemlékezések nemcsak eszközjellegű szituációk, hanem céljellegűek is, hiszen hatásrendszerükkel mozgósítják az érzelmi szférákat, s az érzelmek pozitív kifejtését szolgálják. Egy következménye lehet az érzelmi szükségletek által kialakított kutatásigény megjelenése a személyiségnél, amely a pontosabb tudományos igazság megismeréséhez vezet.

Tehát az érzelem a világhoz való szubjektív viszony kifejezője. A művelődési javak szerinti nevelési főfeladatok pedig csak érzelmi telítettséggel valósíthatók meg.

Azon tevékenységek részletes tárgyalását a IV. fejezetben elvégeztük, s közben hangsúlyoztuk a meggyőződés fontosságát, amely maga is szubjektív érzelem.

A tartalmas emberi élet csak erős érzelmekkel képzelhető el.

Az ünnepélyek és megemlékezések az érzelmek minden csoportjában lényeges funkciót töltenek be.

Az intellektuális érzelmek vonatkozásában a bizonyosság, a kíváncsiság és az igazság-szeretet kialakulását biztosítják.

A morális-politikai érzelmekben döntő a közösségi érzés, a hűség, a becsület, a hazaszeretet, az internacionalizmus, érzése, gyűlölet az embertelenséggel szemben, állandósítása

és optimális kifejtése.

Az ünnepély megjelenítése nagyon fontos az esztétikai érzelmek kibontakoztatásában.

Az ünnepélyek és megemlékezések olyan nevelési szituációkat, helyzeteket hoznak létre, melyek biztosítják a tanulóknak az emocionális viszonyulást a társadalmi jelenségekhez, a nemzeti történelem megéléséhez és magukhoz az emberekhez.

P.M. Jakobszon írja: "Az ember az élményen keresztül jut el egy érzelmek megismeréséhez, s azután az érzelmek - miután az ember átélte és tudatosította - bizonyos feltételek megléte esetén tartós pszichikai állapottá válhat."

Az ünnepélyeken és megemlékezéseken az ősök, az elődök tetteinek észlelése, illetve tudatosítása következtében alakul ki az élmény. Ezeknek az ősöknek a cselekedetei tiszteletet és megbecsülést váltanak ki a tanulókból, s az ilyen szituációban ezek igen magas érzelmi hatást érnek el.

Ágoston György írja: "Az élmény annak eredményeképpen jön létre, hogy az ember tudatosítja a társadalmi élet tényeihez, s az emberek közötti kapcsolatok jellegéhez való saját viszonyulását."

Ünnepélyeinken és megemlékezéseinken nemcsak ismertetjük a történelmi eseményeket, az osztályharcok történetét, hanem célunk az is, hogy tanulóinkban a haladó, a forradalmi erők iránti rokonszenv alakuljon ki.

Rendkívül nagy lehetőséget rejt magában az a tény, hogy az

ünnepeken a történelmi eseményt közösen tudjuk megélni, szinte társaknak érezzük a történelmi személyeket, ez optimális biztosíték az érzelmek pozitív fejlesztésére, s megfelelő irányba hat a tanulók saját viszonyulása a társadalmi jelenségekhez.

Az ünnepélyeknek és megemlékezéseknek jelentős szerepük van az érzelmi emlékezet fejlesztésében. Ezek a nevelési helyzetek érzelmi élményt nyújtanak, s az emlékezetben legerősebben eme érzelmi élmény eseménye marad meg. A történelmi tapasztalatok következményükként a személyiség részévé válnak. Az emlékezet és az érzelmek közötti szoros kapcsolatot már 1890-ben Szergej Szergejevics Korszakov orosz pszichiáter felfedezte. Pjotr Kuzmics Anohin szovjet akadémikus az érzelmeket a környezeti hatások gyors értékelésének sajátos eszközeinek vallotta. Jelen esetben a környezeti hatás a történelem megéltetése. Az érzelmek erős szűrője pedig feltétlenül befolyásolja az emlékezetet. Tehát az érzelmileg telített ünnep az emlékezet működtetésében jelentős a személyiség alakításában is. Az ünnepély és megemlékezés hatására kialakul az érzelmi emlékezet, bár az emberek többségének nehéz feladat az átélt érzelmi állapot felidézése, mégis az életben gyakorta felbukkan és az befolyásolja az emberek egymáshoz, valamint a társadalmi eseményekhez való viszonyát.

Nagyon fontos megszívlelendő igazság, hogy a túl erős, vagy

a túl gyenge érzelmi hatások nem vezetnek eredményre, esetleg károsak is, azért keresnünk kell az "arany középutat" a hatékonyság érdekében. Ünnepeleink és megemlékezéseinken a pozitív érzelmek érvényesülése alapkövetelmény.

Az érzelmi nevelés biztosítása arra int bennünket, hogy nem elegendő a tanulókat ráhangolni a közelgő ünnepre. Nem elég jó műsorokat rendeznünk. Ezek csak akkor érik el a kívánt hatást, ha figyelembe vesszük a növendékeink pszichikai sajátosságait. Főleg azt, hogy tele vannak ambícióval és tetteik kiteljesedéséhez magasfokú érzelmi töltésre van szükségük.

3. Szerepük és jelentőségük az akarat nevelésében

Az akaratnevelés egyrészt az értelmes cselekvések végrehajtására való képesség kialakítása, valamint a célszerű és céltudatos döntések meghozatalára készség kifejlesztése. E vonatkozásban nemcsak az ünnepek vonatkozásában, hanem egész nevelő munkánkban komoly problémák jelentkeznek. Ezzel kapcsolatban idézzük P.Kovács Imrének a Népszabadság 1981. április 8.-i számában tett megállapításait:

"Sokszor elégedetlenkednek a pedagógusok is, mert a tanuló-ifjúság nem kis része képtelen az igazi erőfeszítésre.....

Sajnos, a nevelés szótárából ma már hiányzik és gyanússá vált az akarati nevelés kifejezés. ....mennyire háttérbe szorul az akarati tényezők szerepe, pedig tudjuk: az akarat erősítése nélkül semmiféle jellemformálás nem képzelhető el.

....A mai pedagógiai-lélektani irodalomnak szembetűnő fogyatékosága, hogy nem, vagy csupán nagyon keveset szól az idevágó feladatokról. ....az akaratnevelés erősítést célzó próbálkozások mögött jó néhányan eleve ideológiai eltévelyedést sejtnek."

Hát ezek a felvillantások valamennyiünknek elgondolkodtatóak. Ha így van ez a nevelés folyamatában általában, akkor még inkább az ünnepélyek és megemlékezések vonatkozásában. Nagy a kínálkozó alkalom, hiszen a történelem neves személyiségei és névtelen hősei akartak valamit tenni, s akaratuk következményei tetteikben realizálódott, meg abban az objek-

tív valóságban, hogy nem úgy hagyták itt a világot, mint ahogy találták. Minden alkalommal, így ünnepeink kapcsán is tenni kell az akarat nevelése érdekében, s a tervezés egyik centrális problémája legyen ez.

Az akarat nevelésben az ünnep kapcsán legyen célunk, hogy tanulóinkat is a célratörő munka jellemezze, lessenek, lássanak, ne engedjenek hasznosat elpusztulni, vagy elenyészni. Akarjanak az elődök példáján tenni önmaguk, a haza és az emberiség boldogulásáért.

Szinte valamennyi területen rámutattunk a meggyőződés fontosságára, e helyen is csak ismételni tudjuk, hogy az öntevékeny akarat kialakulásának egyik alapfeltétele, melyhez az ünnepélyek és megemlékezések is hozzásegítik a tanulókat. Az akarat és a szándék közé nem tehetünk egyenlőségi jelet és ez nagyon lényeges a nevelési folyamatban.

Az ünnepélyek és megemlékezések alkalmasak arra, hogy kifejlesszék a bátorság és a merészség akarati tulajdonságokat. Ezek nem jelentik feltétlenül az élet feláldozását, inkább "férfias, becsületes" helytállásra és cselekedetekre készítsék tanulóinkat. Ezek vállalása ne értelmetlen kockázat legyen. Ezeknek a szilárd erkölcsi és világnézeti személyiségtulajdonságokból kell fakadnia.

Ünnepélyeink és megemlékezéseink mutassák be az objektív küzdelmet, amely akarat hiányában nem valósulhatott meg. Természetes e vonatkozásban a jó példa még nem jelenti an-

nak készséggé válását. Az akarat tanulóinknál is céltudatos cselekvésben realizálódjon.

Az ünnep kapcsán is csak olyan feladatokat állítsunk a tanulóknak elé, amelyeket képesek megoldani, mert a lehetetlen feladat, vagy példa negatív hatást eredményez.

Ünnepélyeinken és megemlékezéseinken keressük és állítsuk a középpontba azokat a motívumokat, melyek jelentősek az akarat fejlesztésében. Lássák és éljék át, hogy jóindulatú szándékkal akarat nélkül nem alakulhatott volna ki hazánkban a fejlett szocializmust építő társadalom.

Az ünnepek adta nevelési helyzetekben úgy kell alakítanunk tanítványaink személyiségvonásait, hogy képesek legyenek a céltudatos, értelmes, erős akaratot igénylő társadalmi cselekvésre.

4. Szerepük és jelentőségük a tevékenységre nevelésben

A tevékenység nem cselekvés, hanem tulajdonképpen folyamat, melyben megvalósul az ember és pszichológiai környezetének kapcsolata.

A megismerés két lényeges alapformája a megismerő tevékenység és a cselekvés. Az ünnepélyeken és megemlékezéseken mindkét alapforma előfordul, s nehéz volna sorrendiséget megállapítani. Ugyanis ezek szolgálják a megismerést is, de fontos benne a cselekedtetés is, a tanulók aktív részvétele.

Az ünnepek vonatkozásában ki kell emelnünk az ünneplés céljának és a megismerésnek a kölcsönhatását. Ugyanis az ünnepélynek és megemlékezésnek fő feladata és célja, hogy a társadalmi történés objektív összefüggéseit és következményeit mutassa be, megteremtve a múlt és a jelen között a történelmi tapasztalatcserét. E vonatkozásban a cselekedtetés másodlagos funkció. Az emberi tevékenységet a társadalom determinálja, ebből következik, hogy a társadalmi történés megismertetése, belsővé válása a tevékenység motivuma.

A személyiség fejlődése pedig a tevékenységek összefüggő rendszerében valósul meg. A gondolkodás, az érzelem, az akarat tevékenységben valósul meg. A tevékenységben valósul meg a személyiség viszonya környezetéhez, a környezetbe beleértve a társadalmi környezetet is. Nagyon jelentősek ennek kialakulásában a motivumok, s az ünnepélyek és megemlékezések

is a motivumok egy csoportja, s így tevékenységre ösztönző indítékként jelennek meg a nevelés folyamatában. Tulajdonképpen a nevelési folyamat a tanulók tevékenységének motiválása, akkor pedig kitüntetett szerepet kapnak az ünnep kapcsán szervezendő nevelési szituációk.

A motivumok egy része egyéni, más része kollektív érdekeket tükröz. S az ünnepi motivumok a közösségben lejátszódó közösségi érdekeket mozgató indítékok. Ezek kiterjedhetnek az egész nemzetre, sőt a szocialista közösség országainak népeire is. Az ünnepek természetesen a társadalmilag jelentős tevékenységek motivum rendszere. Ágoston György írja: "A motivumrendszer magjává a tevékenység céljának és társadalmi jelentőségének kell válnia."

A tevékenység magasabb dinamikus szintézis, amelyben az egész személyiség fejeződik ki. Tehát e folyamatban szinte integrálódva valósul meg valamennyi nevelési főfeladat, így az ünnepélyeknek és megemlékezéseknek integráló szerepük van a pszichikus folyamatok szerinti nevelési főfeladatok megvalósításában is.

Az ünnepélyek és megemlékezések alkalmasak a kötelesség tudat fejlesztésére, s ezen belül is jelentős a társadalmi kötelesség kifejtése.

Ágoston György a tevékenységre nevelést a következőkben összegezi: "Korunk, a szocialista forradalom és tudományos - technikai forradalom kora olyan emberek nevelését igényli, a-

kik értelmük, érzelmi világuk és akaratuk benső összhangját, tehát önmagukat, képességeiket, alkotóerőiket megvalósító tevékenységet fejtenek ki." Ezek kibontakozása pedig a fejlett szocializmust építő társadalomban, a közéletben is igen fontos és hasznos, s ezek megvalósítására nevelnek az iskolai ünnepélyek és megemlékezések is.

VI. AZ ÜNNEPÉLYEK ÉS MEGEMLÉKEZÉSEK KÖZÖSSÉGI VONATKOZÁSAI

1. Hatásrendszerük a közösségi nevelésben

Gondolat ébresztőnek idézzük Vinczéné Deák Tündét: "Nem hiszem, hogy élt valaha is diák, aki ne érezte volna tanulóévei során: milyen jó a közösségbe tartozni, milyen nagyszerű együtt énekelni, együtt játszani, együtt hallgatni a zenét, a verseket, együtt emlékezni és csodálni rá a történelmi eseményekre, személyekre. Az emlékezet talán éppen az ünnepélyes pillanatokot őrzi meg a legélénkebben, és ezek az ünnepélyes pillanatok a tanulók életének fordulópontjaihoz kötődnek.... Az ünnepélyek - a művészetek értelmi, érzelmi hatóereje folytán - sokszor évekre, esetleg egy életre szóló hatást gyakorolnak a fogékony gyermekekre...."

A közösség, a közös tevékenység emelhető ki e gondolatokból, s ez a fontos számunkra, mert nevelésünk szervezeti formája a közösség, s közösségi embereket csak a közösségben, a közösség által nevelhetünk. Ez nemcsak nevelésünk szervezeti formája, hanem célja, feladata és módszere.

A történelmi események is közösségek tevékenysége. A közösségek egyik fontos ismérve a közös cél. Ünnepélyeink és megemlékezéseink tegyék a tanulók személyes tulajdonságává, hogy mi eleink céljaink a továbbfolytatói vagyunk, s velük egy közösségbe tartozunk. A közös cél a nemzet, az emberiség életének megjobbitása. Már korábban is megállapítottuk, hogy ünnepeink emlékezések és egyidejűleg jövőbetekintések.

Gondolatban így egyesítjük a múlt, a jelen és a jövő tetteit. Így alakíthatjuk ki tanulóinkban, hogy ősinken keresztül cselekvő részesei vagyunk a múltnak, tevékenységünkkel, a jelennek, s majdan utódaink révén a jövőnek. Így minden ember tevékenysége benne van a jelenben, sőt a jövőben is. A nemzet közösségéhez való tartozás érzése így alakul ki a nemzet kisebb közösségeiben.

Ünnepélyeinken és megemlékezéseinken úgy csúcsosodhat a közösségi érzés, hogy népben és nemzetben ünnepeljünk és gondolkodjunk, s alakítsuk ki tanulóinkban azt, hogy örüljenek, hogy e hazában élhetnek, s legyenek büszkék ősinkre, akiknek tettei következtében büszkék lehetnek arra, hogy magyarok vagyunk.

A közösségi érzés mélyítése céljából az öncélú prédikáció helyett a közös cselekvés legyen a domináns. A közös cselekvés vonatkozik pedagógusokra és tanulókra egyaránt. Ugyanis a pedagógusok személyének jelentősége és szenvedélyes példamutatása meghatározó a tanulóközösségre való visszahatásban.

Ünnepélyeink és megemlékezéseink a múlt valós tükröződése következtében tanítsák meg a tanuló ifjúságunkat arra, hogy tudjanak cselekedni egyszerre önmaguk és a közösség javára. Erősödjön bennük az az elkötelezettség, hogy tetteik mindenkor a közösség érdekeit szolgálják. Történelmi személyiségek

példáján mutassuk meg, hogy a közérdek és az egyéni érdek harmonikusan összekapcsolódhat. Tehát ki kell bontakoztatni az ifjúság cselekvőkészségét, s mozgósítani kell őket a környező világ, s azon belül saját sorsuk tevékeny alakítására.

Az ünnepély és megemlékezés váltsa ki a kollektív elkötelezettség érzését, illetve készségét, mely objektiválódva tettekre késztet a legbodogabb, a legteljesebb közösség kialakításáért, a kommunizmusért.

Természetesen nyilvánvaló, hogy e vonatkozásban is Makarenko elvét valljuk, melynek értelmében a szocialista pedagógia legelső és legfontosabb rendező elve: a közösségben, a közösségért nevelés elve. Makarenko e tevékenységben rendkívüli jelentőséget tulajdonított a tömegszuggesztióknak. Az iskolai gyakorlatban a tömegszuggesztió megvalósításának egyik kiemelt területe az iskolai ünnepély és megemlékezés. Természetes, hogy a tömegszuggesztió elve a kollektív pedagógiai ráhatás elvét takarja. Eme nevelési szituációban is a nevelés nem az egyénre, hanem az egész közösségre irányul. Tehát az ünnepélyeken és megemlékezéseken a tömegszuggesztió a kollektív és a közvetett pedagógiai ráhatások elveit egyesíti.

Makarenko az esztétikum megjelenését látja egyes közösségi tevékenységekben, s így a közösség bizonyos esetekben eszté-

tikai minőséget is mutat. Ennek sajátos megnyilvánulási formája a közösség hagyományai, mint péld. az ünnepek. Ezek a közösség összetartozásának kifejezői.

Az ünnepek kapcsán rendezett nevelési szituációk a közösség megnyilvánulásai, mint nevelésünk legfőbb metodikai megnyilvánulása. Az iskolai ünnepélyeknek igen nagy jelentőséget tulajdonított e vonatkozásban Imre Sándor is, aki szerint az egyén kifejeződése csak a közösségből lehetséges.

Az ünnepélyek és megemlékezések kapcsolják a múltat a jelenhez. E funkcióban az iskolai közösség erősítése céljából ezeken "ünnepelhetjük" az iskola azon tanulóit, akik valamilyen vonatkozásban elismert tagjai, vagy netán példaképei lettek az iskolai közösségnek.

Az ünnepély és megemlékezés nemcsak nagy, de közvetlen élményt /közreműködés - tevékenység - megélés / sőt közösségi élményt nyújthat a tanulónak. Ezek megszervezése, rendezése, lebonyolítása és az ünnep kapcsán rendezett műsor nyújtotta érzelmi telítettség nagy hatásokkal szolgálja a közösségi nevelést, s ezen keresztül hat valamennyi nevelési főfeladat megvalósítására.

Az ünnepélyeken való részvétel tagolttá és egésszé teszi a közönséget, hiszen a kisebb osztályközösségek igyekezete arra összpontosul, hogy az egész iskola közösségének részeként az egész közösségnek maradandó élményt nyújtsa.

Ennek megvalósításához a kisebb közösségek rendezvényei is hozzásegítenek. Az 1973. évi állásfoglalás ennek biztosítására a következőket is tartalmazza: "Törekedni kell arra is, hogy a néhány iskolai szintű központi ünnepségeken kívül az osztályok rendezvényei, megemlékezései is színesítsék az osztályközösségek életét". Tehát az ünnepségek kapcsán nemcsak az egész iskolai közösség, hanem a közbülső közösségek működése is lényeges funkciót kell, hogy teljesítsen és nevelési céljaink megvalósításának biztosítására optimálisan kell működniök.

Mind a nagyobb, mind a kisebb közösségeknek mozgatói a távlatok, s az ünnepségek nyitnak a jövőbe, tehát strukturális részei a távlatok rendszerének. A közösséget aktivizálják és fejlesztik az ünnepségekkel kapcsolatos kulturális tevékenységek és feladatok is, e tevékenységek is egyesítik és aktivizálják a közösség tagjait. Így ezeken keresztül is konkrét feladatokat állítunk a közösség elé, hiszen ezek nélkül nincs fejlődés, csak tespedés, egyhelyben topogás, amit pedig a szocialista pedagógia nem engedhet meg magának. Az így szervezett ünnepségek alapján észlelhető a fejlődés, amely akár a kisebb, vagy a nagyobb közösség tanév során kapott megbízatása teljesítése után tapasztalható. Az így szervezett ünnepélyek és megemlékezések is lehetnek "hagyományok" egy-egy iskolában, s a hagyomány ugyancsak a közösség erősítését segítő eszköz.

A szocialista közösségi nevelés megkülönböztető legfőbb jellemzői át- és átszövik ünnepi rendezvényeinket.

Az ünnepélyek és megemlékezések kapcsán erősíteni kell tanulóinkban a közös érdek összehangolását a személyes érdekekkel, s a közösségi érdeknek alárendelni az egyéni érdekeket a társadalmi elvárás alapján. A műsorokból csendüljön ki, hogy a történelmi hősök ebben például szolgálnak. Érezzék meg, hogy a fejlett szocialista társadalomban a köz javára végzett tevékenység hasonlít a történelmi cselekedetekhez, s magasztossá teszi az embert a társadalom, a közösség számára. Állandóan a kölcsönös segítség és együttműködés jellemezze a tanulók egymás közötti, de tanulók és pedagógusok egymás közötti munkáját is. S az ünnepségek nyissanak mind közelebbi, mind a távolabbi célok megvalósítása felé.

Érezzék meg az ünnepélyek és megemlékezések rendszerében, hogy tanulói, illetve iskolai közösségük összekötő kapocs az egyén és a társadalom között. Természetesen a tanulók közössége, mint gyermekközösség erre önmaga nem képes, azaz társadalmi funkcióját csak úgy teljesítheti, ha át- és áthatja a felnőttek közvetett irányítása.

A közösségi megmozgatások és teljesítésük kézenfekvő, éppen ezért élni is kell a lehetőséggel. A közösségi nevelésnek szorosa kapcsolata a honvédelmi neveléssel. A testi neveléssel kapcsolatban már tettünk javaslatot járőrversenyek-

és honvédelmi akadályversenyek szervezésére, ezeket a közösségi nevelés vonatkozásában is kell emelnünk. Hiszen a történelem eseményei honvédelmi tevékenység nélkül el sem képzelhetők.

Az ünnepély és megemlékezés, mint hagyomány jeleníti meg a történelmi múltat és célja távlatot nyit a jövőbe. A hagyomány és a távlatok rendszere dialektikus egységben objektívan jelenik meg a tanulók tudatvilágában. Igy az ünnep a közösség története, múltja, egy-egy eseményének a megjelölése.

A teljes ember eszményében a közösségi jelleget, az aktivitást kiemelkedően fontosnak tartjuk, akkor éreznünk kell azt is, hogy az ünnepélyek és megemlékezések nem lehetnek "csupán" csoportos összejövetelek, hanem ezeknek lényege a tartalomban kell, hogy megtalálható legyen. S ebben csúcsosodjon a nemzetek, a társadalom egészének az összérdekével és céljával való azonosulás. A tartalom a társadalmi tudatosságban, társadalmi elkötelezettségben és a társadalmi aktivitásban fejeződjön ki. A tartalom következtében alakuljon ki tanulóinkban a társadalom fejlődésébe vetett hit, az ideális közösségi társadalom, a kommunizmus megvalósításának reménye.

2. Az ifjúsági szervezetek szerepe és jelentősége az iskolai ünnepek rendszerében

A szocialista iskola nevelési feladatát az ifjúsági szervezetek aktív közreműködése nélkül nem képes megoldani, ebből következik, hogy fejlett szocialista társadalmunkban az iskolai /tanintézeti/ ifjúsági szervezet partner és tényező a nevelés folyamatában.

Az ifjúsági szervezetek centrális feladata a közösségi nevelés elmélyítése, ezért e fejezetben elemezzük szerepét. Az ifjúsági szervezet alkalmas, illetve képes arra, hogy a tanintézet egész ifjúsági közösségének tevékenységét átfogja.

Az ifjúsági szervezet fogalmába természetesen mindig beletartozik a gyermekszervezet /úttörő és kisdobos/, mint ahogy azt az ifjúsági törvény is rögzíti.

E paragrafusban az iskola helyett inkább tanintézet kifejezést használunk, utalva arra, hogy megfogalmazásaink valamenyny iskolai típusra egyértelműen igazak.

Ma már tudjuk, hogy egyetlen tanintézet sem nélkülözheti az ifjúsági szervezetet. A szocialista nevelésünk történetében voltak ezzel kapcsolatban szélsőséges, sőt ellentmondó nézetek. Emlékezzünk csak a két közösség elméletére. Külön iskolai és külön ifjúsági szervezeti közösség. Szerencsére ez a

"kettős mechanizmus" már a múlté. Emlékeztessünk arra, hogy a pedagógusok között is milyen nehéz volt a "partner" kapcsolat elmélyítése. Témánk vonatkozásában azonban tényként szögezhetjük le, hogy az iskolai ünnepélyek a nevelés olyan szituációi voltak, melyek - majdnem a szocialista pedagógia kibontakozásától a legkonzervatívabb tanár szemében is alkalmasak voltak a tantestület és ifjúsági szervezet kölcsönös nevelés partneri kapcsolatának megvalósítására. Ennek ellenére mégis kicsit mostohagyerekként kezelték.

A rendtartások mindenkor tartalmaztak irányelveket, utasításokat az ifjúsági szervezetekkel való együttműködésre, de e területre csak szűk utalások találhatók.

Az 1952. évi általános iskolai rendtartásban már találtunk rá utalást: "E nevelési célok érdekében az Uttörő-mozgalom: .....Az iskolával közösen iskolai ünnepélyeket rendez."

Az 1964. évi általános iskolai és gimnáziumi rendtartás tartalmazza, hogy az ifjúsági mozgalom szervezete az Uttörő-csapat, illetve a KISZ szervezet. Általánosságban utal a nevelési feladatok megvalósításában való közreműködésre, de az iskolai ünnepekről említést sem tesz. Az 1973. évi rendtartásokban sincs még lényeges változás e vonatkozásban. Azonban említésre méltó, hogy az ifjúsági szervezetek nevelési feladatait már kiemelten, csoportosítva rögzíti.

Lényeges változás az 1976. évi rendtartásokban tapasztalható. Az általános iskolai előírja, hogy ki kell kérni az úttörőcsapat véleményét a tanórán kívüli iskolai munka tervezéséhez. Valószínűleg ebbe beletartoznak az iskolai ünnepek is. Mind a gimnáziumi, mind a szakközépiskolai rendtartás már előírja, hogy a KISZ iskolai vezető szervének a véleményét kell meghallgatni az ünnepségek, megemlékezések vonatkozásában, valamint az osztálygyűlés hatáskörébe utalja az osztályünnepségek, megemlékezések szervezését. Ezen rendtartások a kapcsolat bővítését szorgalmazzák az ifjúsági mozgalommal, az ifjúsági szervezetekkel. Ezen rendtartások mellékleteket is tartalmaznak. Sajnálatos, hogy a KISZ KB Intéző Bizottságának állásfoglalása nem utal az ünnepélyekre és megemlékezésekre. Öröndtes viszont, hogy a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Elnökségének Határozata a következőket is tartalmazza: "...Az ünnepségek, megemlékezések előkészítésében, megszervezésében az úttörőcsapatok politikai munkájával, az ünnepnek megfelelő akciók meghirdetésével, lebonyolításával, vetélkedők, kiállítások és más formák útján segítsék a színvonalas, a gyermekek érzelmeire, értelmére ható ünnepi hangulat, légkör kialakítását. Segítsék elő a gyermekek széleskörű aktivizálását, a maradandó élmények, politikai tapasztalatok szerzését."

/Hát-hát szélsőséges gondolataink támadnak: az általános iskolában még intenzív az ünneplés, a középiskolában már

csökken. S mi van a felsőoktatásban? Különös tekintettel a pedagógusképző intézményekben? Ennek eldöntését az olvasóra bizzuk./

E gondolatok jegyében idézzünk az ifjúsági törvényből: a bevezetésben: "A társadalom elvárja, hogy az ifjúság a magyar nép forradalmi hagyományainak méltó örököse, a szocialista társadalom felépítésének áldozatkész munkása, a szocializmus és kommunizmus megvalósításának résztvevője legyen."

27.§. /1/ "Az ifjúság egységes politikai-társadalmi szervezete a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség, valamint az úttörőcsapatokba tömörült gyerekek és vezetők tömegszervezete: a Magyar Úttörők Szövetsége."

Emeljük ki, hogy ezek a párt ifjúsági szervezetei, illetve gyermekszervezetei. Nevelési feladatainkat a párt határozza meg, ennek következtében az ifjúsági szervezet nem másodlagos, járulékos tényező a nevelésben, hanem a pedagógiai rendszer strukturális része, s ezért tevékeny részvétele nem nélkülözhető az iskolai ünnepeken.

Az ifjúsági szervezet a tanuló ifjúság szocialista közössége, s igazi ünnepek csak a valóságos emberi közösségben jelennek meg. Ezért jelentős helyet kapnak az ifjúsági szervezetek haladó és munkásmozgalmi történelmi emlékeink megünneplésében. Lehetséges az ünnepélyeket az ifjúsági szervezet rendezvényeiként tartani. Ez a tanulók gondolkodásában az is-

kolai /oktató/ és a mozgalmi munka összefonódását eredményezheti. Az ünnepély és megemlékezés lehet az iskola és az ifjúsági szervezet közös rendezvénye is.

Már az előbbieken utaltunk arra, hogy történelmünk emlékei nem kötődhetnek csakis egy naphoz, hanem a velük való kapcsolat folyamatos tevékenység. E folyamatos megélésre az ifjúsági szervezet kimondottan nagy lehetőséget nyújt mind az ünnepre való készülődésben, mind annak utóhatásában.

Az ifjúsági szervezet képes a történelem dialektikus megéltetésére, hiszen a szervezett ünnepélyek és megemlékezések mindig a pozitív kicsengésű eseményeknek állítanak emléket. Történelmünkben volt Mohács, Világos, Arad /okt.6./ a római ünnepek mintájára, történelmünk "fekete napjai" /atri dies/. Tehát nem rendezünk un. nemzeti gyászünnepeket, de minden öröme, esemény emlékére sem szervezünk iskolai ünnepélyt. Hány iskolában ünneplik Pusztaszert? Pedig kétszer is jelentős nemzeti történelmünkben: államalapítás és a földosztás. Viszont ezek az ifjúsági szervezetek programjában jól megférnének és növelnék nevelési hatékonyságukat. E vonatkozásban egészíti ki egymást az iskolai és a mozgalmi emocionális nevelés. Nyilván mindez nem férhet bele mind a tanév iskolai programjába, de jól kooperálható program állítható össze az ifjúsági szervezettel.

Célszerű két tervet készíteni, távlati és közeli tervet. A távlati négy éves ciklust öleljen fel, a közeli pedig a tanévi munkaprogramot rögzítse. Ezen a területen minden tanintézetben egyértelműen és biztosan könnyen volna megvalósítható a partner kapcsolat.

Leszögezhetjük, hogy szocialista pedagógia csak egy van, s a nevelés egységes rendszert alkot, s ennek része az ifjúsági szervezet is, amely politikai ifjúsági szervezet. Eből következik, hogy a társadalom egészének aktívan működő politikai szervezete. Így az ifjúságiszervezetnek feladata az aktív társadalmi életre való előkészítése, mely csak a múlt alapos ismerete következtében lehetséges.

Az emberré formálódás a 6-18 év közötti időszakban szerzett információk alapján jön létre. Eme információkban jelentős helyet kapnak az ünnepélyek és megemlékezések is. A történelmi ünnepeinket egészítik ki a gyermekvilág ünnepei; mint iskolábalépés, avatások, búcsúzások, fogadalomtétel stb., melyek kimondottan az ifjúsági szervezet ünnepei.

A leggyakoribb objektív nehézség, hogy különböző életkorú tanulók vesznek részt az ünnepélyeken. Erre már utaltunk, s ennek áthidalása az ifjúsági szervezet segítségével lehetséges. Nagyon nehéz a közös igazgatású 12 évfolyamos iskolák ünnepélyei, itt legjobb kisdobos, úttörő, és KISZ-es ünnepeket, megemlékezéseket szervezni. S bizonyos ünnepekre

egyres csoportok meghivhatnak másik csoportot.

Legnagyobb nehézség a községi kis gimnáziumokban, ha az iskolai ünnepély egyben községi ünnepély is. Sajnos ez néha általános iskolák vonatkozásában is előfordul. Ilyenkor nem kellő pedagógiai meggondolásból a műsor és az ünnepi beszéd is a felnőtteknek szól. Ezen a nehézségen is csak az ifjúsági szervezet képes úrrá lenni azzal, hogy többlet munká al külön községi ünnepélyt szervez. A vidéki tanulók túlterhelését így még "megfejelve".

Nagyon fontos az ünnep kapcsán különböző, kirándulások, túrák szervezése. Személyes élményünk még a Cserkész Szövetség által rendezett ilyen emléktúrák, melyek majdnem fél évszázad távlatában is eleven emlékként élnek. Hasonlóképpen kiemelhetjük úttörőcsapatvezetői, vagy igazgatói emlékeinket, hogy volt tanítványaink találkozásaink alkalmával ezeket az eseményeket emlegetik legszivesebben, pedig ezek "csak" konkrét nevelési szituációk voltak, s a tanuló nem érezte, hogy a nevelés tárgya ezeken. Ezeket a rendezvényeket teljes egészében az ifjúsági szervezet szervezte.

Az ünnepnek állítanak méltó emléket az ünnep kapcsán rendezett fáklyás felvonulások, melyeket ugyancsak az ifjúsági szervezet szervezhet, s az emocionális megélést is biztosíthatja.

Az ifjúság öntevékenysége fejleszthető az előkészítés során, vagy az ünnepélyekkel kapcsolatos személyes találkozások kapcsán.

Az ünnep fényét emeli az ifjúsági jelképrendszerek használata. Ebbe beletartoznak az úttörő, ifjúsági és állami szimbólumok, és relikviák. Valóban az élmény erejével hat március 15-re szervezett bandériumos, lovas felvonulás. Tudjuk, hogy ennek anyagi és szervezési nehézségei vannak, de az ifjúsági szervezet feladata legyen a lehetőségek felkutatása és megvalósítása. Hihetetlen energia van az ifjúságban, és az ünnep kapcsán ez még sokszorozódik az ünnepi energiák felszabadításában.

Az ifjúsági szervezet aktivitásának fokozására alkalmasak a különböző pályázatok, helytörténeti, sőt történelmi gyűjtőmunka, az iskolarádió, a faliújság, az ifjúsági szervezet vetélkedői, kiállítások, versenyek stb..

Az ifjúsági szervezet nevelési rendszerében fő feladat: a világnézeti nevelés; a közéleti, politikai munkára való felkészítés; szocialista hazafiságra és honvédelemre nevelés. Ezek megvalósításának termékeny talaja az iskolai ünnepélyek aktív szervezése, lebonyolítása és részvétel benne, ez utóbbi nem az ünnepélyen való jelenlétet jelenti.

Természetes, hogy az ifjúsági szervezet nevelő szándéka azonos a tanintézetekével, de nem tekinthetjük őket egy tan-

intézetén belüli, vagy mellette lévő másik azonos célú "tanintézetnek". Amikor partneri kapcsolatokat alakítunk ki, az nem jelentheti azt, hogy a nevelést átutaljuk az ifjúságszervezet hatáskörébe, illetve átruházzuk a feladatokat. Egészséges, arányos és gyümölcsöző együttműködésre van szükség.

Az ifjúság szabadságvágya és sajátos helyzete mindig érezhetően jelen volt a forradalmi mozgalmakban, ezt kell, hogy tükrözzék ünnepeink is. Az ifjúsági szervezet érezze történelmi kapcsolatát és elhivatottságát az elődök ifjúságával és haladó ifjúsági mozgalmával.

Ünnepeinken kifejezésre jut az ifjúság önálkság iránti vágya, s az ezekre való emlékezés biztosítsa eme vágy gyakorlati megvalósulását a jelenben, hogy az ne anarchikus negatív emociókban nyilvánuljon meg.

Tehát leszögezhetjük, hogy az alapvető szerep a tanintézeté, s ennek megvalósításához ad segítséget az ifjúsági szervezet, s a tevékenységben önálló feladatmegoldást is tesz, de nem vállalhatja át a felelősséget.

Az ifjúsági szervezet akkor teljesíti nevelési funkcióját, ha a tanintézet nevelőmunkájához sajátos mozgalmi módszereivel többletet ad. E mozgalmi módszerrel, illetve eszközzel

való hozzájárulással biztosítja a nevelés bipolaritását, hogy nemcsak tárgya, hanem alanya is a nevelésnek.

3. A pedagógus és a pedagógus közösség szerepe

Az ünnepek és megemlékezések nem "oktatásmentes" nevelési helyzetek, mégis a szűkebben értelmezett nevelés jut hallatukra a pedagógus eszébe. Természetesen a tanórától különbözik, hiszen ott domináns az oktatás, itt pedig feltétlenül az egyenrangú nevelés-oktatás vonatkozásában az első a nevelés. Ezért e helyütt a pedagógus döntő nevelő szerepét kívánjuk hangsúlyozni.

Kádár János mondta az MSZMP IX. Kongresszusán a Központi Bizottság beszámolójában: "Az ifjúság nevelésében, oktatásában alapvető szerepük van a pedagógusoknak. Nevelőink többsége hivatását átérezve, munkájával, magatartásával igazolja, hogy a pártnak, rendszerünknek hűséges harcostársa."

E gondolatokból is következik, hogy a pedagógus a szocialista nevelési folyamat központi alakja, aki tevékenyen részt vesz a tanulók tanórán kívüli nevelésében is, s minden cselekedetében fejlett szocializmust építő társadalmunkat szolgálja. Ennek egyik gyakorlati megnyilvánulása az ünnepekkel kapcsolatos tevékenysége.

A pedagógusok kezében van legértékesebb tulajdonunk - a jövőnk. A jövő pedig csak a múltban gyökerezhet, s eme megfontolás kell, hogy motiválja a pedagógust az ünnep kapcsán is. Aczél György mondta, hogy "nevelésügyünk sikere elsősorban a pedagógusokon múlik." Ez felelősség és hivatástudat kérdése.

A szocialista társadalomban nélkülözhetetlen közösségi ember nevelése jórészt a pedagógusokon, személyes példamutatásukon is múlik. A pedagógus kezében a formálandó anyag a "gyerek", s ehhez az "anyaghoz" úgy nyúljon, ahogy azt Kovács Margit a neves keramikus mondta: "Az anyag mindennapi kenyerem, örömöm, bánatom, már az első érintéskor életem olomóvó vált." E gondolat vezérelje a pedagógust még tanórán kívüli tevékenységében is.

Sokat beszélnek a programozás, a kibernetika, az audiovizuális eszközök következtében a pedagógia elszemélytelenedéséről. Lehet magnetofon vezérelte önálló órát tartani, vagy programozni, de napjainkban még nem ismeretes az "ünneplő gép", mint az oktatógép. Tehát az ünneplés minden vonatkozásban igényli az "élő" és "tevékenykedő" pedagógus közreműködését. Gondoljuk csak meg, hogy az országos tanévnyitó ünnepély a televízió jóvoltából eljuthat minden oktatási intézménybe, de pótolhatja - e a helyi ünnepélyt? Valószínűnek tartjuk, hogy országos ünnepélyek és megemlékezések nem teljesítenék nevelési feladatukat úgy, mint a konkrét helyi rendezvények. Tehát e vonatkozásban megmarad a pedagógus hagyományos feladata és szerepe.

Az ünnepélyek és megemlékezések alkotó tevékenységet, kreativitást, példamutatást igényelnek a nevelőtől. E tevékenységben is lényeges a pedagógus társadalmi elkötelezettsége,

hit a szocialista jelenben és jövőben, s tanulóink a pedagógus munkájából érezzék ki a tényeket.

Néhány utalást tettünk általában a pedagógusra vonatkozóan, azonban a pedagógus közösség tevékenységét kell hangsúlyoznunk témánk vonatkozásában is. Ugyanis nem az egyes pedagógus "ünnepeltet" és szervezi az ünnepi rendezvényeket, hanem a tanintézet nevelőtestületének kollektív megnyilvánulása az. Az természetes, hogy minden ünnepélynek, megemlékezésnek van műsorfelelőse, s nyilvánvaló, hogy ha osztályfő, akkor első-sorban saját osztályát aktivizálja. Ennek előnye, hogy nemcsak a tanórák folyamatában ismerheti meg növendékeit, hanem tanórán kívül, amikor a gátlások jobban felszabadulnak. Minden tanulóban rejlik valamilyen tehetség s az osztályfő tényleges lehetősége, hogy azt kibontakoztassa. Nevelői gyakorlatunkból tudjuk, hogy elégtelen határán teljesítő tanulók között is van jó szavaló, vagy táncoló. Ez is egy területe a meghitt kapcsolat teremtésnek a tanuló és a tanár között, s ennek pozitív hatását is ismerjük a tanulás folyamatára való visszahatásban.

Lehetséges, egy-egy ünnepély, vagy megemlékezés megszervezésére és végrehajtására három felelős nevelőt kijelölni, egy felelős az ünnepi műsorért, egy a dekorációért, és egy az ünnepi beszédért. Így egy-egy ünnepi rendezvény nem egy nevelő feladata, hanem már az is kollektív cselekvés. Gyakorlatban próbáltuk ki e módszert, és igen kedvezőek a tapasztalatok.

talataink. A nevelők nagyobbfokú aktivitását eredményezte, a kollektív felelősség növelte az egyén felelősségérzetét. Még a nevelők felkészültségének naprakésztségét is fejlesztette. Ismereteiket állandóan fejlesztették és kiegészítették. Az ünnepek és megemlékezések mindig felszínre hozzák a napi politikai aktualitásokat is. E vonatkozásban kialakult nevelőtestületi álláspont volt, hogy a tanárok tájékozottsága csökkenti a tanulók tévelygéseit. E módszer növelte a pedagógusok tekintélyét a tanulók előtt, mert mindenki bemutatathatta történelmi tájékozottságát, vagy esztétikai fejlettségét is.

Ennek komoly visszahatását észlelhetjük a tanulóknban, megnő az aktivitásuk, érzékszerveikkel vesznek tudomást arról, hogy a pedagógus nem egyoldalúan /csak saját szakját ismerő/ képzett ember. Valóban követendő példaként állhat a tanulók előtt, saját példáján keresztül szemléltetheti az általános műveltség társadalmi szükségességét.

A pedagógustól bizonyos szempontból elvárás, hogy jó előadó, jó szónok is legyen. Szülői értekezletet kell tartania, pedagógiai ismeretterjesztés elvárható, s községeinkben a községi ünnepélyek szónokai is közülük kerülnek ki. Az iskolai ünnepélyek és megemlékezések jó alkalmak a tulajdonság fejlesztésére. Könnyebb eleinte kiállni a tanulók elé, mint a felnőtt publikum elé. Az oklevél megszerzése nem jelenti a kész pedagógus kialakulását. Ha napjainkban nem is Gárdonyi megfogalmazása szerinti lámpás a neve-

lő, a társadalmi elvárás mégis magasabb, mint az átlag emberrel szemben.

Ilyen meggondolások alapján az ünnepélyek és megemlékezések nevelő és fejlesztő hatása nemcsak egyirányú a tanulóifjúság részére, hanem pozitív hatás és készségek fejlesztése a nevelők vonatkozásában is.

Nyilvánvaló, hogy a hivatástudattal együttjáró többletmunka a műsor rendezése. Az ünnepségek megszervezése a pedagógustól rendezői, dramaturgiai munkát igényel, s nem betanítást.

A nevelő marxista felfogásból eredő újszerű pozíciója is igényli a tanítási órán kívüli többletet és személyes példamutatást a társadalmi tevékenységben.

A pedagógus tevékenysége társadalmi-közéleti funkció, mely ebben a tevékenységben kifejezésre is jut. Megvalósul a társadalmi - politikai tevékenység is a szocialista társadalom szervezésében, melyhez az ünnepségeik is szervesen hozzátartoznak.

A tanulókkal való bánásmód és kapcsolat fejlesztésének lehetőségei e tevékenységek, melyekben érvényesül a makarenkói elképzelés a pedagógusok és tanulók közösségének gyakorlati megvalósulása. A néha belső szorongást, vagy feszültséget kiváltó "katedramagasság" helyett a szocialista tanár-diák viszonyra jellemző emberi kontaktus valósul meg. Természetesen ennek létrejöttével a nevelő jól értelmezett tekinté-

lye optimálisan valósulhat meg. Hiszen pedagógus és tanuló kölcsönösen ismerheti meg egymás műveltségét, eszmei világnézetét, értékes emberi tulajdonságait. A kibontakozás, illetve a megismerés egészen más tőről fakad, mint a tanítási órák sorozatában és kapcsolattrendszerében.

Természetesen ezek akkor valósulhatnak meg, ha méltó helyet kapnak minden egyes pedagógus és nevelőtestület munkájában az élet ritmusához hozzátartozó ünnepek. Nem lehetnek a pedagógiai munka "nemszeretem" feladatai. Az ifjúsági szervezetek jelentőségével kapcsolatban is megállapítottuk, hogy e terület még a legkonzervatívabb tanárnál is a partneri kapcsolat megvalósítása. Egyik cél, hogy mind pedagógus, mind tanuló humanitárius és maradandó élményben részesüljön. A közös munkában kölcsönös megbecsülés és szeretet teljeshet ki.

Az előbbiekben részletezett munka stílus nagyban segíti a nevelőtestületen belüli együttműködést, az egymás segítségét, a valódi közösség kialakulását.

Az ünnepségekre való felkészülés nagyobb lehetőséget biztosít a nem osztályfőknek is a tanulókkal való kontaktus fejlesztésére és jobb megismerésére.

Egy-egy ünnepségre több felelős tervezése fejleszti a testületi egységet, hiszen minden nevelő érzi, hogy az ő mun-

kájára is szükség van /nincsenek privilégizált ünnepség szervezők/ és igényli a közösség, másrészt munkára kényszeríti azokat, akik nehezen, vagy nem szívesen kapcsolódnak be az "egyéb" feladatok ellátásába. Segíti az összeforrottságot és kialakítja az egymásért való aggodást és az egymásnak nyújtott segítséget fokozza. Megvalósulhat ez abban is, hogy a rosszhallású pedagógus műsorába "beszáll" az ének szakos megfelelő műsorszámmal, vagy irodalomszakos verset tanít be pld. éppen az énekszakos műsorához. Kialakul az egymással, az egymásért gondolat a közös célért, a kommunis- ta embereszmény kialakításáért, a nemzet jövőjéért.

VII. AZ ÜNNEPÉLYEK ÉS MEGEMLEKEZÉSEK SZERVEZÉSE

1. Előkészítés, szervezési és rendezési tevékenység

E tevékenységgel kapcsolatban idézzük az 1973. évi minisztériumi állásfoglalást: "Egy-egy rendezvény eszmei-politikai mondanivalóját a műsoranyag gondos összeválogatásával is ki lehet emelni. Nemcsak azok a műsorszámok lehetnek jók, amelyek "egyenesen" idézik péld. a Tanácsköztársaság, vagy a felszabadulás eredményeit, hanem minden olyan vers, prózai szemelvény, zenemű stb., mely kifejezi az ünnepély, a megemlékezés aktuális mondanivalóját." Továbbá: "...ünnepségek, megemlékezések tartalmi, szervezési előkészítéséből, megrendezéséből a legnagyobb részt az úttörő- és KISZ szervezetek vállalhatják."

Ezek előrebocsátásával természetesen mind az iskolai, mind az ifjúsági szervezetek munkatervében rögzített monivalókra szeretnénk a figyelmet irányítani. Mivel a rendtartás előírja az ünnepségeket, ezért tervezésük az iskolai munkaterv része, de mint szervezeti feladat az ifjúsági szervezetek munkatervének is része. A leghelyesebb, ha a koordinálást a két munkaterv között a pártszervezet, vagy pártcsoport végzi el.

Az ünnepélyek és megemlékezések arányos szétosztását a hivatkozott munkatervek tartalmazzák. Az iskolai munkaterv alapján valamennyi ünnepélyes rendezvénynek három felelős nevelő

kijelölése a célszerű. Egy felelős az ünnepi műsorért, egy a dekorációért, egy pedig az ünnepi beszédért. Így érvényesül, hogy a tanév során minden nevelő valamilyen feladatot old meg. Így válik team tevékenységgé a tanórán kívüli szervezendő munka is. A kisebb tantestületekben arányosan szétoszlik a munka, és nem jelent nagy teherterhelést egy-egy rendezvényre való felkészülés, a nagyobb tantestületekben pedig mindenki valamilyen tevékenységgel hozzájárul a munkához a tanév során. Az osztályközösségek aktivizálása is hatékonyabb, ugyanis a tervkészítés során a tantervi koncentráció érvényesülése biztosítható. Ezáltal feloldható bizonyos monotonitás is, hiszen biztos, hogy egy-egy nevelő nem ugyanazt csinálja az évek sorozatában. Így a munka arányos szétosztása következtében nem egy-két nevelőre hárul eme nevelési szituációk megszervezése és lebonyolítása.

E módszer csökkenti annak lehetőségét, hogy egyes nevelők "kihúzzák" magukat valamilyen ok miatt e közösségi munkából. Mivel munkatervi feladatok, tehát nem kampányszerű megoldások születhetnek, és minden nevelő tanév kezdéskor tudja, hogy rá milyen feladat vár. Elegendő idő áll rendelkezésre az anyaggyűjtésre, a műsor összeállítására, a szereplők kiválasztására. A feltételek adottak az optimális felkészüléshez, s lehetőség nyílik arra, hogy minél több tanuló vegyen részt a munkában, s ne szereplő "sztárok" legyenek, egy-egy iskolában. A tanulók zömének is lehetősége nyílik a nyilvános szereplésre, ennek következtében az a-

rányos munkamegosztás a tanulókra is vonatkozik.

Nevelői gyakorlatunkban többévi tapasztalat azt igazolta, hogy ha nevelői team készítette elő és rendezte meg az ünnepélyt színvonalasabb és változatosabb volt a műsor, a dekoráció, és nem utolsó sorban a lényegbevágó, arányos idejű ünnepi beszéd, vagy megemlékezés. Egy-egy nevelőnek így nem kell önmagát "megosztania" és mindenre odafigyelnie, hanem az adott feladatára koncentrálhat teljes odaadással. Itt jegyezzük meg, hogy megfelelő feltételek esetén az ünnep "szónoka" tanuló is lehet, de a felelős nevelő közreműködésével készül fel, azonban arra nagyon kell vigyázni, hogy az ünnep ennek következtében ne veszítsen tartalmából, és a nevelési folyamatban betöltött szerepéből. Feltétlenül ennek alapfeltétele, hogy az iskolai közösségek jól működjenek és mind az előkészítésben, mind a megvalósításban érezzék a tanulók, hogy az iskola az életre készít fel, illetve elő, és közülük kerülnek ki a jövő szónokai, a párt és tömegszervezeti vezetők, tehát a közéletiségre való felkészítés legyen a domináns.

Nevelési szempontból döntő a műsoranyag összeválogatása, az anyag kiválasztás. Kerüljük az általánosságokat, főleg ke-
rek évfordulók kapcsán sokszor elsikkad a lényeg, általános-
ságokba fulladunk.

Az iskolai ünnepségek rendezése még a legjobb pedagógiai előkészítés esetén is komoly feladat elé állítja a nevelőt, hiszen egy-egy iskolában igen nagy az életkori és természe-

sen a fejlődési különbség, de még szembetűnőbb az ismeretek mennyiségének a különbsége. Nehéz áthidalni eme objektív tényt. Éppen ezért a lehetőségekhez mérten a nagy iskolai ünnepélyeken lehetőleg minden korosztályból legyen szereplő, s legyen műsor minden korosztály értelmi erőinek megfelelően. A különböző kiadványok hatalmas műsoranyagot kínálnak, s a rendezőnek ebből kell kiválasztania a lényegét.

Az ünnepélyeken és megemlékezéseken a műsor kell, hogy a tanulók érzelmére hasson. Külön foglalkoztunk szerepükkel az értelmi nevelésben. Sajnálatosnak ítéljük meg az elbrjázó "mappás" műsorokat. Tény, hogy prózai szöveget nehéz memoriterben megtanultatni és elmondadni, de hiányoznak a "szavaló" tanulók. Színházban nem láttunk még mappás színészeket, és nem is szeretnénk látni, ezért emeljük ki ezt negatív megnyilvánulásnak.

A rendezés során a pedagógust hassa át a lelkesedés, az átélés, mely a szereplő tanulókra is ráragad. Higgyen és lelkesedjen a rendező és szereplő egyaránt. A jól bemutatott műsorszámok emléke sokáig kísért, sőt motivációs bázisa lehet a következő műsornak. A műsor ne kronológikus sorrendben mutassa be az eseményeket, hanem változatosságával a lényegre irányítsa a figyelmet. Az ünnepségnek legyenek olyan részei, amelyek megemelik a hangulatot. Az ünnepeink akkor lesznek tartalmasak, ha évről-évre új információkat is közvetítenek. Ebben nagy szerepet játszik a rendezés ötletessége.

Az előkészítés során vizsgálni kell a műsor, a dekoráció, és az ünnepi beszéd szerepét és egymáshoz való viszonyát, kölcsönhatását.

A különböző szaktanárok szakterületük vonatkozásában is lehetnek "specialistái" egy-egy ünnepségnek, ezt főleg a tanévi kiemelt évfordulók szempontjából kell mérlegelni. Az irodalom és történelem szakos tanár a gondolat, az eszme kifejezését súlypontosíthatja, míg a rajzszakos a dekoráció tervezésében és kivitelezésében jeleskedhet.

A pedagógusok munkájával kapcsolatban kiemeljük, hogy nem betanításra, hanem rendezésre van szükség.

2. Az ünnepi rendezvény lebonyolítása

A rendtartások előírják, hogy mely alkalomkor kell iskolai ünnepélyt és mely alkalommal kell megemlékezést tartani. A minisztériumi állásfoglalás is tesz utalást bizonyos megemlékezések osztálykeretben történő rendezésére is.

A nevelési folyamatban szinte azonos szerepet kapnak a megemlékezések, mint az ünnepélyek. Nevelési gyakorlatunkból azt tartjuk maradandónak, ha az előirt megemlékezések is iskolai szinten valósulnak meg. Egyáltalán nem értünk egyet Blazóvich Lászlóval, aki a három tavaszi ünnepély közül egy kiemelését tartja célszerűnek, és a másik kettőt egyszerűbb formában valamelyik szünetben javasolja megtartani. Ez is megerősít bennünket, hogy bizony sokszor nem kap kellő súlyt a nevelésben az ünnepély, ezért is indokoltnak tartjuk a bővebb feldolgozást.

A rendtartások is utalnak arra, hogy a tanulók ünnepi külsővel jelenjenek meg e rendezvényeken. Általános iskolában célszerűnek tartunk ünnepélyes csapatgyűlés formát is, melyen szerepet kapnak az úttörő szimbólumok, de középiskolában is jelentős az ifjúsági szervezet "égisze" alatti rendezés, esetleg ifjú gárdisták egyenruhás megjelenésével. A nyilvános iskolai ünnepélyre szülőket és a társadalom képviselőit is meghívhatjuk. Az érzelmi telítettség kiváltásának formai eszközei a különböző zászlók, relikviák, szim-

bólumok "szerepeltetése".

Ünnepi rendezvényeinknek is meg kell valósítani a tartalom és forma egységét. Ugyanis a nevelői gyakorlat azt mutatja, hogy a tartalom forma nélkül nem hagy olyan mély nyomot a tanuló pszichikumában, de rá kell mutatnunk, hogy a forma viszont tartalom nélkül semmit sem ér. Erre az igazságra már Aristoteles rájött, amikor Platon ideáit a formával azonosította. Minden tárgyban anyagot és formát különböztetett meg, amelyek a tárgy egységét alkotják. Ezt a gondolatot továbbfejlesztve kell nekünk a tartalom és forma egységét megvalósítanunk a kommunista embertípus, illetve embereszmény kialakítása során.

A tartalmi előkészítés betetőzése legyen maga a rendezvény, amely nyugozze le a tanulókat ünnepélyességével, mondandójával, és jelenjenek meg a hagyományossá váló formák és szimbólumok. Ennek megvalósulásának alapja a kialakult iskolai közösség és szokásrendszere.

Nem állíthatunk fel szabályt, hogy minden egyes ünnepség "hagyományos" kétek között valósuljon meg. A tanulók szeretik az egyéb formákat is, tehát a lehetőségek mélyreható elemzésével és kiválasztásával emelhetjük az ünnep fényét és nevelési céljának megvalósulását. Tettünk már utalást kirándulás szervezésére, versenyek, vetélkedők bonyolítására. A legfontosabb, hogy a lényeg nem sikkadhat el.

Nagyon lényegesnek tartjuk az ünnepélyek és megemlékezések módjának négyéves tervezését. Akkor minden variációt úgy használhatunk fel, hogy a korosztály valamennyi ünnepünket optimálisan át , illetve megéli.

Az ünnepélyek szervezésével kapcsolatban tettünk javaslatot a három felelős nevelő model alkalmazására. E fejezetben javasoljuk a megemlékezések iskolai szintű megtartását, mert az így szervezett esemény kevesebb befektetéssel ér el nagyobb eredményt. Ugyanis az osztályszintű kellő színvonalú megemlékezés valamennyi tanulócsoporttól iskolai szintű tevékenységet igényelne.

Minden egyes iskolai ünnepségnél az vezérelje munkánkat, hogy ez eszköz nevelési céljaink és feladataink megvalósításában.

Az iskolai ünnepélyek és megemlékezések fontos helyet kapnak az osztályfői munkában is. A jól szervezett , érdekelgázdag rendezvények segítik és könnyítik az osztályfői nevelési tevékenységet.

Rendezvényeink színvonala és tartalma mélyítsék el a tanulóknak a tanórai és a tanórán kívüli ismeretszerző tevékenység egységét.

VIII. AZ ISKOLAI ÜNNEPSÉGEK HATÁSA A TÁRSADALOMRA

Az iskola a szocialista társadalom szerves része, így állandó kölcsönös kapcsolatban vannak egymással. Napjainkban valljuk a nyitott iskola elvét, akkor ez is egy terület eme elmélet gyakorlati megvalósításának. Meg kell valósítanunk az iskola visszahatását a társadalomra, ez napjainkban felgyorsult és kitágult.

"Az ünnepségek és megemlékezések jó alkalmak az iskola és a társadalom kapcsolatának elmélyítésére, ha ezeken a helyi társadalmi-politikai szervek, az együttműködő üzemek, vállalatok képviselői, a szülők, vagy legalább az SZMK választmányának tagjai is részt vesznek." - olvashatjuk az 1973. évi minisztériumi állásfoglalásban.

Az iskolai ünnepségeknek kiemelkedő szerepe van az adott társadalmi, politikai viszonyok megvalósításában. A szocialista építés kezdeti időszakában közvetett nevelési eszköz volt a szülői házra és azon keresztül a társadalomra. Tehát a felnőttek közvetett permanens nevelése volt, ez napjainkban tovább fejlődött. Természetes, hogy az iskola és a társadalom "élő" kapcsolata a szülőkön keresztül valósul meg.

Korábban már leszögeztük, hogy az iskolai ünnepségek jelentősek a közéletiségre való előkészítésre. A közéleti tevékenység pedig naprakész politikai felkészültséget kíván,

mely a permanens művelődés folyamatában valósul meg.

A társadalommal való kapcsolat erősödése a környezet társadalmi-politikai szerveivel és az üzemekkel való kapcsolat erősítése révén fejlődik. Az ünnepségek kapcsán a közéleti személyiségek és az üzemek vezetői, és munkásai bepillantást nyerhetnek a tanintézet munkájába. Ez a kapcsolat nem rekedhet meg a felszínesség talaján, hanem az iskola igazgatójának eszmei-politikai és pedagógiai tájékoztatása és integráló tevékenysége következtében kell megvalósulnia. Az iskolának a társadalommal való kapcsolata a legszélesebben a szülői házon keresztül valósul meg, ezért szükséges ennek lényegi kiemelése.

Nevelőmunkánkban mindig arra kell alapoznunk a tennivalókat, hogy tanulóink mit hoznak magukkal a szűkebben vett társadalomból, a szülői házból. A szülői ház nevelőhatását e helyütt nem kívánjuk részletezni.

Ezen alapelvből kiindulva nekünk nemcsak növendékeinket, hanem a szülőket, a felnőtt társadalmat is nevelnünk kell, ami egyet jelent a fejlett szocializmust építő társadalom időszakában a permanens művelődéssel. Az iskolai nevelőmunka feltétlenül reakciókat vált ki a szülői házból. /Reakció alatt nem negatív reagálást értünk/. A szülők közvetlen nevelésének a módja a családlátogatás, a szülői értekezlet és a nevelési tárggyú előadás. Az iskolai ünnepségek a szü-

lők nevelésében a közvetett nevelési módot biztosítják. A szülő gyermekén keresztül értesül az iskolai életről, értesül ünnepeinkről is. Tehát az ünnepségek tervezése és rendezése céltudatosan kell, hogy irányuljon a szülői ház felé is. Sőt a szülők bevonása az előkészítésbe, rendezésbe nevelő munkánk egy hatékony eszköze lehet. Ugyanis a szülők bevonása az iskolai nevelés hatásrendszerébe különleges hatást ad a tanulóknak és növeli a szülők pedagógiai kultúráltságát is. Az iskolai ünnepségek rendezvényeiről a tanuló olyan élményanyag felhalmozódásával térjen haza, hogy azt belső késztetésből szüleinek kommunikálja. E vonatkozásban akkor eredményes a társadalomra, a szülői házra gyakorolt permanens nevelésünk, ha ezt az érzelemgazdaságot még megerősítik, és nem "ütik agyon" esetleg egy kézlegyintéssel. A szülőkkel való kapcsolatban fel kell kelteni a szülők érdeklődését az iskolai ünnepélyek és megemlékezések iránt. is, hogy várják a gyermek kommunikációját és azt örömmel "ünnepélyesen" fogadják, ily módon is segítsék az iskola nevelő munkáját.

A szülők zöme - a nevelési, illetve nevelődési feladatot nem is érzékelve - szereti az iskolai ünnepi rendezvényeket, amikor gyermekeiket ünnepi külsővel küldhetik iskolába, ez nekik is örömet, élményt, megelégedettséget jelent. Ily módon az ünnepségek módot adnak arra, hogy a szülői ház figyelmét is rájuk irányítsuk.

Nagyon fontos nevelési feladat, hogy a szülői ház figyelmét is haladó demokratikus hagyományainkra és munkásmozgalmi emlékeinkre irányítsuk, s a leglényegesebb ezek egységének érzékeltetése. Hiszen ez nevelésünkben még ma is problematikus, s a szülők nagy része nem is élhette meg ezek egységben ünneplését. Vidéken érdekes az idősebb nemzedék érdeklődése, hogy vajon mit ünnepelnek az iskolában. Még az idősebbek érdeklődését is felkelthetjük, akik a munkásmozgalom ünnepeit csak a tömegkommunikációs eszközök révén ismerik, ha ismerik. Az ünnepély és megemlékezés következtében a felnőtt társadalom tudatvilágára is hatunk közvetve és célunk a múlt emlékének állandósítása.

Tapasztalatunk szerint a nagy nyilvános ünnepélyek teljesítik funkciójukat, s szervezettségükkel, mondandójukkal pozitív reakciókat váltanak ki a szülői házból.

Tehát a fejlett szocializmust építő társadalmunkban jelentős az elmélyítő és állandósító hatása történelmünk és ezen belül munkásmozgalmi ünnepeinknek.

E gondolatok érvényesítésével valósítjuk meg az iskola és társadalom, az ünnep és hétköznapi, valamint a munka és tanulás dialektikus egységét, melynek beteljesülése a személyiség permanens fejlesztésében valósul meg.

IX. IRODALOM

- Aczél György: Bizalom az emberben, az ember nevelhetőségében
/Köznevelés 1979. évi 27.szám/
- Aczél György: Folytatás és megújulás
/Gondolat kiadó 1980./
- Ancsel Éva : Gondolatok az ünnepről
/Világosság 1978. évi 8-9.szám/
- Andor Csaba : Ünnepek és kommunikáció
/Világosság 1978. évi 8-9.szám/
- Az ünnep tegnap és ma /Tematikus szám/
/Világosság 1978. évi 8-9.szám/
- Dr. Ágoston György: Neveléstudomány
/Tankönyvkiadó 1973./
- Dr. Ágoston György: Nevelés a tanórán kívül
/Acta Universitatis Szegediensis De Attila
József Nominatae Sectio Paedagogica et
Psychologia 23. Szeged, 1981./
- Ágoston György-Jausz Béla: A nevelés elmélete II.
/Tankönyvkiadó 1964./
- Az általános iskolai nevelés és oktatás terve /1.kötet/
/OPI 1978./
- Balázs Mihály: Október üzenete
/Köznevelés 1977. 36.sz./
- Bellér Béla : Nemzeti ünnepeink nevelési lehetőségei
/Ifjúság, haza, internacionalizmus - Tankönyv-
kiadó 1979./
- Beregszászi János: Diákok és garabonciások
/Világosság 1978. évi 8-9.szám/
- Blazovich László: Sablonmentes iskolai ünnepélyek
/Köznevelés 1979. évi 3.sz./

Csontos Magda : Forradalom soha nem bukott el

/Köznevelés 1979. 11.sz./

Dimirov Pencsóné: A szocialista hazafiságra és nemzetközi-
ségre nevelés lehetőségei az iskolai ün-
nepélyeken és megemlékezéseken

/Hevesi Művelődés 1977. 1.sz./

Érzelmek emléke /I.M. 1981. 1.sz./

Szerk. Gárdos Miklós: Évfordulók /Évenként megjelenő soro-
zat/ Kossuth Kiadó/

Gecse Gusztáv: A keresztény ünnepek eredete

/Világosság 1978. 8-9.sz./

Győri Imre : Méltó megemlékezés a történelmi sorsfor-
dulókról

/Társadalmi Szemle 1978. 1.sz./

Hahn István : Egy megkövült vallás eleven ünnepei

/Világosság 1978. 8-9.sz./

Hahn Livia : Ünnepnepok és turisztika

/Világosság 1978. 8-9.sz./

Halda Aliz : Csillagszórók fényében

/Köznevelés 1977. 43.sz./

Hársfalvi Péter: Március tizenötödikék

/Magyar Nemzet 1977. március 13./

Kádár János : A fejlett szocialista társadalom építésé-
nek útja

/Kossuth kiadó 1975./

Karakai Józsefné:Gondolatok a példaképről

/Hogyan? Győr-Spron megye 1979. 2.sz./

Kerékgyártó Imre - Kiss Katalin: Mit tehet az osztályfőnök?

/ Tankönyvkiadó 1976./

Dr. Király Gyula /szerk./: Az úttörő mozgalom pedagógiája

/Tankönyvkiadó 1975./

Dr. Király Gyula /szerk./ : Szöveggyűjtemény az úttörő

mozgalom pedagógiája c. egységes főiskolai
jegyzethez

/Tankönyvkiadó 1975./

Kiss Gyula: Lenin kabátja

/Pedagógusok Lapja 1979. 20.sz./

Kiss Kálmán: A helytörténet nevelőereje

/Köznevelés 1977. 38.sz./

Koncz János: Pedagógushivatás

/Kossuth Könyvkiadó 1980./

Kornidesz Mihály: A szocialista hazafiságra és a proletár
internacionalizmusra nevelés időszerű
kérdései

/Ifjúság, haza, internacionalizmus.

Tankönyvkiadó 1979./

P. Kovács Imre: Az akarat nevelése

/Népszabadság 1981. április 8./

Szerk. Kovács Péter: Ifjúság, haza, internacionalizmus,

Tanulmányok. /Tankönyvkiadó 1979./

Kulosár Péter: A reneszánsz ünnepe

/Világosság 1978. 8-9.sz./

Ludassy Mária : Az ész istennő tündöklése és bukása

/Világosság 1978. 8-9.sz./

Mód Aladár : Nemzet és szocialista nemzet

/Magvető 1974./ /Elvek és utak/

Munkásosztály, munkásmozgalom , hazafiság

/Zrinyi-Kossuth Könyvkiadó 1978./

Szerk. Nagy Sándor és Horváth Lajos: Neveléstudomány

/Tankönyvkiadó 1978./

Szerk. dr. Nánási Miklós: Pedagógia

/Tankönyvkiadó 1977./

Nevelőmunka az általános iskola 5-8. osztályában

/Tankönyvkiadó 1969./

Szerk. Németh István: Hazaszeretetre nevelés

/Módszertani közlemények Könyvtára 3.

Szeged 1970./

Pach Zsigmond Pál: Történelemszemlélet és történettudomány

/Kossuth Könyvkiadó 1977./

Páczai Péter: Audio - Vizuális Technika az iskolai ün-
nepélyek megrendezésében

/Audiovizuális Közlemények 1980. 1.sz ./

Paulina Éva: Mikor ünnepeljünk?

/Köznevelés 1980. 17.sz.-/

Pedagógiai Lexikon I-IV. kötet

/Akadémiai Kiadó 1979./

Peterdi Pál: A piros betűs sport

/Világosság 1978. 8-9.sz./

Port Árpád: Új történelmet írunk

/Hogyan? Győr-Sopron megye 1979.36.sz./

Pozsgay Imre: Szocialista társadalom és kommunizmus
/Kossuth Könyvkiadó 1978./

Rendtartások

Roger Caillois: Az ünnep elmélete

/Világosság 1978. 8-9.sz./

Sebesi Judit: Az iskolai ünnepélyek nevelő hatása

/Csongrád Megyei Hírlap 1976. dec. 7./

Szalatnay Rezső: Nemzet és emlékezet

/Magyar Nemzet 1973. nov. 21./

Szalay László /szerk./ : Ünnepek és ünnepélyek az általános
iskola alsó tagozata számára

/Tankönyvkiadó 1973./

Tavaszi Magyarországon /Ünnepi műsor április 4-re/

/Összeállította: Fehér Lajosné; Tanító 1980.2.sz./

Tóthné Andrási Mária: Élmény volt mindenkinek

/Óvodai Nevelés 1979. 7-8.sz./

Ugrinovics D.M.: Szerartások a szocializmusban és a vallási
szerartások leküzdése

/Világosság 1968. 8-9.sz./

Vass Henrik /szerk./ Munkásosztály, munkásmozgalom, hazafiság
/Kossuth Könyvkiadó 1978./

Vértes Róbert: Nemzeti és mozgalmi ünnepeink

/Kossuth Könyvkiadó 1977./

Vinczéné Deák Tünde: Az iskolai ünnepélyek nevelő hatásáról

/Nógrádi Művelődés 1979. 1.sz./

dr. Zsámbéki László: /összeáll./: Neveléstudomány

/Tankönyvkiadó 1958./

15-65/1981.
.....bksz.

Tárgy: ..... Vörös János
..... doktori szigorlata.
Melléklet: 1 db disszertáció

Dr.Kunsági Elemér elvtársnak
egyetemi docens

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Mellékelve Vörös János: Az ünnep, az ünnepély, a megemlékezés és
helyük a nevelés folyamatában .....

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni
sziveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szives figyelmét fel-
hivnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a birálat elkészítésének
és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított
harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékelte értekezést a birálat elkészítése után sziveskedjék átadni
tanszéke könyvtárosának leltárba vétel és a könyvtárban való elhelye-
zése céljából.

Szeged, 1981.nov.30. ....

.....
dékán

A kiadmány hiteles:

.....
főelőadó

Kapták: Dr.Kunsági Elemér egy.docens
Dr.Veczko József egy.docens
..... társbiráló